

KORESPONDENCA ANTONIJE PLEVEL, POR. ŠUBELJ, Z RODICE (1911–1981)

Raziskovalna naloga z interdisciplinarnega področja
(zgodovina in etnologija)

Avtorici: Špela Prajs in Tita Majhenič, 9. a

Mentorici: Vilma Vrtačnik Merčun in Petra Dešman Senčar

Domžale, april 2021

K A Z A L O

	<i>Stran</i>
Povzetek	3
Ključne besede	3
Zahvala	3
1 UVOD	4
1.1 Cilji raziskave	4
1.2 Potek in metode dela	4
1.3 Teoretični del	4
2 KORESPONDENCA ANTONIJE PLEVEL, POR. ŠUBELJ (1911–1981)	8
2.1 Razglednice Franca Pirca iz obdobja 1914–1915.....	8
2.2 Razglednice prijateljev in znancev iz obdobja Avstro-Ogrske (1911–1918)	9
2.3 Korespondenca tete Marjane Medven (1915 in 1941-1945)	9
2.4 Korespondenca iz obdobja med obema svetovnjima vojnama (1919–1940)	9
2.5 Pisma sorodnikov iz Amerike (1957–1981).....	9
3 ANALIZA VSEBINE KORESPONDENC ANTONIJE PLEVEL, POR. ŠUBELJ	11
3.1 Razglednice Franca Pirca iz obdobja 1914–1915.....	11
3.2 Razglednice prijateljev in znancev iz obdobja Avstro-Ogrske (1911–1918)	15
3.3 Korespondenca prijateljev in znancev iz obdobja med obema svetovnjima vojnama (1919–1940)	18
3.4 Korespondenca tete Marjane Medven iz leta 1915 in iz časa druge svetovne vojne (1941–1945)	19
3.5 Pisma sorodnikov iz Amerike (1957–1981)	21
4 KAJ NAM POVEDO URADNI PISNI VIRI?	26
4.1 Družina, v kateri se je rodila Antonija Plevel (roj. 1890)	26
4.2 Družina, v kateri se je rodil Franc Šubelj ml. (roj. 1879)	31
4.3 Družina Franca Šublja ter njegove prve in druge žene	32
4.4 Družina Franca Pirca iz Zgornjih Domžal	34
4.5 Potni list Franca in Antonije Šubelj iz leta 1939	34
5 KAJ NAM PRIPOVEDUJEJO USTNI VIRI?	36
5.1 Intervju s Francko Koračevič iz leta 2007	36
5.2 Intervju z Gregorjem Koračevičem (19. februarja 2021)	40
6 SKLEPNE UGOTOVITVE	47
6.1 Življenjepis Antonije Plevel, por. Šubelj (1890–1981)	47
6.2 Korespondenca Antonije Plevel, por. Šubelj	50
7 ZAKLJUČEK	58
8 LITERATURA IN VIRI	58

Slika na naslovni strani: Razglednica K8 (Bukarešta, Calea Victoriei), ki jo je 6. 2. 1913 Antoniji Plevel poslala prijateljica Manica (arhiv Katarine Tomažič).

Povzetek

Cilj raziskave je bil izvedeti, kaj sporočajo razglednice in pisma, ki jih je prejela Antonija Plevel, por. Šubelj, v obdobju od 1911 do 1981. Analizirali sva vsebino 40 poštnih pošiljk, 33 razglednic in sedem pisem. Večina razglednic je bila iz obdobja Avstro-Ogrske (30), večina pisem pa iz obdobja po drugi svetovni vojni (5). Da sva lahko razumeli povezavo med Antonijo Šubelj in pošiljatelji, sva iz župnijskih knjig izpisali podatke o družinah Plevel, Bertoncelej, Šubelj in Pirc. Dobili sva posnetek intervjuja z Antonijino hčerko Francko Koračevič iz leta 2007 in naredili intervju z njenim sinom Gregorjem Koračevičem. Ugotovili sva, da se je Antonija Šubelj rodila leta 1890 kot nezakonska hči mlinarja Pavla Bertonceleja iz Sp. Domžal in Johane Plevel z Rodice. Ker ji je mama umrla, ko je bila stara šest tednov, je zanjo skrbelo mamina sestra Terezija Plevel. Terezija je bila šivalka slamnikov v Oberwalderjevi slamnikarski tovarni v Domžalah. Tudi Antonija se je kmalu zaposlila kot šivalka slamnikov in sicer v Kurzthalerjevi tovarni v Domžalah, sezonsko pa je hodila na delo na Dunaj, v Prago, Budimpešto in v Bukarešto. Leta 1925 se je poročila s Francem Šubljem, vdovcem s šestimi otroki. Večji del korespondence Antonije Šubelj iz časa Avstro-Ogrske predstavljajo razglednice Franca Pirca, ki ji je pisal iz avstro-ogrške vojske do decembra 1915. Posebej zanimiva so pisma iz časa druge svetovne vojne in po njej, ki so jih Antoniji Šubelj pisali sorodniki: družina Medven iz Ljubljane, operni pevec Anton Šubelj iz Clevelanda (možev mlajši brat) ter pastorki Minka in Ančka Šubelj iz New Yorka, ZDA.

Ključne besede: korespondenca, slamnikarske tovarne, sezonsko delo na Dunaju, v Pragi, Budimpešti in Bukarešti, izseljevanje v Ameriko, prva svetovna vojna, druga svetovna vojna, operni pevec Anton Šubelj, mlinar Pavel Bertoncelej

Zahvale

Najprej se zahvaljujemo Katarini Tomažič, pravnukinji Antonije Šubelj, ki nama je posodila pisma in razglednice, saj brez teh te raziskovalne naloge ne bi bilo. Najlepša hvala vsem tistim, ki so nama pomagali s podatki: domžalskemu župniku Klemenu Svetelju za večkratni vpogled v Status animarum Domžale, mag. Blažu Otrinu iz Nadškofijskega arhiva v Ljubljani za poslane kopije iz rojstne in poročne knjige, etnologinji Saši Roškar z Zavoda za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Kranj, za posredovan posnetek intervjuja s Francko Koračevič iz leta 2007 in za pregled naloge, mengeškemu župniku Marku Koširju za vpogled v Status animarum Mengeš ter Gregorju Koračeviču, vnuku Antonije Šubelj, da si je vzela čas za intervju in našel nekaj novih pisem in stare fotografije svojih sorodnikov. Zahvaljujemo se tudi Andreji Čanžek Majhenič za lektorski pregled. Nazadnje se zahvaljujemo še mentorici Vilmi Vrtačnik Merčun za pomoč pri branju razglednic, iskanju virov ter usmerjanju najinega dela in somentorici Petri Dešman Senčar za strokovni pregled naloge.

1 UVOD

Gradivo za raziskavo korespondence Antonije Plevel, poročene Šubelj, nam je posodila gospa Katarina Tomažič, pravnukinja Antonije Šubelj. Za skeniranje nam je odstopila 33 razglednic in sedem pisem, ki jih je hranila Antonija Šubelj. Njen oče Gregor Koračevič, vnuk Antonije Šubelj, nam je kasneje posodil še tri pisma. Skupaj sva v nalogi analizirali 40 razglednic in pisem. Razglednice in pisma so bila napisana v dolgem časovnem obdobju od leta 1911 do 1981.

1.1 CILJI RAZISKAVE

Cilj raziskave je bil izvedeti, kaj sporočajo razglednice in pisma, ki jih je prejela Antonija Šubelj. Želeli sva odgovoriti na naslednja vprašanja:

- Kdo je Antoniji pošiljal razglednice in pisma, kdaj in od kod?
- Kaj so ji pošiljatelji z njimi sporočili?
- Kako se v korespondenci Antonije Šubelj odraža način življenja v različnih zgodovinskih obdobjih?

1.2 POTEK IN METODE DELA

Delo je potekalo po naslednjem zaporedju:

- Pregled literature o tem, kaj je bilo o Antoniji Šubelj že zapisanega.
- Skeniranje in nato prepis vsebine razglednic in pisem. Zaradi obsežnosti naloge jih nisva dali v prilogo, ampak sva jih v kar največji meri citirali.
- Analiza vsebine razglednic in pisem.
- Ugotavljanje sorodstvenih razmerij s pošiljatelji – večkratni obisk domžalskega župnišča in ogled župnijskih knjig (Status animarum Domžale) ter obisk groba Antonije Šubelj na domžalskem novem pokopališču.
- Prošnja v Nadškofijski arhiv za pridobitev podatkov o Antoniji Plevel in ogled Statusa animaruma Mengeš v mengeškem župnišču.
- Zapis posnetka intervjuja s Francko Koračevič, hčerko Antonije Šubelj, iz leta 2007 in intervju z Gregorjem Koračevičem, vnukom Antonije Šubelj.
- Podajanje sklepnih ugotovitev.

1.3 TEORETIČNI DEL

DRUŽINA FRANCA ŠUBLJA IN ANTONIJE PLEVEL, POR. ŠUBELJ

Življenjsko pot Antonije Plevel, por. Šubelj, je na kratko predstavila Saša Roškar v knjižici z naslovom *Zgodba o slamnikih na Domžalskem*.¹ To besedilo je bilo za naju izhodišče, zato ga v celoti povzemava.

»Franc Šubelj je 32 let delal kot sezonski delavec mojster - vodja slamnikarske delavnice v Markovičevi tovarni v Bukarešti. Bil je dvakrat poročen. V prvem zakonu se mu je rodilo šest otrok, a je žena kmalu umrla. Leta 1925 se je poročil z Antonijo Plevel in rodili sta se jima še dve deklici. Antonija je izhajala iz Bertonclovega mlina, a mama ji je umrla kmalu po rojstvu

---

¹ Saša Roškar: *Zgodba o slamnikih na Domžalskem*, Domžale, Občina Domžale, Komisija za turizem, 2009, str. 34.

in je odraščala pri teti – sorodnici po mamini strani. Kot dekle je delala v Kurzthalerjevi slamninarski tovarni v Domžalah in kot sezonska delavka na Dunaju, v Pragi in Budimpešti. Po poroki je z možem vsako leto za devet mesecev odhajala v Bukarešto, čez poletje pa sta prihajala domov k družini. Prvi trije otroci Franca Šublja so se kmalu osamosvojili – dve hčeri sta šli še nepolnoletni kot slamninarski šivalki v Brooklyn, se tam poročili z Domžalčanoma in ostali v Ameriki. Za ostale otroke je skrbela teta Reza, poleg njih pa še za hčerko sorodnice, ki je kot slamninarska šivalka skupaj z možem delala na Dunaju. Tudi teta Reza je delala kot slamninarica v Oberwalderjevi tovarni. Delavci v tovarnah niso bili pokojninsko zavarovani. Ena od zgodb družinskega izročila pripoveduje, da je teta z delom v tovarni za svojo starost prihranila toliko denarja, da bi z njim lahko kupila hišo v Domžalah. A gospodarske razmere so prinesle razvrednotenje denarja in ostalo ji je le toliko, da je lahko kupila štedilnik. Tudi Franc Šubelj, kljub dolgoletnemu delu, v starosti ni prejemal pokojnine. Z ženo sta se leta 1939 vrnila v Domžale in v hiši si je uredil delavnico, v kateri je popravljajal klobuke. Antonija Šubelj je po drugi svetovni vojni še pet let delala v Univerzalu in si tako prislužila pokojnino. Družinske zgodbe pripovedujejo tudi o tem, da sta zakonca celoletne prihranke iz Romunije v kovčku prinesla domov. Teta je vse leto, ali vsaj, ko je zmanjkalo prihrankov, kupovala hrano v trgovini Romane Ložar »na kredo« in ko sta se Šubljeva poleti vrnila v Domžale, sta poplačala »vse dolgove«.²

Nekaj malega o Antoniji Šubelj lahko preberemo tudi v knjigi o opernem pevcu Antonu Šublju z Rodice (1899–1965), ki je bil najmlajši brat njenega moža Franca Šublja (1879–1963). V tej knjigi je objavljen tudi pogovor s Francko Koračevič, hčerko Franca in Antonije Šubelj. V njem je Francka o svojih starših povedala: »Moj oče je bil France Šubelj, najstarejši brat Antona Šublja. Ko se je moja mama poročila s Francem Šubljem, je bil vdovec s šestimi otroki. Mami so se otroci smilili, ker je sama živela brez mame in je vedela, kako hudo je to. Čeprav je njen oče dobro skrbel zanj, je mammo vedno pogrešala.«³

ZGODOVINSKO DOGAJANJE V OBRAVNAVANEM OBDOBJU (1911–1981)

Med letoma 1871 in 1914 so bila evropska cesarstva na vrhuncu. Vse velike sile, razen Avstro-Ogrske (Velika Britanija, Nemčija, Francija, Italija in Rusija), so si zunaj Evrope ustvarile velike imperije. Meje med velikimi silami so se v stoletju po dunajskem kongresu (1815) malo spreminjale.⁴ Veliko Britanijo, začetnico industrijske revolucije, je ob koncu 19. stoletja dohitela Nemčija in začela ogrožati njeno prevlado na morju. Naraščanje nasprotij je povzročilo nevarno tekmo v oboroževanju. Oblast nad Balkanom sta želeli Rusija in Avstro-Ogrska. Leta 1908 si je Avstro-Ogrska priključila Bosno in Hercegovino (aneksija), Srbija, ki je izšla iz balkanskih vojn (prve 1912 in druge 1913) kot zmagovalka, pa je tudi zahtevala priključitev Bosne in Hercegovine. V tem napetem ozračju je 28. junija 1914 v Sarajevu prišlo do atentata na avstrijskega prestolonaslednika Franca Ferdinanda s soprogo, kar je sprožilo ultimatum in vojne napovedi ter začetek prve svetovne vojne (28.7.1914). Države so bile v vojni razdeljene na centralne sile (Nemčija, Avstro-Ogrska, Bolgarija, Osmansko cesarstvo) in antantne sile (Velika Britanija, Francija, Rusija, kasneje pa še Srbija, Belgija, Japonska, Italija, Romunija, ZDA in Kanada). Oblikovale so se številne fronte. Slovenski fantje so se morali boriti kot avstro-ogrski vojaki na vzhodni fronti (1914–1917) med Nemčijo in Avstro-Ogrsko ter Rusijo in na italijansko-avstro-ogrski fronti (1915–1918). Del te frontne črte, ki je bila dolga 600

---

² Saša Roškar, 2009, str. 34.

³ Vilma Vrtačnik Merčun, Nika Grošelj, Lara Tekavc: Operni pevec Anton Šubelj z Rodice, Njegovo prvo potovanje v Ameriko (1928-1929). Domžale, Kulturno društvo Groblje, 2010, str. 105.

⁴ Atlas evropske zgodovine, uredila Meta Sluga, Ljubljana, Slovenska knjiga, 1996, str. 168.

kilometrov, je potekala tudi po slovenskem etničnem ozemlju in se je imenovala soška fronta (1915–1917).⁵

Julija 1918 so antantne sile prebile zahodno fronto, centralne sile pa so se zlomile. Oktobra 1918 je Avstro-Ogrska razpadla.⁶ Kljub porazu Nemčije, Avstro-Ogrske in njenih zaveznic jeseni 1918 ter podpisu vrste mirovnih pogodb v Parizu v letih 1919 in 1920 je minilo več let, preden so se meje nove Evrope jasno zarisale. Rusija in Nemčija sta se skrčili, Avstro-Ogrska in turško cesarstvo sta izginila, pojavila pa se je kopica manjših držav. V osrednjem delu Evrope so bile to: Poljska, Češkoslovaška, Avstrija, Madžarska, Romunija in Jugoslavija. Italija je kot članica zmagovite koalicije dobila mejo v Alpah, slovensko in hrvaško Primorje, pristanišče Reko, skupaj z Zadrom na dalmatinski obali, Istro in velik del Notranjske.⁷

Na preostalem slovenskem ozemlju ter na ozemlju Hrvaške in Bosne in Hercegovine je bila 29. oktobra 1918 v Ljubljani razglašena Država Slovencev, Hrvatov in Srbov (Država SHS). Zaradi težav se je kmalu povezala s Kraljevino Srbijo. Tako je 1. decembra 1918 srbski princ, regent Aleksander Karađorđević, v Beogradu razglasil novo državo Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev (Kraljevina SHS).⁸ Država je bila razdeljena na 33 oblasti; na slovenskem ozemlju sta bili ljubljanska in mariborska oblast. 28. junija 1921 so v beograjskem parlamentu sprejeli ustavo, poznano kot vidovdansko. Obdobje od sprejetja vidovdanske ustave pa do ustanovitve kraljeve diktature 6. januarja 1929 je obdobje parlamentarizma, ko so državno politiko krojili dvor in politične stranke. 6. januarja 1929 pa se je začelo politično obdobje kraljeve diktature. Država je bila razdeljena na 9 banovin, ki so se večinoma imenovali po rekah. Slovensko ozemlje je bilo vključeno v Dravsko banovino s sedežem v Ljubljani. Po letu 1929 se je v državi odražala tudi svetovna gospodarska kriza.⁹

V tridesetih letih 20. stoletja se je po Evropi razširil nacionalizem¹⁰ in fašizem¹¹ (v Španiji, Italiji in Nemčiji). V Nemčiji je Hitler, ki je prišel na oblast leta 1934, vodil zelo agresivno zunanjo politiko in uveljavljal nacizem (temeljno načelo nacizma je bil antisemitizem, sovraštvo do Judov). 1. septembra 1939 je nemška vojska napadla Poljsko in s tem začela drugo svetovno vojno. V Jugoslaviji se je druga svetovna vojna začela 6. aprila 1941, ko so nemška letala napadla Beograd in druga večja jugoslovanska mesta. Po kapitulaciji jugoslovanske vojske (17. aprila 1941) so si okupatorji razdelili ozemlje Kraljevine Jugoslavije. Slovenijo so si med seboj razdelili Nemci, Italijani in Madžari. Razmejnitvena črta je potekala severno od Ljubljane, proti jugovzhodu pa po vrhovih južno od Save. Italijani so zasedeno ozemlje poimenovali Ljubljanska pokrajina. Vsi okupatorji so imeli namen slovensko ozemlje trajno priključiti k svojim državam.¹²

Predstavniki Komunistične partije Slovenije so s predstavniki nekaterih levo usmerjenih skupin, kot so bili sokoli in krščanski socialisti, konec aprila 1941 v Ljubljani ustanovili srečanje, na katerem so za odpor proti okupatorju ustanovili Osvobodilno fronto (OF).

---

⁵ Jelka Miranda Razpotnik in Damjan Snoj, Raziskujem preteklost, Učbenik za zgodovino v 9. razredu osnovne šole, 3. izdaja. Ljubljana, Rokus Klett, 2015, str. 11–13.

⁶ Razpotnik in Snoj, 2015, str. 19.

⁷ Atlas evropske zgodovine, 1996, str. 172.

⁸ Razpotnik in Snoj, 2015, str. 84.

⁹ Razpotnik in Snoj, 2015, str. 87–90.

¹⁰ Nacionalizem – gibanje za uveljavitev lastnega naroda, Razpotnik in Snoj, 2015, str. 26.

¹¹ »Fašisti so zagovarjali nacionalizem in lojalnost le eni državi. Verjeli so, da se morajo narodi boriti in si podrediti miroljubne države, zagovarjali so vdanost avtoritativnemu voditelju, ki je vodil državo.« Razpotnik in Snoj, 2015, str. 25.

¹² Razpotnik in Snoj, 2015, str. 101.

Posamezni komunisti so že v prvih mesecih okupacije začeli odhajati v gozdove in ustanavljati partizanske čete. Čeprav so okupatorji skušali partizansko gibanje uničiti, je število partizanov v Jugoslaviji in Sloveniji vztrajno naraščalo.¹³ Ob kapitulaciji Italije 8. septembra 1943 so se Italijani umaknili iz Ljubljanske pokrajine, oblast pa so prevzeli Nemci. V Ljubljanski pokrajini so že spomladi 1942 nastala manjša partizanska osvobodjena ozemlja, ki so jih po kapitulaciji Italije še razširili. Nemški okupator je za boj proti OF ustanovil slovensko politično policijo in vojsko slovenskih domobrancev, ki jo je vojaško usposabljala, oskrbovala in vodila nemška politična policija (SS).¹⁴

9. maja 1945 je bila Ljubljana osvobodjena. Vodilno vlogo pri vzpostavljanju nove oblasti je imela komunistična partija, ki jo je vodil Josip Broz Tito. Slovenija je po vojni postala ena izmed šestih jugoslovanskih republik. »Povojna Jugoslavija se je razlikovala od predvojne po dveh bistvenih značilnostih: vsi narodi so bili priznani in enakopravni, oblast je prevzela komunistična partija, ki je uvedla komunistični politični in gospodarski način.«¹⁵ Komunisti so na vse ključne položaje v državi postavili svoje ljudi. Pomembno vlogo v družbi so imele vojska, policija in politična policija, imenovana OZNA. Za povojni čas so bili značilni številni politični sodni procesi, s katerimi je nova komunistična oblast obračunala s svojimi nasprotniki.¹⁶ Ob osvoboditvi je oblast zaradi splošnega pomanjkanja živil in drugih osnovnih potrebščin uvedla sistem racionalne preskrbe. Da bi zagotovila hrano za prebivalce, je uvedla najprej prisilni, nato pa obvezni odkup. Podržavili so zasebna podjetja, trgovine in hotele ter izvedli agrarno reformo. Zemljo so vzeli veleposestnikom in jo dajali v najem ali pa so jo obdelovali z najetimi delavci. Postopoma se je z obnovitvijo industrijske proizvodnje začela povečevati ponudba industrijskega blaga. Leta 1948 so uvedli tako imenovano samoupravljanje (delavci so soodločali v tovarnah). V 70. letih se je z dvigom življenjskega standarda med Slovenci razširila tudi potrošniška mrzlica.¹⁷

Glede na navedeno ugotavljava, da se je v obdobju, ko je nastajala korespondenca Antonije Šubelj, na ozemlju osrednje Slovenije izmenjalo sedem različnih političnih tvorb oziroma držav:

- Avstro-Ogrska monarhija (do 1918),
- Država Slovencev, Hrvatov in Srbov (od 29. 10. do 1. 12. 1918),
- Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev (1. 12. 1918 do 6. 1. 1929),
- Kraljevina Jugoslavija (6. 1. 1929 do 17. 4. 1941),
- Kraljevina Italija (17. 4. 1941 do 8. 9. 1943),
- Tretji rajh oz. Velikonemški rajh (17. 4. 1941 do maja 1945),
- Komunistična Jugoslavija: od 1945 – Demokratična federativna Jugoslavija (DFJ), Federativna ljudska republika Jugoslavija (FLRJ) in od leta 1963 – Socialistična federativna republika Jugoslavija (SFRJ) – do junija 1991.¹⁸

---

¹³ Razpotnik in Snoj, 2015, str. 104.

¹⁴ Razpotnik in Snoj, 2015, str. 105 in Ljubljana v času okupacije med drugo svetovno vojno <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/ljubljana-v-casu-okupacije-med-drugo-svetovno-vojno.html> (19. 3. 2021).

¹⁵ Razpotnik in Snoj, 2015, str. 111, 112, 115.

¹⁶ Razpotnik in Snoj, 2015, str. 117, 119.

¹⁷ Razpotnik in Snoj, 2015, str. 123, 127–128.

¹⁸ Jugoslavija 1945–1980, Raj na Zemlji – za naivne, 1. del, GM, AR Revija, <https://arrevija.si/post/549143/jugoslavija-1945-1980-raj-na-zemlji-za-naivne-1-del> (19. 3. 2021).

2 KORESPONDENCA ANTONIJE PLEVEL, POROČENE ŠUBELJ (1911–1981)

Kakor sva že omenili, sva analizirali 40 različnih poštних pošiljk, ki jih je Antonija Šubelj prejela v zelo dolgem časovnem obdobju, od leta 1911 do 1980. Vso korespondenco sva najprej popisali po časovnem zaporedju in ji dodelili evidenčno številko. Pri tem sva naleteli na velike težave, saj kar 17 pošiljk (43 %) ni imelo datuma. Ga. Katarina Tomažič nama je povedala, da je tako zato, ker je nekdo v družini zbiral znamke in jih je zato odstranil z razglednic in pisem ter uvrstil v svojo zbirko. Razglednice in pisma, kjer datuma pošiljanja ni bilo mogoče ugotoviti, sva označili s črko N (neznano) in zaporedno številko (Zap. št.). Kljub tej težavi pa sva vse pošiljke lahko razvrstili v določeno časovno obdobje po naslovu. Do leta 1925 se je Antonija pisala Plevel, potem Šubelj. Razglednice iz obdobja Avstro-Ogrske so bile večinoma naslovljene na dva naslova:

- Antonija Plevel, vas Rodica, pos. Domžale pri Ljubljani (ali beim Laibach), Kranjsko (ali Krain) ali
- Antonija Plevel, tvrdka, firma ali fabrik Kurzthaller, Domžale, Krainsko (Krain).

Po letu 1940 so ohranjena samo pisma, ki pa so večinoma brez ovojníc. Edino na enem pismu iz Amerike, ki ga je pisala Minka (Mary) Mlakar 4. februarja 1980, je naslov: Mrs. Antonja Šubelj, Kamniška c. 7, Po. Domžale, Jugoslavija 61230.

Štiri razglednice niso bile naslovljene na Antonijo Plevel, ampak so bili prejemniki naslednji:

- Franz Schubelj, Craiova, Romunija (razglednica brez datuma) – podatek pove naslov bivališča Franca Šublja v Romuniji.
- Theresia Plevel, Rodica, Domžale, Krain (2. 8. 1915)
- Stane Šubelj, 1. bat. 7 artilerijski puk, Nevesinje, Zetska banovina (brez datuma)
- Frau Medven Maria, Mariborska ulica 28, Laibach – Ljubljana, Italija (brez datuma)

Tudi zadnje pismo, ki ga je poslala Minka Mlakar iz New Yorka, ni bilo naslovljeno na Antonijo, ampak na njeno hčerko Francko. Poslano je bilo že po Antonijini smrti, verjetno okoli leta 1985.

2.1 Razglednice Franca Pirca iz obdobja 1914–1915

Zap. št.	Kraj in datum	Naslovi pošiljatelja Franca Pirca
5	Moravče, 2. 6. 1914	Francelj
6	Hartberg, 9. 4. 1915	Pirc Franc, K. K. L. I. R. No. 19
7	Brassov, 4. 5. 1915	Franc, K. u. K. Res. Špital No. 4 B 15 soba in Brassov, Siebenburgen
8	Hartberg (Taliberg), 22. 6. 1915	Relkovaeszeutenubteilang, beim Ersatzbaon. cles. K. K. Ldw.-Inf.-Rgts. No. 19, in Thalberg, Stejermark
9	Gradec, 3. 7. 1915	Francelj
10	Nagyvarad, 11. 7. 1915	Francelj
11	Dunaj, 14. 7. 1915	Francelj
3	Thalberg, 30. 7. 1913	Pirc Franc bel Dechantskirchen Šlos Thalberg Rchvalimcento 7b. Štajermark
13	Gradec, 21. 9. 1915	K. K. L. I. R. No. 3, 2 Graz, Komponi Lerveret Kosern Gradec
14	Gradec, 28. 9. 1915	K. K. Lir No. 3 Graz, M. G. Abt. Eggenberg, Hazner Schule
15	Gradec, 7. 10. 1915	K. K. Lir. No. 3 Graz, M. G. Abt. Hazner Schule Eggenberg

16	Gradec, 14. 10. 15	K. K. Lir. No. 3 Graz, M. G. Abt. Hazner Schule Eggenberg
17	Gradec, Eggenberg, 7. 12. 1915	K. u. K. Notrezervi Špital/2 baraka/2 Eggenberg, Graz
N1	Budimpešta, 10. 7. 19...	Francelj
N10	Thalberg, 26. 7. 19...	Pirc Franc, Dehanskviche šlos Thalberg, Rekvalinschent Altalung, Stajermark

2.2 Razglednice prijateljev in znancev iz obdobja Avstro-Ogrske (1911–1918)

Zap. št.	Kraj in datum	Pošiljatelj
1	Reka, 10. 8. 1911	Manica Penko, Verhovnik, Grdin
4	Bukarešta, 6. 2. 1913	Manica
N4	Dunaj, Hüteldorf, ...	Manica idr.
N13	Dunaj, brez datuma	Manica
2	Ljubljana, 23. 12. 1911	Nace in Pepa
N2	Deff..., 3. 9. 1911	prijateljica
18	Trofaich, 7. 5. 1916	Helena
N3	Cilli Hotel Deutsches Haus, (Celje, Nemška hiša) 25. 3.	A. Francelj
N5	Gradec, St. Gabriel, brez datuma	Družina Kvas
N6	Murau, 4. 1.	Franz Waljavec, Kuk Feldjäger, Baont. Murau, Staiermark
N7	Sibiiu, brez datuma	Auuti (naslovnik Franz Schubelj, Craiova)
N11	Trsat, brez datuma	Zefka idr.
N12	Velesovo, brez datuma	F. B.

2.3 Korespondenca tete Marjane Medven (1915 in 1941–1945)

Zap. št.	Kraj in datum	Pošiljatelj
12	Dunaj, 2. 8. 1915	Alois in Marianna Medven
N14	Dunaj, 4. 7. ... (obdobje Avstro-Ogrske)	Alois in Marianna Medven
20	Ljubljana (1941–1943)	Šubeljnovi, Mariborska ulica 28, Laibach
21	Ljubljana, 23. 1. 1944	Medvenovi (pismo)

2.4 Korespondenca iz obdobja med obema svetovnima vojnama (1919–1940)

Zap. št.	Kraj in datum	Pošiljatelj
N9	Palić, 16. 8. ... (pred 1925)	Ilonka Stolc
N8	Subotica, 26. ... (po 1935)	Angela idr., naslovnik: Šubelj Stane, 1. bat. 7 artilerijski puk, Nevesinje, Zetska banovina
19	Zagreb, 7. 11. 1940	Minka K. Zagreb, Solovljeva 3 – prizemno levo (pismo)

2.5 Pisma sorodnikov iz Amerike (1957–1981)

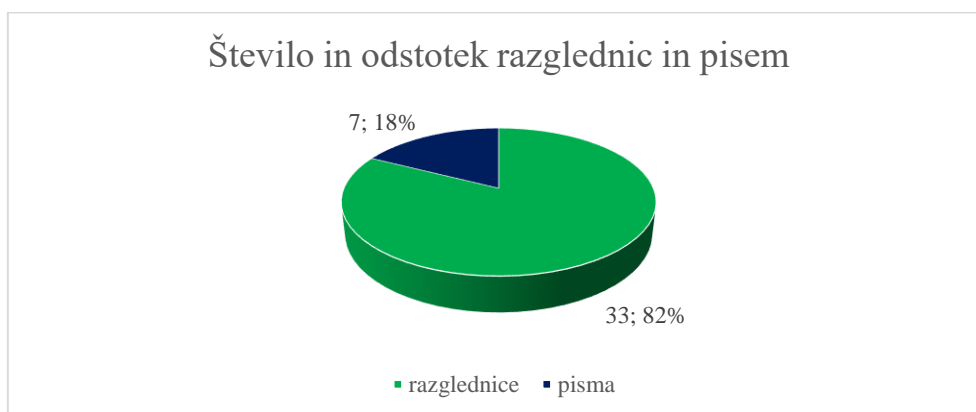
Zap. št.	Kraj in datum	Pošiljatelj
22	Cleveland, 4. 1. 1957	Franceljnov brat Tone – Anton Šubelj, operni pevec
23	Cleveland, 27. 3. 1965	Franceljnov brat Tone – Anton Šubelj, operni pevec
N15	New York	Minka in Charli – Mary Mlakar
N16	New York	Ančka
N17	New York	Minka Mlakar

Analizirali sva 33 (82 %) razglednic in sedem pisem. Večina razglednic je iz obdobja Avstro-Ogrske, večina pisem pa iz obdobja po drugi svetovni vojni.

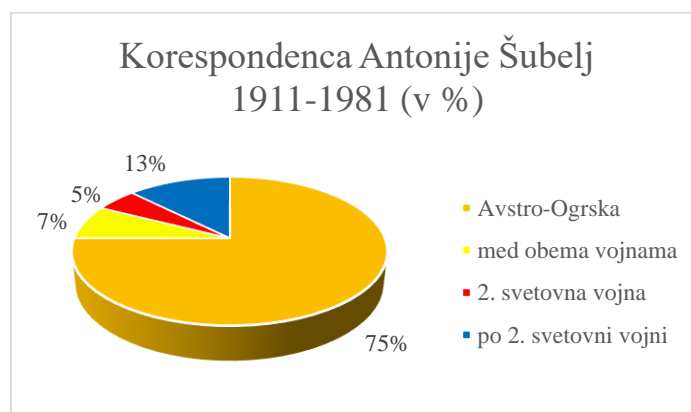
Preglednica 1: Število razglednic v posameznih zgodovinskih obdobjih

Obdobje	razglednice	pisma
Avstro-Ogrska	30	0
med obema vojnama	2	1

2. svetovna vojna	1	1
po 2. svetovni vojni	0	5
skupaj	33	7

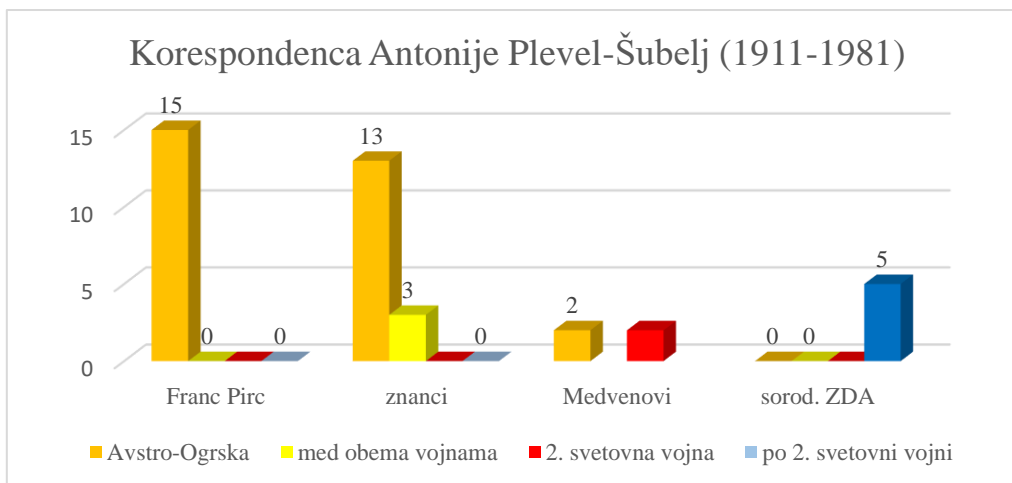

Tri četrtine ohranjenih poštnih pošilk je iz časa Avstro-Ogrske, 7 % iz obdobja med obema svetovnjima vojnama, 5 % iz časa druge svetovne vojne, ostale (13 %) pa so bile poslane po drugi svetovni vojni.

Preglednica 2: Število razglednic in pisem po pošiljateljih in zgodovinskih obdobjih

Obdobje/pošiljatelj	Franc Pirc	posamični	Medvenovi	sorod. ZDA	skupaj
Avstro-Ogrska	15	13	2	-	30
med obema vojnama	-	3	-	-	3
2. svetovna vojna	-	0	2	-	2
po 2. svetovni vojni	-	0	-	5	5
skupaj	15	16	4	5	40

Vse razglednice Franca Pirca so iz leta 1915, razen ene, ki je iz leta 1914. Ohranjenih je 16 razglednic znancev in prijateljev, od katerih jih je 13 iz časa Avstro-Ogrske. Dve poštni pošiljki sta iz časa druge svetovne vojne, poleg tega pa je še pet pisem sorodnikov iz ZDA iz obdobja po drugi svetovni vojni.

3 ANALIZA VSEBINE KORESPONDENC ANTONIJE PLEVEL, POR. ŠUBELJ

3.1 Razglednice Franca Pirca iz obdobja 1914 do 1915

Franc Pirc ali Francelj, kakor se je podpisoval, je Antoniji Plevel napisal 15 razglednic. Dve razglednici sta brez datuma ali žiga. Glede na vsebino in kraje pa sklepava, da gre za isto leto kot vse ostale (1915). Edino razglednica iz Moravč, ki je bila poslana 2. 6. 1914, je bila še iz časa, ko Franc Pirc še ni bil vpoklican v avstro-ogrsko vojsko¹⁹. Po Bernikovi evidenci²⁰ je bil vpoklican 6. 10. 1914, kar pomeni, da je moral na Vzhodno fronto. Razglednice so prihajale z ozemlja današnje Avstrije (Gradec, Dunaj, Thalberg), Madžarske (Budimpešta) in Romunije (Braslov, Nagyvarad).

Glede na vojne naslove Franca Pirca, lahko ugotoviva, da je bil najprej v 19. polku domobranske pehotne divizije²¹, saj je njegov naslov vseboval kratice k. k. (K. K. L. I. R. No.

¹⁹ Avstro-ogrska vojska je bila na začetku 1. svetovne vojne sestavljena iz treh delov: iz skupne armade, avstrijskega domobranstva (Landwehr) in ogrskega domobranstva (Honved). Skupna armada je bila v pristojnosti vojnega ministrstva na Dunaju (Slovenci so jo imenovali domobranstvo). Vsa Avstro-Ogrska je bila razdeljena na 16 korpusnih območij. Korpus sta največkrat sestavljali dve pehotni diviziji in ena domobranska pehotna divizija. Pehotna divizija je bila v vojni sestavljena iz dveh brigad in divizijske konjenice, divizijske artilerije, divizijskega oddelka in potrebnih služb. Polk (Regiment) je nastopal kot celota in je bila temeljna enota avstro-ogrske organiziranosti. Sestavljali so jih bataljoni, ti pa so se delili na stotnije ali kompanije. Kratico K. u. K. (cesarsko in kraljevo) so imele enote skupne vojske, kratico K. k. (cesarsko kraljevske) pa enote avstrijskega domobranstva. Janez J. Švajncer, Svetovna vojna 1914–1918, Slovenci v avstro-ogrski armadi, Maribor, Pokrajinski muzej, 1988, str. 15-19.

²⁰ Franc Bernik, 1923, str. 268.

²¹ Korpus je vojaška enota iz divizij in posebnih enot. SSKJ, <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=korpus> (19. 3. 2021) Divizijo sestavlja več

19 oz. K. K. Ldw.-Inf.-Rgts. No. 19 in K. K. L. I. R. No. 3). Maja in decembra pa je bila v njegovem naslovu kratica K. u. K., ki so jo imele cesarske in kraljeve enote skupne vojske.²² Iz tega lahko le sklepava, da so ga večkrat premeščali in da je bil večkrat tudi na bojnem polju.

Kakor je v svojih sporočilih omenjal že Franc Pirc, je bila vsa pošta pregledana s strani vojaške cenzure²³. O tem pričajo tudi žigi na razglednicah. Npr. na razglednici iz Gradca z dne 28. 9. 1915 je bil žig: »Zensurer k. u. k. Militanzensur Laibach« (vojaška cenzura v Ljubljani). Zaradi tega je moral Franc Pirc paziti, o čem je pisal, saj v nasprotnem primeru razglednic Antonija Plevel ne bi dobila.

Slika 1: Razglednica, ki jo je Franc Pirc poslal iz Gradca 14. 10. 1915 na naslov Antonija Plevel, fer. Kurzthaller, Domžale, Krainsko. Kot večina razglednic ima tudi ta žig za cenzuro, ki je bila izvedena v Ljubljani (zaporedna številka - Zap. št: 16).

Če podrobneje pregledamo vsebino razglednic, ugotovimo, da gre za pisma s čustvenimi sporočili, ki izražajo pripadnost Antoniji Plevel, zato je možno sklepati, da je bil Franc Pirc njen fant. Še pred odhodom v vojsko ji je pisal iz Moravč (2. 6. 1914) naslednje: »*Mnogo srčnih pozdravčkov ti pošilja iz Moravč Tvoj vdani Franc*«.

polkov ali rodov vojske. SSKJ, <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=divizija> (19. 3. 2021) Pehota je rod kopenske vojske, katerega vojaki se bojujejo peš ali iz oklepnih vozil. SSKJ, <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=pehota> (19. 3. 2021).

²² Na začetku prve svetovne vojne je bila avstro-ogrška armada razdeljena na 16 korpusnih območij. Polk (Regiment) je nastopal kot celota in je bila temeljna enota avstro-ogrške organiziranosti. Sestavljali so jih bataljoni, ti pa so se delili na stotnije ali kompanije. Kratico K. u. K. (cesarsko in kraljeve) so imele enote skupne vojske, kratico K. k. (cesarsko kraljevske) pa enote avstrijskega domobranstva. Janez J. Švajncer, Svetovna vojna 1914–1918, Slovenci v avstro-ogrski armadi, Maribor, Pokrajinski muzej, 1988, str. 15-19.

²³ Cenzura (lat. censura ocena, presoja) nadzorni pregled javnosti namenjenih del, preprečitev objave in razširjanja del po takem pregledu. Veliki slovar tujk, urednik Miloš Tavzes. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2006, str. 155. »... iz ljubečih, zaskrbljenih in žalostnih pism na fronto lahko izvemo (skoraj vse) o življenju doma. Od boleznih otrok, najnovejših gostilniških čenč, napetih odnosov med generacijami pa vse tja do natančnega opisa letine in vremena ter vsega, česar ni običajno izbrisala/izrezala/zavrгла cenzura. Ali točneje, cenzura je najpogosteje samo zavrla neprijetne, zaupne ali kakor koli drugače "problematične" informacije, ki so prišle na dan šele po objavi dobro skritih dnevnikov in v drugi povojni literaturi.« Oto Luthar, ZRC SAZU: Prva svetovna vojna in pisanje, http://www.100letprve.si/mejniki/pisanje_v_vojnem_casu/index.html (19. 3. 2021).

9. aprila 1915 je Antoniji Plevel pisal iz Hartberga: »Sem ti že eno pismo poslal, pa sem ga zapečatil, pa ne vem, ali si ga dobila ali ne. Zaradi tega ti pošiljam zajuterno karto, da boš vedela, kje da sem. Tukaj ostanemo samo 10 dni, potem pa gremo zopet naprej. T. Srečno pa zdravja. Tvoj Francelj.« Kakor vidimo, v pismu piše, da v Hartbergu ostajajo deset dni, nato pa potujejo naprej.

4. maja 1915 je pisal iz Brasova v Romuniji, kjer je bil v neki vojaški bolnišnici. Antoniji piše, da je mu je dolgčas in da težko čaka pošto od nje. »Draga mi Tončka! Zagotovo ti napišem en par vrstic. ... Veš, ko že pričakujem kakšnega sporočila od Tebe. Pa vseeno pišem, mogoče pa takoj pride. Imam se ponavadi, samo dolgčas je, tega se ne morem privaditi. Pa vse enkrat mine, pa tudi to bo minilo. Kako se imaš, ali si zdrava in T. Reza.« Nato pove, da je Italija napovedala vojno Avstro-Ogrski. »Sedaj je tudi Italija s svojim orožjem proti nam. Ali verjetno ti več veš, kakor jaz. Tukaj ni nobenega časopisa. Kako gre z Italijo, ti ne smem pisati.« V nadaljevanju vse doma lepo pozdravlja in navede svoj bolnišnični naslov: »Franc, K. u. K. Res. Špital No. 4 B 15 soba in Brassov, Siebenburgen« Zakaj je bil v bolnišnici, iz vsebine razglednic ne izvemo. Glede na časovne razmike med razglednicami pa je mogoče sklepati, da je bil v vmesnem času na bojišču, kjer je bil ranjen.

Slika 2: Razglednica, ki jo je Franc Pirc pisal iz Brasova v Romuniji 4. 5. 1915 (Zap. št.: 7).

Slika 3: Razglednica Hartberga, ki jo je Franc Pirc pisal iz naselja Taliberg 22. 6. 1915 (Zap. št.: 8).

Mesec dni in pol kasneje (22. 6. 1915) je Franc Pirc pisal Antoniji iz Thalberga, da je vesel, da je odšel iz bolnišnice: »Draga Tončka! Včeraj sem prišel v Hartberg. Prav z veseljem sem šel iz Špitala, ker sem mislil, da pridem nazaj v Ljubljano. Ali da ostanem na italijanskem. Sedaj je pa ta regiment zopet prestavljen na Ogrsko, drugo vojaštvo je že odšlo, samo ... smo še tukaj v neki vasi Taliberg. Sedaj se dobi urlaub (op. počitnice), kedor ima posestvo doma, škoda da nimam nič. Pa jaz bom useeno poskusil, naj še bo, kar kaže. To bi bila sreča zame, vsaj ene štirinajst dni.« Kako je pogrešal Antonijo in domači kraj, pove v nadaljevanju: »Tonika. Kako se imaš, ali si zdrava, upam da. Končno Te prav ljubez. pozdravlja Tvoj Francelj in T. Rezo. Ako dobiš to razglednico, takoj odpiši.« Iz pripisanega naslova je razvidno, da je verjetno odšel v center za rehabilitacijo (Žig Rekonvaleszentenabteilung in Thalberg, beim Frsatzbaon. des k. k. Lchw. – Inf. – Rgts. – No. 19).

Na naslednjih šestih razglednicah piše, kako potujejo, nato se za nekaj dni ustalijo v Thalbergu:

- Gradec, 3. 7. 1915: »Danes sem prišel v Gradec. Ne vem, ali ostanem ali pojdemo naprej. Tako mislim, da gremo naprej. Končno Te prav lepo pozdravlja Tvoj Francelj. Pozdrav za Teto Rezo in bližne«
- Budimpešta, 10. 7.: »Danes sem tukaj, zvečer ob šestih se odpeljem naprej. Čas imam, bi lahko šel po mestu, pa gre preveč dež. Iz bratam tudi nisva nič skupaj prišla, ker se

nisem na Gradec peljal. Od tukaj se peljem v Tenko. Jutri enkrat bom tam. Končno. Te srčno pozdravlja Tvoj Francelj.« Njegov brat Valentin Pirc je bil vpoklican v avstrijsko vojsko 7. 6. 1915,²⁴ kar pomeni, da bi se v tem času lahko nahajal v Budimpešti.

- Nagyvarad, Kološvar, 11. 7. 1915: »Ob dveh zjutraj smo prišli v to mesto, ob šestih se peljemo zopet naprej. Tukaj močno dežuje, pa je še boljši, ni tako vroče. Da te najde pri najboljši volji in Te prav ljubez. pozdravlja Tvoj Francelj«
- Dunaj, 14. 7. 1915: »Ob devetih smo se pripeljali sem, ob enajstih se pa zopet peljemo naprej proti Gradzu. Končno te srčno pozdravlja Tvoj Francelj.«
- Thalberg, 26. 7. 1915: »Včeraj sem prišel sem, sedaj nas je malo tukaj. V kratkem se preselimo, kam, ne vem. Juretuga iz Domžal sem v Gradcu videl, je šel iz bolnice. Končno Te prav lepo pozdravlja T. Francelj, T. T. Plez., Pirc Franc, Dehanskviche šlos Thalberg, Rekvalinschent Altalung, Štajermark«

Slika 4: Razglednica, ki jo je Franc Pirc pisal iz Gradca 3. 7. 1915 (Zap. št.: 9).

Slika 5: Razglednica, ki jo je Franc Pirc pisal iz Budimpešte 10. 7. (brez letnice), podpisan tudi Simon Šmon (Zap. št.: N1).

- Thalberg, 30. 7. 1915: »V kratkem odhajam od tukaj na Ogrsko. Na ta naslov ni treba več pisati. Končno te prav lepo pozdravljam. T. Francelj. Pirc Franc bel Dechantskirchen Šlos Thalberg Rchvalimcento 7b. Štajermark«

Slika 6: Razglednica Nagyvarada, ki jo je Franc Pirc pisal iz Kološvarja 11. 7. 1915 (Zap. št.: 10).

Slika 7: Razglednica, ki jo je Franc Pirc pisal z Dunaja 14. 7. 1915 (Zap. št.: 11).

Sporočila so kratka. Najpogosteje jih zaključijo s pozdravom: »Končno te srčno pozdravlja Tvoj Francelj.« ali npr. 11. 7. 1915: »Da te najde pri najboljši volji in Te prav ljubez. pozdravlja Tvoj Francelj« Večkrat še pozdravlja teto Rezo. 30. 7. 1915 se je na razglednico podpisal še

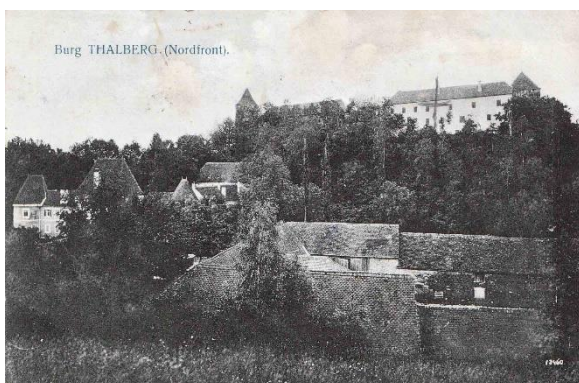
²⁴ Franc Bernik, 1923, str. 270.

Simon Šmon, s katerim sta bila verjetno skupaj v polku. Šmonova družina je v domžalskem Statusu animarumu vpisana na naslovu Rodica 15.

Na naslednjih razglednicah piše, da ga bodo verjetno spet predstavljali in da bo mogoče odšel tudi na bojno polje oz. bojišče.

- Gradec, 21. 9. 1915: »V kratkem bom spet **prestavljen v drugo kasarno**²⁵. Ni Ti treba takoj odpisati, kar je pa na pošti, bom pa vseeno dobil, ker bojo moji kamarati še tukaj ostali. Ako pa ne bom, bom pa že tukaj odpisal. In ti pošiljam mnogo srčnih pozdravov, Tvoj Francelj. K. K. L. I. R. No. 3, 2 Gradec, Komponi Lerveret Kosern Gradec«
- Gradec, 28. 9. 1915: »Kakor sem ti že pisal, sem sedaj **pri odelku strojnih pušk**. Prišel sem včeraj k temu odelku. Ako **bom šel s tem odelkom na bojno polje**, en mesec ostanem še gotovo tukaj. Ako me zopet kam drugam ne porinejo, ako je tukaj, bom že v pismu več pisal, pa danes nimam časa. Končno Te srčno pozdravljam, Tvoj Francelj K. K. Lir. No. 3 Gradec, M. G. Abt. Eggenberg, Hazner Schule
- Eggenberg, 7. 12. 1915: »Prav lepa hvala za pismo, katerega sem danes dobil. Sicer nisem več tam, pa mi ga je en kamarad prinesel v bolnišnico. Zavitek sem dobil, za katerega se ti prav lepo zahvalim. Eno pismo sem ti že pisal od tukaj, pa ne vem, če si ga dobila. **Mislim, da bom kmal zapustil bolnišnico**, ti bom takoj pisal, da le pridem kam drugam. Sedaj je bol prijazno zunaj. ko je tako lepo vreme. Bog daj, da bi bilo še dolgo časa tako brez snega. Konečno te srčno pozdravlja T. Francelj. K. u. K. Notrezervi Špital/2 baraka/2 Eggenberg, Gradec. Pozdrav za Počnikovejovega Francelna«

Slika 8: Razglednica gradu Thalberg. Franc Pirc jo je pisal z bolnice v Thalbergu 26. 7. (Zap. št.: N10).

Slika 9: Razglednica, ki jo je Franc Pirc pisal Antoniji 14. 10. 1915 iz bolnišnice v Eggenbergu (Zap. št.: 17).

Poleg tega piše, kako je vesel Antonijine pošte in paketov ter kaj potrebuje:

- Gradec, 7. 10. 1915: »Včeraj zvečer sem dobil pismo in zavitek in se Ti prav lepo zahvalim. Prišlo je vse tako, kot Si poslala. Srčne pozdrave Ti pošilja Tvoj Francelj. Pozdravi mi tudi T. Rezo. K. K. Lir. No. 3 Gradec M. G. Abt. Hazner Schule Eggenberg
- Gradec, 14. 10. 1915: »Prav lepa hvala za pismo, katerega sem včeraj dobil. Pa ko sem ga bral, sem bil zopet žalosten. Ko mi pišeš, kako se vam godi doma. Tončka, sedaj družga ne potrebujem, kakor **tiste žeblje**. Sem Nacetu že tudi pisal. Ako jih sploh še kaj imajo. Pa ne vem, ali jih bo meni poslal ali pa Tebi, jih boš pa ti potem meni poslala. In ti pošilja mnogo srčnih pozdravov T. Francelj, pozdravi tudi T. Rezo. K. K. Lir. No. 3 Gradec M. G. Abt. Hazner Schule Eggenberg«

²⁵ Kasarna - vojašnica, SSKJ, <https://fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika/3552128/kasarna?page=3&Query=spremeniti&View=2&All=spremeniti&FilteredDictionaryIds=130> (19. 3. 2021)

Med zadnjo in predzadnjo razglednico je več kot en mesec dni časa, kar pomeni, da je bil novembra 1915 verjetno na bojišču (med 14. 10. do 7. 12. 1915). Zadnjo razglednico je pisal iz bolnišnice v Eggenbergu pri Gradcu, kar bi lahko pomenilo tudi, da je bil na bojišču ranjen. Napisal je tudi: *»Bog daj, da bi bilo še dolgo časa tako brez snega.«* Bližala se je zima in vojaki so se bali mraza. Ker pa je pisal, da bo kmalu zapustil bolnišnico, lahko sklepava, da je potem moral spet na bojišče, iz katerega pa se žal ni več vrnil.

3.2 Razglednice prijateljev in znancev iz obdobja Avstro-Ogrske (1911–1918)

Razglednice od Manice

Največ razglednic, ki jih je Antonija Plevel ohranila, ji je poslala prijateljica Manica, in sicer štiri, od katerih sta dve brez datuma. Ena je z Reke (10. 8. 1911), ena iz Bukarešte (6. 2. 1913), dve pa z Dunaja. Glede na to sklepava, da je bila Manica Antonijina prijateljica v času, ko sta hodili na sezonsko delo na Dunaj in v druga srednjeevropska mesta.

Razglednico z Reke je Manica poslala 10. 8. 1911. Na njej je še več podpisov, tako da lahko sklepamo, da je bila na izletu ali pa na dopustu na Reki.

Drugo razglednico je poslala 6. 2. 1913 iz Bukarešte, kjer je bila verjetno na sezonskem delu v kaki slamninarski tovarni. Antonija Plevel je v tistem času delala v Kurzthalerjevi slamninarski tovarni v Domžalah, saj je imela razglednica naslednji naslov: *»Cenjena gospica Antonija Plevel, Fabrik Kurzthaler, Post Domžale pri Ljubljani, Kransko, Avstrija«*. Pismo je bilo napisano v prijateljskem vzdušju: *»Draga Prijateljica!!! Srčkana hvala za tvoje pismo - sem ga bila zelo vesela. Ali je kaj novic pri vas. Tukaj je vse po starem, mraz je pa zelo. Ali si kaj dobro pestvala, jast sem bol slap, ko bi bila doma, bi bilo že bolši. Tončka, kmalu mi kaj piši, ti ki veš novico, saj ti bom precu odpisala. Tisoč pozdravčki ti pošilja tvoja Manica.«* Ne veva, kaj je pomenilo vprašanje: *»Ali si kaj dobro pestvala?«* Mogoče je šlo za kakšen običaj ali pa je bilo mišljeno kaj drugega.

Drugi dve razglednici sta bili poslani z Dunaja ali njegove okolice, a sta brez datuma. Na prvi iz Hütteldorfa Manica sporoča, da je naredila izlet. Na razglednici je tudi še več podpisov, kar pomeni, da je bila na izletu s prijatelji in znanci. Razvidnih je več podpisov: Johan Oražem, Jerica Kvas, Marija Loboda, Rudolf Kvas, Ivan Kvas in Lenčka. Na drugi razglednici z Dunaja Manica sprašuje, če je Antonija dobila paket z neko lomljivo stvarjo in obleko, ki ji ga je poslala in kako je s spominkom, ki ga je očitno zanjo delala Antonija. Piše takole: *»Draga! Prau radovedna sem, če sta sprejeli kartono in obleko in če se je kaj polomilo. Prosim, da mi kmalu kej sporočita, da me ne bode skrbelo. Tukaj je en par dni taka vročina, da kar zjamo. Kaj pa kej spomink, ali bode že kmalu gotov. Srčni pozdrav, Manica«* Ker je pisala o veliki vročini, sklepava, da je bila razglednica napisana v poletnem času. Manica omenja tudi spominek, ki naj bi ga Antonija naredila zanjo.

Druge razglednice prijateljev in znancev

Med ostalimi razglednicami je Antonija shranila tudi razglednico Naceta in Pepe iz Ljubljane z dne 23. 12. 1911, ki sta ji pisala za božične praznike.

Prijateljica Helena ji je pisala med prvo svetovno vojno (7. 5. 1916) iz Trofaicha v Avstriji. Iz sporočil izvemo, da sta si pošiljali različne stvari. Prijateljica Helena ji piše: *»Draga Prijateljica! Sprejmi mnogo srčnih pozdravčkov. In se Ti prav srčno zahvalim za tvojo cenjeno*

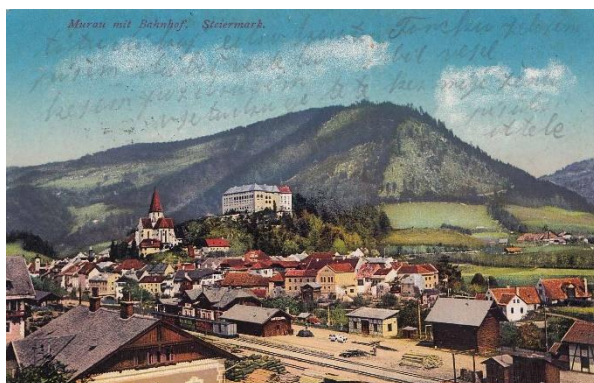
dopisnico. Jaz se imam ponavadi, upam, da se imaš Ti tudi, pa mi pišeš, da če hočem čevlje vzeti. Oprosti mi, jaz jih sedaj ne potrebujem, jih imam dosti. Oprosti mi. Pošlji mi kmalu paket, pa zraven račun, ti bom denar poslala.» Antonija je sezonsko delala tudi v slamninarskih tovarnah na Dunaju, zato ji je prijateljica Helena pisala: »Pa če greš na Dunaj, mi kaj piši. H koncu še en srčni pozdrav od prijateljice Helene.« Ob strani je pripisala: »Prosim, kmalu mi odpiši.« Vse navedeno kaže na prijateljske povezave in stalne stike, ki sta jih verjetno imeli preko pisem, paketov in razglednic.

Antonija Plevel je ohranila še štiri razglednice, na katerih prijatelji in prijateljice pošiljajo pozdrave iz raznih krajev. Vse te razglednice so brez datumov, poslane pa so na različne naslove. Družina Kvas ji je razglednico poslala na naslov: *Rodica 37, Domžale in Krain*, ostale tri pa so poslane v tovarno *Kurzthaler, Domžale, Kranjsko*. Na razglednici iz St. Gabriela je podpisana družina Kvas, poleg pa je še več podpisov: Franz Erbežnik, J. Oražem, Lenčika Hribar, M. M. Cetinski, Tinca Hribar, Anica Hribar in še en nečitljiv podpis. Na naslovni strani je poleg fotografije zapis: »Danes smo izlet naredili v Maria Enzersdorf, prijazne pozdrave za obe, Ivan Kvas«

Večja družba je Antoniji Plevel pisala tudi iz Trsata²⁶ nad Reko. Med petimi podpisi razbereva imena Zefka, Majda in Jakob. Zapisali so: »Škoda, da te ni tukaj. Zelo lepo in mirno je tukaj.« Poleg tega je Antonija Plevel dobila še razglednico s pozdravi iz Velesovega (od F. B.) in razglednico z napisom »Cilli, Hotel Deutsches Haus« (Nemška hiša v Celju) in s sporočilom »Danes sem tukaj iz a. Vreme je slabo kakor pri nas. Srčni pozdrav. A. Francelj« Ker je pisava drugačna od pisave Franca Pirca, meniva, da jo je napisal nek drug pošiljatelj.

Slika 10: Razglednica, ki jo je 7. 5. 1916 Antoniji iz Trofaicha pisala prijateljica Helena (Zap. št.: 18).

Slika 11: Razglednica iz kraja Murau brez letnice, ki jo je poslal Franz Waljavec (Zap. št.: N6).

V korespondenci Antonije Plevel je tudi lepa razglednica, na kateri je na naslovni strani napis »Murau mit Bahnhof, Steiermark« Na razglednici je več različnih pisav. Naslov prejemnika in pošiljatelja je napisan razločno. Pošiljatelj je bil Franz Waljavec, Kuk Feldjäger, Baont. Murau, Staiermark. Samo sporočilo je težko berljivo. Prebereva lahko: »Draga Tonika! Predno ti kaj pišem, te prav srčno pozdravim. Danes mi je moja žena pisala. ... hvala bogu, zdrav sem še zmerej. Tončka, kaj bo kaj s teboj. ... Tukaj sem pri kruhu. ...učim.« Ob strani je pripis: »Adijo, bog te živi.«

²⁶ Trsat, ki se dviga nad Reko, je pravi turistični »cuker«. Svetišče Matere Božje Trsatske privablja predvsem številne vernike, presunljiva Trsatska utrdba, ki se nahaja na 138 metrov visokem hribu nad Reko, pa ponuja prečudovit razgled nad tretjim največjim hrvaškim mestom in ostalim Kvarnerjem. Povzeto po: https://pag.si/trsat-utrdba-in-svetisce/?cli_action=1612695741.464 (6. 2. 2021).

Sliki 12 in 13: Razglednica (Sibiu) z obeh strani, naslovljena na naslov Franca Šublja v Romuniji (Zap. št.: N7).

Poleg teh je ohranjena še razglednica iz Romunije, ki je naslovljena na Franca Šublja: »*Franz Schubelj, Mag de mode Miceosa, Unirei 43, Craiova*«. Ker je to mesto v Romuniji, sklepava, da je Franc Šubelj verjetno stanoval in delal v tem mestu, ko je bil v Romuniji. Mesto se nahaja približno 80 kilometrov zahodno od Bukarešte. Razglednico mu je poslal prijatelj ali znanec Auuti iz mesta Sibiu, ki se nahaja približno sto kilometrov severozahodno od Bukarešte. Glede na to, da je Franc Šubelj v Romuniji delal 32 let, je bil verjetno eden od njegovih romunskih prijateljev. Ker je bila razglednica napisana v romunščini, sklepava, da je Franc Šubelj znal govoriti tudi romunsko.

3.3 Korespondenca prijateljev in znancev iz obdobja med obema svetovnjima vojnama (1919–1940)

Iz obdobja med obema svetovnjima vojnama sta ohranjeni dve razglednici in pismo. V tem času (8. 11. 1925) se je Antonija Plevel tudi poročila in spremenila svoj priimek v Šubelj. Ker je bila ena od razglednic naslovljena na Antonijo Plevel, to pomeni, da je bila odposlana pred letom 1925, pismo pa je bilo naslovljeno na Antonijo Šubelj.

Prva razglednica iz tega obdobja pa je bila naslovljena na Staneta Šublja, ki je služil vojaški rok v Nevesinjah v Zetski banovini. Stane Šubelj je bil najmlajši sin iz prvega zakona Franca Šublja, ki je bil rojen 2. 11. 1914. Da morava to razglednico uvrstiti v to obdobje, govori tudi dejstvo, da je bila država Kraljevina SHS (Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev) oktobra 1929 preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo in da je takrat dobila upravno razdelitev na devet banovin, imenovanih po rekah.²⁷ Po vojaškem zakonu iz leta 1923 so morali mladi fantje na služenje vojaškega roka, »ko dovršuje novinec 21. leto in traja 18 mesecev za vse vrste stroke, a za mornarico 2 leti.«²⁸ Čeprav na razglednici ni datuma, poštni žig pa ni v celoti viden, lahko sklepava, da je bila razglednica poslana po letu 1935, ko je Stane Šubelj dopolnil 21 let. Med pošiljatelji razglednice je bila podpisana tudi njegova sestra Angela. Pošiljatelji so na razglednico zapisali: »*Danes smo prišli v Subotico in se spominjamo tudi na tebe in na naš bi-bi-bi. Mnogo lepih pozdravov. Angela. Prav lep pozdrav od Marice. Pozdrav Jožetu.*« Poleg teh je še osem manj čitljivih podpisov: Miha, Vilo itd. Razglednica nam torej pove, da je Stane

²⁷ 6. januar 1929 – Razglasitev diktature kralja Aleksandra, Zgodovina na dlani, dostopno na povezavi: <https://zgodovinanadlani.si/1929-razglasitev-diktature-kralja-aleksandra/> (6. 2. 2021).

²⁸ Marko Zajc, Odnos vojske Kraljevine SHS/Jugoslavije do Slovencev, Inštitut za novejšo zgodovino, Prispevki za novejšo zgodovino LV - 1/2015, str. 52. Dostopno na: [www.sistory.si > publikacije > prispevki_2015-1-internet](http://www.sistory.si/publikacije/prispevki_2015-1-internet) (29. 1. 2021).

Šubelj po letu 1935 služil vojaški rok v Nevesinjah v Zetski banovini. Mesto Nevesinje se nahaja v današnji Bosni in Hercegovini, približno 60 kilometrov južno od Sarajeva.

Druga razglednica iz obdobja med obema svetovnjima vojnama je bila naslovljena na Antonijo Plevel, kar jo uvršča v obdobje pred letom 1925, ko Antonija še ni bila poročena. Razglednico ji je poslala Ilonka Stolc iz Palića oz. Palićkega jezara, ki se nahaja blizu Subotice v Vojvodini (Srbija). V njej piše: *»Draga gospodična Antonija! Da sam sad u Palič u kupatilo, koju vam pošalijem jednu sliku, ja se dobro osečam i molim, da čete mi odgovoriti. Mnogo vas zdpabu i ljubiu, Ilonka Stolc.«* Iz tega sklepava, da je bila Ilonka Stolc Antonijina znanca, ki je bila na dopustu v Paliću. Ker je Antonija Plevel delala na Dunaju, v Pragi, Budimpešti in Budimpešti, je tam spoznala ljudi različnih narodnosti in z njimi navezala prijateljske stike, med katerimi je bila gotovo tudi Ilonka Stolc.

Antonija Šubelj je ohranila tudi pismo sorodnice ali znanke Minke K. iz Zagreba iz leta 1940. V njem je zanimivo, da Antonije Šubelj ne naslavlja z imenom (ampak samo: Spoštovana gospa!) in da piše o njeni hčerki Francki. Pošiljateljica Minka K. je Antoniji v pismu z dne 7. 11. 1940 sporočila naslednje: *»Francka se počuti zelo dobro. Nogo ima vso v gipsu. Hodi brez bergel, bolj poskakuje. Le koleno so ji izrezali, da jo lažje premika. Rani sta se ji gnojili le na površini, tako ni bilo niti misliti na kaj hudega. Obe stranski rani, ki sta bili zelo dolgi, sta se prvi zacelili, ostalo pa je le spredaj nekoliko sveže, kar je pa sedaj tudi že dobro in ima gipsasti ovoj od nadkolena pa prav do konca prstov. Otroci ji nagajajo, da jo ne bo nikoli zeblo, ker ima "fejst" škorenj. V soboto dopoldne bo imel profesor proslavo svojega godu na kliniki. Francka mu bo čestitala. Zato me je prosila, naj ji prinesem cvetja, da mu bo z voščilom izročila tudi šopek.«* Napisala je še, da ji bo nesla šopek za profesorja v petek zvečer, da bo ostal svež še v soboto.

3.4 Korespondenca tete Marjane Medven iz leta 1915 in iz časa druge svetovne vojne (1941–1945)

Antonija Plevel je imela teto Marjano Medven, ki je dolgo časa živela na Dunaju, kjer je delala kot slamnikarica. Iz časa Avstro-Ogrske sta se ohranili dve razglednici. Prva je bila naslovljena na njeno sestro Terezijo Plevel, druga pa na njeno nečakinjo Antonijo Plevel (Rodica, Domžale, Krain). Obe razglednici se začeta z besedami: *»Drage nama!«*, kar pomeni, da sta bili namenjeni obema, Tereziji in Antoniji. Z razglednico z dne 2. 8. 1915 sta Alois in Marija Medven sporočala, da se mogoče kmalu vidijo. Verjetno je razglednico napisal prvi podpisani Alois, saj piše: *»Dam vama vedeti, da jaz morebiti ene par dni urlauba (op. počitnic) dobim in se morebiti v kratkem vidimo.«* Tudi drugo razglednico je napisal Alois, saj piše: *»Vajne čestitke k mojemu godu sem prijel in se vama prav lepo zahvalim zanje. Marianna je doma ostala. Ali sta dobile sliko od botre Marianne? Mici že šla kam vprašat za na Dunaj peljati? Vaju prav lepo pozdraviva, Alois in Marianna.«* Antonijina teta Marjana (Marianna) je bila - glede na vsebino te razglednice - Antoniji tudi botra. V polomljeni slovenščini sprašuje za hčerko Mici, ki naj bi prišla k njima na Dunaj. Medvenova hčerka Mici je bila rojena na Dunaju, pa jo je Terezija kot dojenčico prinesla v Domžale in nekaj let skrbela zanjo. Zato so bile Terezija in njena sestra Marjana ter Antonija in njena sestrična Mici zelo povezane med seboj.

Šubljevi so Medvenovim med drugo svetovno vojno poslali razglednico z voščili za velikonočne praznike, ki pa očitno ni prišla do naslovnikov, saj jo je ohranila Antonija Šubelj. Da je bilo to v obdobju med začetkom vojne in kapitulacijo Italije (1939–1943) nam pove naslov na razglednici, ki se glasi: *»Frau Medven Maria, Mariborska ulica 28, Laibach – Ljubljana, Italija«*. Antonija je pripisala njihov takratni naslov, ki se je glasil: *»Šubelj Antonia,*

Stein (Grasse No. 4), Domschale«. Iz razglednice izvemo tudi, da je imela Marjana Medven v času velikonočnih praznikov tudi god: »Želimo Ti vse najboljše k tvojemu godu. Obenem vam voščimo vesele Velikonočne praznike. Vašo dopisnico je stric prejel in tudi odgovoril. Pišite še kaj! Pozdravljeni od Šubeljnovih«

Medvenovi so Antoniji Šubelj in vsem njenim pisali 23. 1. 1944. Pismo je zelo zanimivo z zgodovinskega vidika, saj nam pove, kakšne so bile razmere v Ljubljani v času druge svetovne vojne.²⁹

Pismo zato v celoti objavljava.

»Ljuba Tona in vsi drugi!

Tvojega pisemca smo bili iz srca veseli. Tolikokrat mislimo na vas, kako se imate, če ste še med živimi, če ste zdravi in kako živite. Pri nas smo vsi, hvala Bogu, precej zdravi, tu pa tam že komu kaj manjka, vendar pa se ne smemo prav nič pritoževati čez zdravje. Ata je še vedno v tiskarni v službi, mama doma gospodinji, Mici hodi v službo na sodnijo, jaz sem pa sedaj brezposelna, ker so univerzo zaprli, sedaj pa upam, da bom dobila službo. Ko bi vi vedeli, kolikokrat se mi oziramo proti Gorenjski, kolikokrat mislimo na vas, zlasti mama, ki kar ne more pričakati dneva, da se bomo zopet videli.

Kako je pa kaj s Francko in Tončko? Mislimo, da še hodita v šolo, najbrž že znata dobro nemško; ali je Francka že napravila meščansko šolo? Kam pa hodi Tončka?

Ko je Mici dobila v roko Tvoje pismo, je kar zavriskala od veselja, zlasti, ko je brala, da je teta Reza še vedno zdrava, saj nanjo tolikokrat mislimo z željo, da bi jo še enkrat videli. Povejte ji, da ji pošiljamo kar je mogoče lepe pozdrave z željo, da bi dočakala našega prihoda na Gorenjsko.

To najbrž veste, da se je vaša Justa poročila, tega pa menda ne, da bodo imeli kmalu naraščaj. Tako je vendar srečno prijadrala v zakon in ima menda prav dobrega moža.

Tudi na strica Toneta in teto Ano pogosto mislimo, kako tam kaj žive, ali so zdravi.

Pri nas v Ljubljani je sedaj kar lep mir, tudi naše življenje se je znova uredilo in teče mirno dalje, brez hujših pretresov. Mislim, da sedaj dobite že toliko vesti z našega ozemlja, da veste,

---

²⁹ Po kapitulaciji jugoslovanske vojske (17. aprila 1941) so italijanski okupatorji zasedli Ljubljano in slovensko ozemlje južno in jugovzhodno od nje, zasedeno ozemlje pa poimenovali Ljubljanska pokrajina. »Ko je sredi leta 1941 zaživel osvobodilni boj in so se začele prve aktivistične akcije tudi v Ljubljanski pokrajini, se je italijanski okupator začel posluževati nemških surovih praks obračunavanja s prebivalstvom v obliki racij, usmrnitev, internacij, aretacij in zapiranja v ječe. ... Januarja 1942 so zaradi vse izrazitejšega odpora fašisti Ljubljano ogradili z bodečo žico, ki je ostala do osvoboditve maja 1945, 1171 dni. Mesto so razdelili na cone. Iz mesta je bilo možno oditi skozi 11 nadzorovanih prehodov le s posebnimi prepustnicami. ... Zgradili so utrdbe, stražarnice, druge objekte. 23. februarja 1942 ob 15. uri je začela veljati prepoved izhoda iz mesta. Mesto je bilo ujeta in zaprto, po pločnikih so stali španski jezdeci z ozkimi prehodi. Vsi prehodi čez ulice kot tudi križišča so bili zastraženi. Po nekaj dneh so začeli izdajati dovolilnice za prehod. Ob prehajanju so vsakogar natančno pregledali. ... Aretirali so vse zdrave moške med dvajsetim in tridesetim letom in jih odpeljali v vojašnice. ... Nastanek osvobojenega ozemlja ob Kolpi in na Kočevskem maja 1942 ter na robu Barja pod Krimom ter upornost večjega dela prebivalcev Ljubljane sta okupatorja prisilila k intenzivnejšemu utrjevanju mesta, da bi se zavarovali pred napadi od zunaj in pred morebitno vstajo v mestu. Na mnogih mestih so zgostili, razširili ali pa povišali žično mrežo, napeljali v utrdbe telefonsko zvezo in elektriko. Ukazana je bila internacija sumljivih ljudi v Gonars. ... Fašistična oblast je legalizirala oborožene skupine slovenskih nasprotnikov OF, ki jih je okupator v obliki vaških straž namestil po vaseh in trgih. ... Okupator je vzpostavil prostovoljno protikomunistično milico. ... Ob kapitulaciji Italije 8. septembra 1943 so se Italijani umaknili iz Ljubljane, oblast pa so prevzeli Nemci. Nemški okupator je za boj proti Osvobodilni fronti ustanovil slovensko politično policijo in vojsko slovenskih domobrancev, ki jo je vojaško usposabljal, oskrbovala in vodila nemška politična policija (SS). Ljubljana je postala nepredušno zaprta, življenjske razmere so bile zelo težke. Konec maja 1945 so prebivalci in prebivalke Ljubljane odstranili žico in podirali ograde in številne bunkerje, zasipavali strelske jarke.« Ljubljana v času okupacije med drugo svetovno vojno

<https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/ljubljana-v-casu-okupacije-med-drugo-svetovno-vojno.html> (19. 3. 2021).

kako je pri nas. Hvala Bogu, da je vsaj toliko reda. Iz srca radi bi prišli enkrat k vam, pa ne dobimo dovoljenja, ker dajo propustnico samo, če je kdo hudo bolan ali umrje. Tega nas pa Bog varuj!

Zavitka, o katerem si nam pisala, nismo dobili, najbrž ga je oni, ki ga je prinesel, prihranil zase.

Zadnjo pošto od Tebe smo prejeli nekako meseca aprila, potem pa od vas nismo prejeli ničesar več, tako da nas je že resno skrbelo, kaj je z vami.

Od nas pisati je bilo nemogoče, ker dolgo sploh ni bilo mogoče po pošti poslati nobenega pisma, šele v zadnjih dneh je dovoljeno pisati.

Tona, če moreš, pridi 13. februarja na mejo v Št. Vid, če bomo mogle govoriti, ne vem, se bomo pa vsaj videle, če smo še vedno take, kot smo bile pred dvema letoma. Morda se nam pa le posreči spregovoriti par besed.

Če pa nimate časa, se pa ni treba truditi. Ker ne vemo, kdaj pride vlak, bi se zmenile za čas od dveh do treh. Bog daj, da bi nam uspelo.

Pozdrave pošiljamo prav vsem našim znancem, posebno pa vsem sorodnikom, še prav posebno pa vam vsem, ker tako pridno mislite na nas.

Medvenovi

Kakor vidimo, Medvenovi pišejo, da je v Ljubljani nekoliko bolj mirno, kot prej – verjetno v letu 1943, ko je Italija kapitulirala³⁰. Takrat niso smeli pošiljati pisem. Tudi paketa, ki so jim ga poslali Šubljevi, niso prejeli. V pismu opisujejo tudi člane svoje družine: »Ata je še vedno v tiskarni v službi, mama doma gospodinji, Mici hodi v službo na sodnijo, jaz sem pa sedaj brezposelna, ker so univerzo zaprli, sedaj pa upam, da bom dobila službo.« Ker se pošiljatelj pisma na koncu podpiše kot Medvenovi, ne izvemo imena člana ali članice družine, ki je to pismo v imenu vseh napisal. Vsekakor pa v omenja Mici, ki je bila omenjena že na razglednici iz časa Avstro-Ogrske.

Zaradi vojne se že dve leti niso videli. Mama Marjana, Terezijina sestra in Antonijina teta, je bila očitno na Antonijo in Terezijo zelo povezana in je te stike močno pogrešala. Ker je bila pri Črnučah državna meja med nemško in italijansko okupacijsko oblastjo³¹, jim je ta onemogočala vse stike, dokler ni prišlo do kapitulacije Italije. Kljub temu, da je bila potem tudi v Ljubljani nemška okupacijska oblast, tako kot v Domžalah in Kamniku, pa so bili stiki še vedno omejeni. Za prehajanje meje so potrebovali propustnico. Zato so Medvenovi predlagali, da se z Antonijo Šubelj srečajo v Šentvidu na železniški postaji, kjer se jim mogoče le posreči spregovoriti par besed. To pismo Medvenovih, Antonijinih sorodnikov iz Ljubljane, je posebej zanimivo prav zato, ker nam pojasnjuje razmere med drugo svetovno vojno, ko so se povezave med ljudmi prekinile, pa čeprav so Domžale samo slabih 15 kilometrov oddaljene od Ljubljane.

3.5. Pisma sorodnikov iz Amerike (1957–1981)

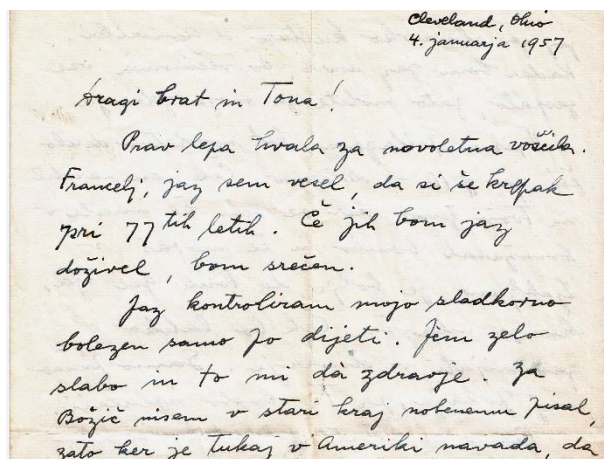
DVE PISMI ANTONA ŠUBLJA

Najmlajši brat Franca Šublja je bil operni pevec Anton Šubelj, ki je leta 1928 prvič obiskal Združene države Amerike, za stalno pa se je tja preselil leta 1930.³² V času, ko je pisal to pismo (4. 1. 1957), je živel v Clevelandu, v središču ameriških Slovencev.

³⁰ Kapitulacija - vdaja, prenehanje bojevanja. Razpotnik in Snoj, 2015, str. 46.

³¹ Okupacija - vojaška zasedba ozemlja. Razpotnik in Snoj, 2015, str. 35. »Nemci so dobili Štajersko, Gorenjsko in Mežiško dolino, območje Dravograda, štiri vasi v Prekmurju in severni del Dolenjske. Italijani so dobili Notranjsko, večino Dolenjske in Ljubljano.

³² Vilma Vrtačnik Merčun, Nika Grošelj, Lara Tekavc: Operni pevec Anton Šubelj z Rodice, Njegovo prvo potovanje v Ameriko (1928 – 1929). Domžale, Kulturno društvo Groblje, 2010, str. 11–12.

Slika 14: Del pisma Antona Šubelja z dne 4. januarja 1957, Cleveland, Ohio.

V pismu se Anton Šubelj zahvaljuje bratu Francu in njegovi ženi Toni za novoletna voščila. Nato piše: »Francelj, jaz sem vesel, da si še krepak pri 77-tih letih. Če jih bom jaz doživel, bom srečen.« Ker je bil sam slabega zdravja, imel je sladkorno bolezen, je moral biti ves čas na dieti. Napisal je: »Jaz kontroliram mojo sladkorno bolezen samo po dieti. Jem zelo slabo in to mi da zdravje.« Ta njegova izjava kaže na to, da so imeli ljudje v tistem času za »dobro« hrano tisto, ki ni bila zdrava, zdravo hrano pa za »slabo«.

V nadaljevanju pojasnjuje, zakaj jim ni pisal za božične praznike. Piše takole: »Za Božič nisem v stari kraj nobenemu pisal, zato ker je tukaj v Ameriki navada, da moraš pisati vsem znancem. Dobil sem okrog 500 božičnih kart in 500 sem jih moral tudi pisati, poleg vseh koncertov, katere sem dirigiral okrog Božiča, ne všteti privatne učence in vaje zborov.« Značilno je, da so slovenski izseljenci domovino imenovali »stari kraj«. Kakor vidimo, opisuje tudi ameriško navado, da za božične praznike pišejo vsem znancem. Ker je bil on v tistem času zelo znan in spoštovan, je prejel kar okrog 500 božičnih voščilnic in jih je moral toliko tudi sam napisati. Poleg tega je v tistem božičnem času vodil tudi veliko (božičnih) koncertov in opravljal svoje službene obveznosti, to so bile pedagoške ure z učenci in vaje z njegovimi zbori. Da je bil zelo obremenjen kljub slabemu zdravju, pove tudi v nadaljevanju: »Vedno moram preračunati, kako si bom dobil počitek – in to je prvo, ki je zdravju potrebno.« Da to njegovo situacijo razumemo, moramo poznati njegov življenjepis.

Anton Šubelj je bil v tistem času, še posebno po letu 1951, izredno pomemben Slovenec za širjenje slovenske pesmi v Ameriki. V knjigi *Operni pevec Anton Šubelj z Rodice* preberemo: »Ameriškim Slovencem je posvetil vse svoje nadaljnje življenje. V letih 1932–1946 je bil zborovski pevec in solist v Metropolitanski operi v New Yorku. V letih 1946–1949 je bil sodelavec koncertne agencije Associated Concert Bureau, leta 1949 pa je v Washingtonu ustanovil lastno šolo za solopetje in operno igro. V letih 1949–1951 je poučeval na glasbenem inštitutu (Institute of Music) v Washingtonu. Po letu 1951 se je popolnoma posvetil glasbenemu delu Slovencev v Clevelandu. Vodil je več pevskih zborov (Slovan, Adria, Triglav, ameriški slovaški pevski zbor, srbski pevski zbor Njegoš, ameriški pevski zbor East Ohio Gas chorus, mladinski pevski zbor Slovenske narodne podporne jednote). Dirigiral je koncerte in priredil operne predstave z ansambli Glasbene matice s slovenskimi libreti ter širil slovensko pesem med mlade, ki so bili že tretja ali celo četrta generacija slovenskih izseljencev v ZDA. Poleti 1964 je zadnjič obiskal domovino. Leto dni kasneje, 9. junija 1965, je zaradi srčne kapi umrl v Clevelandu, kjer je tudi pokopan.«³³

³³ Vilma Vrtačnik Merčun, Nika Grošelj, Lara Tekavec, 2010, str. 11–12.

V pismu z dne 4. 1. 1957 nadalje piše, da so se končno nanj spomnili tudi v slovenskih časopisih. Svoje izredno pomembne vloge za širjenje slovenske pesmi med ameriškimi izseljenci se je zavedal, saj je zapisal naslednje: *»Več ljudi mi je poslalo izrezek iz ljubljanskega časopisa, ki je prinesel mojo sliko in velik opis mojega dela v Ameriki. Končno so se vendar zbudili, kaj delam jaz za slovensko kulturo v Ameriki. Kadar bom jaz umrl, bo večinoma vse zaspalo, zato molite za moje zdravje.«*

Večkrat je domačim na Rodico pošiljal tudi denar, kar je razvidno tudi iz tega pisma, namenjenega bratu Francu in njegovi ženi Toni: *»V pismu prilagam kot novoletno darilo ček za 10 dolarjev. Ček sem naredil na Tvojo ženo, ker ne vem, če imate v Domžalah banko in če moraš v Ljubljano, je bolje, da Tona gre tja, ker je mlajša. Ček bo lahko zamenjati v dinarje. Samo pismo naj pokaže, pa ti bodo izplačali.«*

Piše tudi o svoji sestri v Ameriki: *»Franca se počuti zelo slabo in silno trpi, ker dobro ne vidi. Jaz jo grem obiskat enkrat na leto in je vselej zelo vesela. Njeni otroci jo ne razumejo in to jo najbolj boli. Franca je popolnoma neodvisna in ima dosti premoženja.«* Njegova sestra Franca Šubelj, por. Cerar, je bila tedaj (1957) stara 76 let in je že od leta 1907 naprej živela in delala v New Yorku. Leta 1908 pa se je poročila s Petrom Cerarjem, ki je bil tudi doma iz Domžal (iz Stoba), s katerim sta si ustvarila družino.

Na koncu Anton Šubelj zaključi pismo še z naslednjo željo: *»Francelj, upam, da boš še dolgo živel. Tona Ti je dobra družica in to me veseli.«* Njegov najstarejši brat Franc je umrl šest let kasneje, leta 1963, star 84. let.

Drugo pismo Antona Šublja, ki ga je ohranila Antonija Šubelj, je iz 27. marca 1965. V njem piše: *»Draga Tona! Hvala lepa za pismo. Drago mi je bilo, ko si mi povedala, da bo birma 30. maja. Pošiljam Ti tukaj za Gregorja dvajset dolarjev in mu prosim kupi novo obleko za birmo. Upam, da se bo za ta denar lahko dobila. Če bo pa premalo, bo pa še Janko nekaj dodal, ker bom njemu tudi nekaj poslal za njihove stroške, ko bodo Gregorju birmo vezali. Vezal jo bo Janez ali pa Janko, kateri hoče, da bo moj namestnik, to se bosta že ona dva zmenila. Hočem, da bo imel Gregor lepo praznik, da ga ne bo nikoli pozabil. Prosim, takoj mi odpiši, če si to pismo in denar v redu prejela.«* Kakor je razvidno iz tega besedila, je bil Anton Šubelj boter Frančinemu sinu Gregorju Koračeviču. Ker pa je živel v Clevelandu, ga je nadomeščal Janez Šubelj. Obema je poslal denar, Janezu Šublju za stroške, Antoniji Šubelj pa za Gregorjevo svečano obleko.

Anton Šubelj je v tem pismu zapisal: *»Moje zdravje je mnogo boljše. Seveda človek ni več mlad, pa sem kar zadovoljen, da je tako.«* Očitno se je s svojimi zdravstvenimi težavami, predvsem zaradi sladkorne bolezni, sprijaznil, kajti njegovo zdravje ni bilo dobro. To nam pove podatek, da je dobra dva meseca kasneje, točneje 9. junija 1965, zaradi kapi umrl, star komaj 66 let.

V nadaljevanju je opisal dogodek z dne 7. februarja 1965, s katerim so ga Slovenci v Clevelandu počastili, saj so njemu v čast priredili slavnostni banket. *»7. februarja so mi tukaj priredili slavnostni banket v veliki dvorani Slovenskega doma. Banket je bil že en teden naprej popolnoma razprodan. Bilo je ogromno ljudi in to je bilo veliko priznanje za mene. Ob tej priliki so mi podarili oljnato sliko v barvah moje pokojne mame, ki jo je naslikal po fotografiji neki tukajšnji umetnik in je zelo lepa. Udeležila sta se banketa tudi dva jugoslovanska konzula in telegramov je prišlo veliko, dva tudi iz Ljubljane. Tudi precej denarja so mi poklonili. Rekli so, da so to zato napravili, da bom kaj imel od tega, dokler sem še živ, ne pa po smrti. Kaj takega*

nisem pričakoval. Bila je to velikanska čast zame.« Iz tega sklepava, da je Anton Šubelj s tem že za časa življenja užil vsaj nekaj zahvale za svoje glasbeno pedagoško delo in trud, ki ga je posvetil ameriškim Slovencem.

Na koncu pisma je izrazil upanje, da so vsi zdravi ter pozdravlja vse, še posebej pa Antonijo Šubelj in Gregorja.

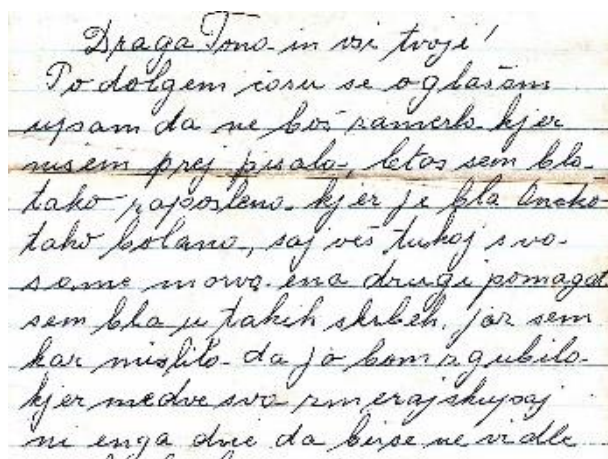
TRI PISMA IZ NEW YORKA

V intervjuju z Gregorjem Koračevičem sva poizvedovali, če obstajajo tudi pisma Marije in Ane Šubelj, ki sta se še mladoletni izselili v Ameriko. Marija in Ana Šubelj sta najstarejši hčerki Franca Šublja iz prvega zakona in zato pastorki Antonije Šubelj, druge žene Franca Šublja. Gregor Koračevič je našel tri pisma, ki jih navajava v celoti, ker so zelo zanimiva tako z jezikovnega kot vsebinskega vidika.

»Draga Tona in vsi tvoji!

Po dolgem času se oglašam, upam, da ne boš zamerla, kjer nisem prej pisala, letos sem bila tako zaposlena, kjer je bila Ančka tako bolna, saj veš, tukaj sva same, morava ena drugi pomagat, sem bila u takih skrbih. Jaz sem kar mislila, da jo bom zgubila, kjer medve sva zmeraj skupaj, ni enga dne, da bi se ne vidle. No, hvala bogu, da ji gre na boljše počas, potem je pa še padla v hiši, se je pa še na kolen tako udarla, da 5 tednu ni šla nič ven, jo je še to nazaj djal enmal. Zdravnik pravi, da si mora počas vse vzet in ne dost delat, saj je precej zmatrana. Upam, da bo že enkrat boljše. Mi se imamo po navad. Zdravi smo še zadosti, otroc tudi zelo rastejo. Pri Ančkin Annie so tudi še enga dobil, tako da ima 3, dve punčke in fantka. Kaj pa pri Vas, tudi vem, da mladina narasta. Gregor je že velik fantek, vam bo že kmal kaj pomagu. Kaj pa ti, ali si še zdrava, ali te kaj pridejo pogledat, jaz nisem mogla nobenmo nič pisat, nisem imela časa, zvečer sem pa že tako zmatrana, ko se vsedem, kar zaspim. Tukaj ti pošiljam 5 dolarju za kakšen pribolšek u Božič, si pa mal potice nared. Oprosti slabi pisavi in kaj piši. Pam, da dobiš denar, da se ne bo zgublo. Prav lepe pozdrave vsem skupaj, posebno tebi. Minka in Charli. Novic ni posebnih.«

Kakor vidimo, Minka (oz. Marija) piše, da sta s sestro Ančko zelo povezani in skrbita druga za drugo. Ker je bila Ančka zelo bolna, je Minka skrbelo, da jo bo izgubila. Na srečo pa se Ančkino zdravje nekoliko izboljšuje. Iz pisma izvemo, da ima Ančkina hči Annie tri otroke, dve hčerki in sina. Poleg tega pošilja tudi pet dolarjev za kakšen pribolšek za Božič. Pismo je zanimivo tudi z jezikovnega vidika, saj je napisano v takšni slovenščini, kakršno govorita Anička in Minka v Ameriki. Lahko ugotoviva, da pišejo narečno slovenščino. Zanimivo je, da sta podpisana Minka in Charli, tako da lahko sklepava, da je Charli njen mož.

Slika 15: Delček pisma Minke Mlakar, pastorki Antonije Šubelj iz New Yorka z dne 23. 2. 1980.

»Draga Tona in vsi tvoji!

Najprvo prav lepa hvala za pismo, kjer sem ga prav iz veseljem sprejela. Meni je hudo dolgčas po Charlitu, kar ne morem mislit, da ga ne bo več, dalje je, hujše mi je, sedaj je že deset mescu, čas gre

hitro naprej, pa ne dost. Podnev se še malo zmotim, ampak večeri so dolgi, ponoč, kjer ne morem spat, mi vse sorte po glavi roji, sem šla velik skoz z njemo, kjer je bil zelo bolan. Zmeraj od 42 leta naprej ga je tudi zmeraj božjast metala, velikrat sem mislila, da bo kak u tistim ustav, no pa kaj čem, vse je minulo, pa ga bi še rada imela. Jaz se imam drugače po navad. Tri Marie se imajo po navadi. Dennies se bo avgusta uženil, je tudi že 25 let star, saj je že čas. Tommy pa še v šolo hodi, ima še eno leto za nardit. Sta kar dobra fanta, ne kadi in ne pije nobeden, to je glavno. Pri Ančki so tudi vsi zdravi. Ta velika se je že poročila, ima dobrega moža. Kaj pa Francka in Tončka, ali sta obe zdrave. Francelnu sem tudi pisala, Stanko pa Angela mi pa nič ne pišejo. Justina je včasih pisala, pa tudi ni nikol nič pojamrala, da je kaj bolna. Jaz bi nikol ne mislila, da bo ona tako mlada umrla. Pišeš od tvojega šumenja po ušesih, jaz sem ravno taka, pa nič ne slišim, če nimam hiring aid pa še tisto mal, pa ne zastopim kot govorijo. Moram po dvakrat vprašat, samo šumenje slišim in čutim zelo me glava zmeraj boli, tako da včasih mislim, kaj bo iz tega prišlo, se kar bojim. Nobeden ne more pomagat, tukaj je velik ljudi takih, zelo jamrajo, zdravniki tukaj pravjo, da ni nobenga operejšna zato. Hvala lepa za slikco, sem jo bila zelo vesela, posebno še, kjer ste še z Justi skupaj. Francel je pa še zelo fejest, ti si še tudi kar fest pri tvoji starost. Francka je pa čist tebi podobna. Tona, tukaj ti pošlem 5 dolarju, pa jaz zato zapišem, da boš vedla, da so notri, če bi jih glih ker ven vzal.

Oprosti moji slabi pisavi, prvič mal kerkrat pišem, človek pozabi. Drugič me pa roka že zelo boli, ker sem imela enkrat natrdo, je revmatizem not prišov, pa ni nič moči u rok. Sedaj vas pa vse prav lepo pozdravim, posebno tebe, da bi še dolgo lahko pisala pri dobrem zdravju. Pozdrav od Ančke.

Drugo pismo, ki je prav tako kot prvo, brez datuma, ovojnica pa ni ohranjena, je napisala Ančka. Najprej v pismu žaluje za Chalijem, ki je umrl pred desetimi meseci. Glede na to, da je bil Charli v prejšnjem pismu podpisan skupaj z Minko, sklepava, da je bil njen svak. Omenja, kako se imajo njeni in Minkini otroci (Dennies, Tommy in v družini hčerke Ančke). V pismu se spominja svojih bratov in sester (Franceljna, Stanka, Angele in Justine, ki pa je bila tedaj že pokojna). Govori o svojih zdravstvenih težavah, predvsem zaradi slabega sluha. Predvidevava, da je bilo to pismo napisano leta 1980 (še pred Antonijino smrtjo leta 1981), kar pomeni, da je bila Ančka takrat stara 75 let, Minka pa 76 let. Ker pravi, da jih ima veliko te težave (tudi Antonija), bi morda lahko sklepali, da gre za poklicno bolezen zaradi dela v hrupu v tovarni. Tudi v tem pismu pošilja pet dolarjev in to omenja le zato, da bo Antonija vedela, da jih je priložila pismu, če bi jih kdo vzal ven. Tudi to pismo je pisano v narečni slovenščini, ki pa se meša z angleškim jezikom, npr. »pravjo, da nibenega operejšna za to« in »pa nič ne slišim, če nimam hiring aid«.

Zadnje Minino pismo je bilo naslovljeno na Francko Koračevič, kar pomeni, da je bila Antonija Šubelj že pokojna.

»Draga Francka.

En par beset bom napisala, ne morem velik, zato kjer ne vidim skoraj nič, imam zelo slabe oči. No sedaj ti povem, zakaj ti pišem. Od Ančke hči, Annie bo prišla te obiskat in njena hči in mož od nje hočjo vas poznat in vedet, kje je bla njena mama rojena. Pridejo na počitnice u Jugoslavijo za dva tedna, bojo mal ukrog pogledal, jim pa še Angelci in Stankotu povej, pa ne vem, če bojo imel kaj dosti časa, hočjo velik ugledat u kratkem času, saj ti bojo povedal, kedo so in kako se imamo tukaj. Medve nisva čist za nič, jas sem u glav zelo zanič, ne slišim nič in ne vidim. Ančka ima pa revmatizem, da ne more dost hodit, pa saj ti bojo vse povedal.

Kako se pa imate vi. Annie in Diane in njenin mož so pa kar fajn in vesel.

Sedaj pa ne morem več pisat, že skoro nič ne vidim. Upam, da boš že gruntala bol počas. Oprosti slabi pisavi. Pozdrav vse skupaj od Minke.

Mlakar Mary, 1171 Braxton St., Uniondale, N. Y. 11553, U. S. A.

Capuder Anna, 160 Sheridan Blvd., Mineola, N. Y. 11501, U. S. A.»

Zadnje Minkino pismo napoveduje obisk Ančkine hčerke Annie in njene hčerke z možem. Na obisk prihajajo za 14 dni, ker želijo spoznati rojstno hišo svoje mame, poleg tega pa bodo prišli tudi na počitnice. Minka sporoča tudi, da imata obe sestri, ona in Ančka, velike zdravstvene težave. Minka slabo sliši in vidi, Ančka pa težko hodi zaradi revmatizma. Poleg svojega naslova dodaja tudi naslov Ančkine hčerke Anne Capuder. Vsi so živeli v New Yorku.

Tauf-Buch. T. XI Pag. 280

Aelteren		Vathen		Die bestehende Gebamme	Unterschrift des taufenden Priesters
Name, Zuname, Stand und Religionsbekenntniß des Vaters	Name, Familienname und Religionsbekenntniß der Mutter	Namen und Zunamen	Stand		
<i>Johanna Plevel, Franz Šubelj, Klobučar</i>		<i>Anton Plevel, Johanna, defusen Jahn, Dolan</i>			<i>Johann</i>

Slika 16: Izseki iz rojstne knjige Župnije Mengeš za obdobje 1876–1892, hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani. Na naslovu Rodica 15 se je 14. 6. 1890 rodila Antonija materi Johani Plevel, oče pa ni naveden.

Poročna knjiga Župnije Mengeš razkriva, da sta se 8. novembra 1925 poročila Franc Šubelj, klobučar iz Zgornjih Domžal 125, in Antonija Plevel, delavka z Rodice 23. Poleg rojstnega datuma ženina je označba, da je bil takrat vdovec, poleg rojstnega datuma žene pa, da je bila samska. Starša ženina sta bila Franc Šubelj, mlinar, in Marjana Pirnat. Pri starših neveste pa je navedena le mama Johana Plevel, delavka. Ženinova priča je bil Janez Šubelj, posestnik, nevestina priča pa Anton Plevel, prav tako posestnik. Poročevalec je bil Anton Demšar.

Poročna knjiga.

1925		Ženin					Nevesta								
Št.	Mesec, dan in kraj poroke	stanovališče	hiš. št.	krstno in rodbinsko ime, stan	starost	vere			stanovališče	hiš. št.	krstno in rodbinsko ime, stan	starost	vere		
						katoliške	nekatoliške	samski					katoliške	nekatoliške	samska
	24. 8. nov.	Zg. Domžale	125	Šubelj, Klobučar	42 879	1	-	-	Rodica	23	Plevel, delavka	46 895	1	-	-

Roditelja ženina		Roditelja nevestina		Priče		Prinesene listine	Podpis poročevalca
krstno in rodbinsko ime, stan očeta	krstno in rodbinsko ime matere	krstno in rodbinsko ime, stan očeta	krstno in rodbinsko ime matere	krstno in rodbinsko ime	stan		
vera	katol.	vera	vera	vere			
Franc Marjana Šubelj, Pirnat mlinar		Johana Plevel, delavka		J. Šubelj posestnik		Vključil. (Amirale 5/11 1925 št. 180)	Anton Demšar

Slika 17: Izseki iz poročne knjige Župnije Mengeš za leto 1925, hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani.

V mengeškem župnišču sva našli zelo zanimive podatke o družini Antonije Plevel pod hišnim imenom Gregov, Rodica, hišna številka 37 (do 1906), od 1910 pa 38. Na tem naslovu je najprej napisana družina Tavčar Joanesa (Zg. Domžale 61) in Antonije Kobilica (Veliki Mengeš 100), ki pa je prečrtana. S svinčnikom je pripisano: »novo hišo naredil v 905 na Rodici 40 (1914).« Glede na to lahko sklepava, da sta po letu 1905 to hišo kupila Anton Plevel in njegova žena Ana Vrankar, ki sta napisana pod prečrtano družino. Otrok ni navedenih. Po poklicu je bil Anton Plevel mlinar, njegova žena Ana pa slamninarica. Očitno je bil tudi Anton Plevel v Ameriki. Prvič je bil pet let v Clevelandu (1902–1907), nato pa 14 let v New Yorku). Vrnil pa se je konec maja leta 1922.

PLEVEL ANTONIUS (bil mlinar) oče *11. 6. 1868, Rodica 2 por. 1. 7. 1895 I. v Ameriko Cleveland 1902–nov. 1907 II. v Am. New York sept. 1908–30. 5. 1922 + 14. 8. 1950 (82 let)	ANA VRANKAR (slamnikarica) mati * 23. 7. 1867 por. 1. 7. 1895 + 18. 2. 1949 (82 let)
--	--

Vir: Status animarum Mengeš, naselje Rodica (hrani Župnijski urad Mengeš).

Na spodnjem robu tega lista Statusa animaruma z naslovom Rodica 37 oz. 38 in hišnim imenom Gregov so vpisani podatki za Terezijo, Marjano in Antonijo Plevel.

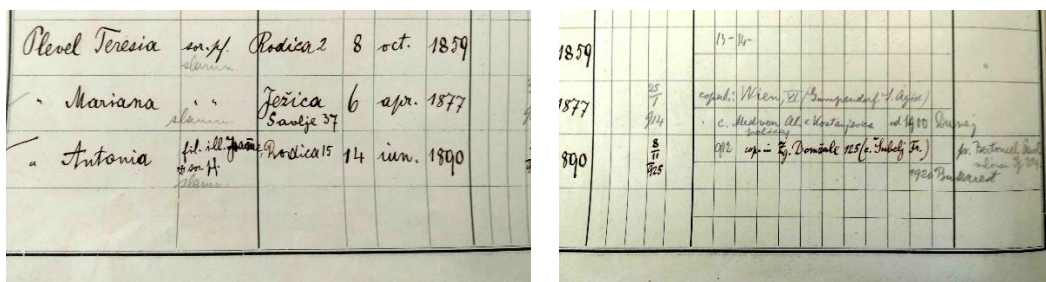
PLEVEL TEREZIJA (slamnikarica) sor. pf. *8. 10. 1859, Rodica 2 + 14. 1. 1947 (podatek z nagrobnika) (88 let)
PLEVEL MARIANA (slamnikarica) sor. pf. *6. 4. 1877, Ježica, Savlje 37 od 1900 Dunaj por. 25. 1. 1914 c. Medven Al., Kostanjevica Copol. Wien VI./Gumpendorf, S. Azid ...
PLEVEL ANTONIA (slamnikarica) fill. ill. (nezakonska hči), sor. pf. *14. 6. 1890, Rodica 15 pv. Bertoncej Pavel, mlinar, Sp. Domžale 1920 Bukarest por. 8. 2. 1925, c. Zg. Domžale 125 (c. Šubelj Fr.) + 4. 6. 1981 (podatek z nagrobnika) (91 let)

*sor. pf. pomeni sestra družinskega očeta oz. hišnega gospodarja.³⁷

Vir: Status animarum Mengeš, naselje Rodica (hrani Župnijski urad Mengeš).

Terezija Plevel je bila sestra Antonijine mame Johane Plevel, ki je umrla kmalu po Antonijinem rojstvu (1890). Ta v tem Statusu animarumu ni več vpisana, pač pa je kot gospodar vpisan njen brat Anton Plevel, ki je od Terezije devet let mlajši, njena sestra Marjana pa je od nje 18 let mlajša. Starše in celotno družino bi morali iskati v starejših zapisih v Nadškofijskem arhivu, ki pa je že dalj časa zaprt za obiskovalce. Glede na to bi lahko sklepali, da sta Terezija in Marjana Plevel najstarejši in najmlajši otrok v družini, vendar pa bi to morali preveriti. Marjana Plevel se je poročila z Alojzijem Medvenom, ki je bil doma iz Kostanjevice ob Krki na Dolenjskem. Ta podatek je bil za naju zelo pomemben, da sva lahko razložili korespondenco med Antonijo Plevel in Marjano oziroma Alojzijem Medvenom. V tem zapisu je tudi podatek, da je Marjana Plevel leta 1900 odšla na Dunaj, verjetno na delo kot slamnikarica, in da sta se z Alojzijem Medvenom poročila 25. 1. 1914. Marjana je bila takrat stara že 37 let.

³⁷ Vir: mag. Blaž Otrin, Nadškofijski arhiv v Ljubljani, po elektronski pošti.

Slika 18: Izseka iz Statusa animaruma Mengeš, naselje Rodica 37, od 1910 št. 38, hišno ime: Gregov, zapis ob spodnjem robu. Pri Antoniji je pod opombami zapis: »Pv. Bertoncelj Pavel, mlinar, Sp. Domžale.«
(Vir: Status animarum Mengeš, hrani Župnijski urad Mengeš).

Zapis pri Antoniji Plevel »fil. ill.« pomeni, da je bila rojena kot nezakonska hči. V opombi je zapis, da je njen oče Pavel Bertoncelj, mlinar iz Spodnjih Domžal. Zato sva v Statusu animarumu Domžale poiskali tudi zapis o družini Pavla Bertonclja, mlinarja iz Spodnjih Domžal št. 55.

PAULUS BERTONCELJ Sp. Domžale 55 *22. 1. 1866 vpoklic 7. 6. 1915* + 7. 5. 1945 (79 let)	MARIA FLERE Sp. Domžale 19 *26. 11. 1869 + 25. 5. 1945 (76 let)
---	--

1. FRANCISCA I. th *10. 10. 1895 por. 9. 9. 1923 (mož: Mihael Blatnik, Dob 82) ...	2. ALOISIA I. th. *17. 6. 1898 por. 20. 5. 1923 (mož: Joseph Rape, Rafolče 13, Brdo, Zg. Domžale 106) ...	3. MARIA II. th Sp. Domžale *11. 11. 1902 1929 izstopila iz kat. In prestopila v pravoslavno, + 20. 10. 1935 je v Ljubljano skočila v Grubarjev kanal in utonila. Bila pravoslavno poročena z zobozdravnikom Struzzijem, ki jo je 1935 odslovil, zato sumijo ... (33 let)	4. PAULA II. th Sp. Domžale *24. 1. 1904 + 1. 1. 1913 (9 let)
5. JOANNA II. th Sp. Domžale *25. 3. 1905 + 26. 10. 1933 (28 let)	6. FRANCISCUS II. th Sp. Domžale *6. 9. 1906 por. 28. 8. 1938 (žena: Maria Škrabar, New York, roj. 13. 8. 1913) ...	7. TERESIA II. th Sp. Domžale *14. 10. 1908 ...	8. VINCENTIUS II. th Sp. Domžale *24. 7. 1911 por. 4. 8. 1942 (Kremžar Hridegarda, Ljubljana) ...

Vir: Status animarum Domžale, hrani Župnijski urad Domžale. *Bernik, 1923, str. 270.

Glede na rojstne podatke Pavla Bertonclja ugotavljava, da je bil star 24 let, ko se je rodila njegova nezakonska hči Antonija Plevel. V domžalskem Statusu animarumu ni podatkov o poroki z njegovo ženo Marijo Flere, prva dva otroka pa imata poleg besedice fil (hči) rimsko številko I., vsi ostali pa rimsko številko II, kar morebiti pomeni, da je bil dvakrat poročen. S prvo ženo bi tako imel dve hčeri, z drugo pa še štiri hčere in dva sinova.

Pavla Bertonclja večkrat omenja Franc Bernik v svoji knjigi iz leta 1923: kot mlinarja, pri vpoklicih v vojsko v času prve svetovne vojne in kot odbornika Hranilnice in posojilnice Domžale.³⁸ Omenja tudi, da imata svojo lastno električno napeljavo »tovarna Ladstatter in

³⁸ Franc Bernik, 1923, str. 384, 270, 14.

posestnik mlina Pavel Bertoncelj s pomočjo Žagane vode.³⁹ Žagana voda je bila iz Kamniške Bistrice speljana domžalska mlinščica, ki je tekla skozi Domžale in Študo.⁴⁰ Poleg tega je bil Pavel Bertoncelj tudi družbeno aktiven, saj je bil večkrat izvoljen v občinski odbor, oktobra 1918 celo v odbor »Narodnega veča v Zagrebu«. Bernik navaja naslednje podatke:

- 29. in 30. januarja 1909 je bil izvoljen v občinski odbor,⁴¹
- 25. in 26. oktobra 1911 je bil izvoljen v občinski odbor,⁴²
- 29. oktobra 1918 je bil izvoljen v domžalski odbor »Narodnega veča v Zagrebu«⁴³
- 19. aprila 1919 je Uradni list deželne vlade za Slovenijo v svoji 78. številki objavil sledeči odlok: »Občinski odbor v Domžalah je razpuščen. Z vodstvom občinskih poslov je poverjen gerent Franc Cerar, tovarničar v Stobu h. št. 50, ki so mu prideleni kot prisledniki: mlinarja Ivan Kuralt in **Pavel Bertoncelj**, posestnika Anton Skok in Josip Adamič, lesni trgovec Andrej Slokar, vsi v Domžalah, Gašper Juvan v Stobu in Janez Loboda, delavec v Študi. V Ljubljani, dne 15. aprila 1919. Golia s. r.« Vzroka za razpustitev občinskega odbora ni navedel nihče.⁴⁴
- »7. maja 1921 - po preteku 10 let - so bile zopet občinske volitve, prve v novi državi. Udeležilo se je volitev 312 volivcev. Kandidati Slovenske ljudske stranke so dobili 145 glasov, združene nasprotne stranke pa 167. Te so dobile 13 odbornikov, SLS pa 11.« Med izvoljenimi je bil tudi Bertoncej Pavel.⁴⁵

Mlin in domačijo je nasledil Franc Bertoncelj, roj. 1906, ki je bil prvi moški potomec Pavla Bertonclja. Leta 1938 se je poročil z Marijo Škrabar iz Domžal, rojeno v New Yorku.⁴⁶ Njun sin je bil Aci Bertoncelj (27. 8. 1939–22. 9. 2002), ki je sodil »med največje slovenske glasbenike z uspešno mednarodno kariero, štiri desetletja je bil intenzivno prisoten v slovenskem glasbenem življenju, predvsem kot interpret slovenskih novitet. Kot umetnik je bil zavezan estetiki modernizma.«⁴⁷ Aci Bertoncelj je umrl leta 2002, star 63 let.

---

³⁹ Franc Bernik, 1923, str. 13.

⁴⁰ Žagana voda: Od jezua pri tako imenovanem Ihanskem mostu pod Šumberkom, kjer je sedaj brv za pešce in kolesarje, je bila skozi Domžale speljala še ena kakšna dva kilometra dolga industrijska mlinščica, imenovana Žagana voda. /.../ Žagana voda je poganjala Krizantovo elektrarno in Bertoncljev mlin.« Stane Stražar, 1999, str. 20.

⁴¹ Franc Bernik, 1923, str. 164.

⁴² Franc Bernik, 1923, str. 166.

⁴³ Franc Bernik, 1923, str. 338.

⁴⁴ Franc Bernik, 1923, str. 169.

⁴⁵ Franc Bernik, 1923, str. 169-170.

⁴⁶ Po Bernikovih navedbah so bili leta 1923 v Ameriki Škrabar Vincenc, Janez, Lucija, Marjeta. Poleg tega Bernik piše: »Škrabar Alojz, rojen 16. junija 1842 v Šmarci, si je s svojo ženo 1. 1870 sezidal hišo v Zg. Domžalah, h. št. 65 in je v njej pričel slamninarsko obrt. Sedaj vodi tovarno njegov sin Alojz Škrabar, ki je bil več let v New Yorku pri slamnkarstvu.« France Bernik, 1923, str. 247 in 226. Glede na to predvidevava, da je bila Bertoncljeva žena z navedenimi osebami v sorodu.

⁴⁷ Aci Bertoncelj, »krstno ime Frančišek Alojzij Bertoncelj, uradno ime Franc Bertoncelj, koncertni pianist (roj. 27. 8. 1939, Ljubljana; u. 22. 9. 2002, Domžale). Oče France, mlinar, kmet, mati Marija, roj. Škrabar, uslužbenka. Žena Lenča Ferenčak, igralka.« Vir: Novi Slovenski biografski leksikon, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1018140/> (22. 2. 2021). »Študij klavirja je končal 1960 na AG v Lj.; izpopolnjeval se je v Salzburgu, Parizu in Rimu. Nastopal je kot solist, spremljevalec in član Tria Tartini; bil je med najpomembnejšimi jugoslovanskimi pianisti. Posvečal se je sodobni glasbeni literaturi, improvizaciji in tudi džezu. Od 1979 je poučeval na AG v Lj., od 1989 kot redni prof., posnel je več plošč z deli slov. skladateljev. Nagrajenec Prešernovega sklada 1972. Osebnosti, Veliki slovenski biografski leksikon, od A do L, urednika Tončka Stanonik, Lan Brenk, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2008, str. 65.

4.2 DRUŽINA, V KATERI SE JE RODIL FRANC ŠUBELJ ML. (roj. 1879)

Kakor je razvidno iz spodnje preglednice, so bili v družini Franca Šublja in Marijane Pirnat, v kateri se je kot prvorojeni sin rodil Franc Šubelj (roj. 1879), veliko slamnikarjev in klobučarjev (Marija, Franc, Frančiška, Janez, Johana, Jožef in Avgust), Peter pa je bil kolar. Kar pet bratov in sester Franca Šublja mlajšega se je izselilo v Ameriko, med njimi tudi najmlajši Anton Šubelj, ki je bil znan operni pevec in zborovodja, v Clevelandu pa zelo pomembna osebnost za tamkajšnjo slovensko skupnost.

	FRANC ŠUBELJ Radomlje *19. 3. 1851 por. 4. 7. 1877 + 23. 2. 1932 (81 let)	MARIANA PIRNAT Rodica 16 *31. 8. 1854 por. 4. 7. 1877 + 20. 9. 1921 (67 let)	
1. MARIA , slam. Loke 24, Zagorje ob Savi *25. 6. 1878 por. 6. 9. 1909 v Vel. Mengšu (mož: Kompare France) ...	2. FRANCISCUS *1. 12. 1879 por. 8. 11. 1903 Zgornje Domžale 125 por. 8. 11. 1903 vpoklic 9. 12. 1914*	3. FRANCISCA , slam. *27. 3. 1881 1904 Dunaj, 1. 8. 1907 v Ameriko, New York por. 19. 7. 1908 New York (mož: Cerar Peter, Stob 54)	4. PETRUS , kolar Zgornje Loke 24 *8. 7. 1883 1904 v Trzin por. 7. 2. 1909 Brdo pri Lukovici (žena: M. Tonin) vpoklic 27. 7. 1914* rusko ujetništvo 1915**
5. JOANES , klobučar, mlinar, Vopovlje 16 *10. 5. 1885 por. 6. 4. 1908 (z Janežič Just. iz Domžal), 26. 9. 1909 (z Janežič Amalijo iz Domžal) vpoklic 27. 7. 1914* + 1951 (66 let)	6. JOANNA , slam. Srednje Jarše 23 *5. 5. 1887 1905 na Dunaj, 1. 8. 1907 v Ameriko, New York por. 24. 11. 1924, New York (mož: Marko Pl. iz Mirne Peči) ...	7. JOSEPH , slam., klobučar, mlinar, Vir 9 *22. 3. 1890 1908 v Bukarešto, na Dunaj por. 1. 2. 1920 (žena: Pavla Urbanija iz Sp. Domžal, 1920 v Ameriko, New York ...	8. BENEDICTUS Srednje Jarše 20 *20. 5. 1893 + 3. 8. 1893 (2,5 mes.)
	9. AUGUSTINUS , slam. Zg. Domžale 38 *24. 8. 1894 1910 v Ameriko, New York, Ohio, 1911 Bukarešta, 19. 6. 1913 v Ameriko, New York, por. 1918 ...	10. ANTONIUS Rodica 32 *26. 4. 1899, 1917 orglar Trzin, 1919 konservatorij, 1922 Dunaj, Berlin, 1925 operni pevec v Ljubljani, 12. 1. 1928 v Ameriko, New York, Cleveland +9. 6. 1965 (66 let)	

Vir: Status animarum Mengeš, naselje Rodica, arhiv Župnije Mengeš.

*Franc Bernik, 1923, str. 266, 268, ** str. 302.

4.3 DRUŽINA FRANCA ŠUBLJA TER NJEGOVE PRVE IN DRUGE ŽENE

FRANCISCUS ŠUBELJ oče *Loke 24, Zagorje ob Savi, 1. 12. 1879 por. 8. 11. 1903 vpoklic 9. 12. 1914** por. 8. 11. 1925 + 28. 5. 1963 (84 let)	ANGELA PIRC mati (1. žena) *Sp. Domžale 29, 29. 5. 1875 por. 8. 11. 1903 + 2. 10. 1918 (43 let)	ANTONIJA PLEVEL mati (2. žena) *Rodica 15, 14. 6. 1890 por. 8. 11. 1925 + 4. 6. 1981 (91 let)
Otroci iz prvega zakona:		
1. MARIA, hči *Zg. Domžale 106, 22. 4. 1904 por. 25. 4. 1926 (mož: Carlo Mlakar, Stob 29 in New York)	2. ANNA, hči *Zg. Domžale 106, 15. 7. 1905 poročena v Ameriki	3. FRANCISCUS, sin *Zg. Domžale 125, 3. 10. 1906 por. 17. 5. 1936 (žena: Theresia Rode, Ind. c. 16)
4. ANGELA, hči *Zg. Domžale 125, 23. 8. 1911 por. 13. 11. 1938 (mož: Herman Kleinlercher, Industr. c. 7)	5. JUSTINA, hči *Zg. Domžale 125, 9. 10. 1913 por. 14. 3. 1943 (mož: Hattenekar Drago, Moste)	6. STANISLAUS, sin *Zg. Domžale 125, 2. 11. 1914 por. 20. 11. 1945 (žena: Antonia Limoni)
Otroci iz drugega zakona:		
1. FRANCISCA, hči *Zg. Domžale 125, 5. 10. 1926 por. 31. 1. 1959 (mož: Danilo Koračevič) v Domžalah	2. ANTONIA, hči *Kamniška ulica 4, 24. 1. 1930 por. 25. 6. 1960 (mož: Marjan Majcen) v Škofji Loki (priči: Majcen Vlado, optik, Mengeš Prešernova 4 in Šubelj Stane, avtomehanik, Domžale, Šolska 31)	
Otroci iz drugega zakona:		
GREGOR ŠUBELJ nezak. sin Frančiške Šubelj Domžale, Kamniška 4 *6. 5. 1955 (glej Incolae str. 227)		

Vir: Status animarum Domžale, od 1906 do okoli 1950, arhiv Župnije Domžale.

**Podatek je povzet po knjigi Franca Bernika, Zgodovina fare Domžale, 1923, str. 268.

Franc Šubelj (mlajši), roj. 1879, se je leta 1903 poročil z Angelo Pirc iz Spodnjih Domžal 29, s katero sta imela šest otrok (to so bili: Marija, Ana, Franc, Angela, Justina in Stane). 6. 10. 1914 je bil Franc Šubelj vpoklican v avstro-ogrsko vojsko.⁴⁸ Vprašanje je, če je še videl svojo prvo ženo Angelo živo, saj je umrla ob koncu prve svetovne vojne (2. 10. 1918) zaradi španske gripe. Franc Bernik jo omenja tudi v svoji knjigi: »19. sept. 1918 je v Zg. Domžalah h. števil. 105 umrla

⁴⁸ Franc Bernik, 1923, str. 268.

tri in pol leta stara Emilija Sicherl. Reklo se je, da za špansko boleznijo⁴⁹, ki je prav tedaj z neverjetno silo razsajala po premnogih krajih. Začudeno se je spraševalo ljudstvo po fari, kakšna je ta bolezen. Pa se je hitro zvedelo, da je pri tej hiši bilo istočasno za boleznijo bolnih sedem ljudi, vsi! Tudi po drugih hišah so začeli bolehati. Kar eden za drugim. Čudno! Kjer je zbolel eden, je redno prav kmalu zbolela za njim vsa rodbina, vsi, ki so bili v isti hiši. Bolnik je dobil hud glavobol, omotico v glavi, veliko vročino, kašelj. Ni imel teka, nič se mu ni ljubilo, vse moči so mu odpovedale. Vendar prve dni ni bilo drugih smrtnih slučajev, razen navedenega. A to je bil samo začetek. Kmalu je prišlo povsem drugače. 2. oktobra zjutraj je umrla 29 let stara Jera Rihtar, Zg. Domžale 28, mati 4 otročičev. **Isti dan dop. je umrla 43 let stara Angela Šubelj, Zg. Domžale 125, mati 6 nedoraslih otročičev.** /.../ 7. oktobra je moral prenehati šolski pouk. Saj tudi že otrok ni bilo več v šoli. 4. oktobra so bili izmed 42 otrok v prvem razredu samo - trije. Na vprašanje, kje so drugi, je bil odgovor: »Vsi so bolni!« Od tedaj je pa šlo kar strašno naprej. /.../ Razvila se je prava pljučna kuga. Pljuča in sapnik so silno trpela. Kakor hitro se je začelo neko značilno grčanje v sapniku, že ni bilo nobenega dvoma, da je dotična oseba zapadla - smrti. Zanj ni bilo več rešitve. V tednu od 6. do 13. oktobra je v fari za špansko boleznijo zbolelo 38 oseb (v nedeljo - 1, ponedeljek - 4, torek - 3, sredo - 9, četrtek - 8, petek - 5, sobota - 1 in v nedeljo - 7)! Pogrebov je bilo tekom osmih dni v fari - 17! Kar po pet mrličev je hkrati ležalo na mrtvaškem odru! Niti krst ni bilo mogoče pravočasno dobiti. Grobokopi so komaj sproti kopali jame! Pa kakšni mladi ljudje so takrat umirali! Skupno je umrlo za to boleznijo v Domžalah v enem samem mesecu oktobru 31 oseb, večinoma mladih ljudi, posebno dobrih, poprej vedno zdravih mater, o katerih nihče ravnokar niti slutiti ni mogel, da jim je usojeno tako kratko življenje. Kako izredno veliko je to število za domžalsko faro, spoznamo iz tega če pomislimo, da je v vseh štirih vojnih letih iz naše fare na bojnih poljanah padlo 62 vojakov, torej še enkrat toliko, kot za špansko boleznijo v enem samem mesecu! Kaj čuda, da je bilo ljudstvo po fari preplašeno, kot še nikdar?⁵⁰

Angela Šubelj je zapustila šest otrok, ki so bili ob njeni smrti stari od 4 do 14 let. Kdo je skrbel za njegove otroke v času, ko je bil v prvi svetovni vojni in potem, sva spraševali v intervjuju. Leta 1925 se je Franc Šubelj poročil z 11 let mlajšo Antonijo Plevel z Rodice, s katero je imel še dve hčeri, Frančiško in Antonijo. V Statusu animarumu je tudi zapis, da je imela njuna starejša hči Frančiška (roj. 1926) nezakonskega sina Gregorja (roj. 1955) in da se je leta 1959 poročila z Danilom Koračevičem. Dobro leto kasneje se je poročila še druga hči Antonija in sicer z Vladom Majcnom, optikom iz Mengša, njena priča pa je bil polbrat Stane Šubelj, avtomehaničar iz Domžal. Kakor lahko vidimo, je bila Antonijina hčerka Frančiška ob poroki stara 33 let, Antonija pa 30 let.

---

⁴⁹ »Španska gripa (ali tudi La Grippe Espagnole ali La Pesadilla) je bila nenavadno huda in smrtonosna oblika aviarne influence, virusne kužne bolezni, ki je v približno letu dni od 1918 do 1919 pobila okrog 50 do 100 milijonov ljudi po vsem svetu. Domnevajo, da je bila ena najbolj smrtnih pandemij v dosednji človeški zgodovini. Povzročil jo je tip H1N1 virusa influence, ki je podoben današnjim povzročiteljem ptičje gripe, predvsem H5N1 in H5N2. ... Španska gripa je povzročila veliko več smrti kot sama prva svetovna vojna in je morda tudi prispevala k njenemu koncu. ... Zgodovinarji so ugotovili, da se je ta primer gripe pojavil že konec leta 1917 v najmanj 14 drugih vojaških taborih. Kasneje aprila leta 1918 se je virus z okuženimi ameriškimi vojaki razširil tudi v Evropo, najprej v Francijo. ... Španska gripa je potekala nenavadno: najhujši val je prišel poleti in zgodaj jeseni, umirali pa so predvsem mladi ljudje. Za večino hitrih smrti je bil usoden pljučni edem, pri dolgotrajnejših oblikah pa se je gripa komplicirala s pljučnico. Dodatni dejavnik visoke smrtnosti je bila vojna, ki je trajala že četrto leto, vojaškimi kampi so bili prenatrpani, higiena slaba, vojaki podhranjeni, izčrpani, bolni, kar je predstavljalo ideale pogoje za masovno širjenje respiratorne bolezni.« Sandra Tolić: Pandemija španske gripe. <http://zgodovina.si/pandemija-spanske-gripe/> (19. 3. 2021).

⁵⁰ Franc Bernik, 1923, str. 361-364

4.4 DRUŽINA FRANCA PIRCA IZ ZGORNJIH DOMŽAL

Ker je Antonija Plevel hranila kar 15 razglednic Franca Pirca iz leta 1915, sva si v domžalskem Statusu animarumu ogledali tudi podatke o njegovi družini.

FRANCISCUS PIRC Zg. Domžale 81 hišno ime: Petelinov Francelj *8. 12. 1865 Sp. Domžale 24 por. 27. 7. 1896 vpoklic 7. 6. 1915 + 21. 3. 1934 (69 let)	MARIA HABJAN, 1. žena Zg. Domžale 81 hišno ime: Petelinov Francelj *21. 8. 1872 Trzin 92 por. 27. 7. 1896 + 26. 4. 1916 (44 let)	CATHARINA NEMEC, 2. žena Zg. Domžale 81 hišno ime: Petelinov Francelj *18. 4. 1887 Podgorica 4 por. 22. 9. 1918 + 10. 7. 1962 (75 let)
Otroci iz prvega zakona:		
1. FRANCISCUS, sin *Trzin 92 26. 3. 1894 vpoklic 6. 10. 1914** (pogrešan po 1. svetovni vojni)	2. VALENTINUS, sin *Zg. Domžale 82 7. 2. 1897 vpoklic 7. 6. 1915** v italijanskem ujetništvu (pogrešan po 1. svetovni vojni)	3. MARIA, hči *Zg. Domžale 81 7. 12. 1898 +3. 2. 1899 (2 mes.)
Otroci iz drugega zakona:		
1. JOSEPHA CATHARINA, hči *Zgornje Domžale 81 15. 3. 1921 por. 17. 1. 1970 Anton Sicherl +23. 11. 1987 (66 let)		

Vir: Status animarum Domžale, od 1906 do okoli 1950, arhiv Župnije Domžale.

**podatke povzet po knjigi Franca Bernika, Zgodovina fare Domžale, 1923, str. 268, 270 in 302.

Ugotovili sva, da se je Franc Pirc rodil v družini Franca Pirca starejšega, pri hiši pa se je reklo pri Petelinovem Franceljnu. Oče Franc Pirc se je leta 1896 poročil z Marijo Habjan iz Trzina, že dve leti prej pa se je rodil njun sin Franc Pirc mlajši. V zakonu sta se jima rodila še sin Valentin in hči Marija, ki pa je živela le slaba dva meseca. Ob izbruhu prve svetovne vojne je bil najstarejši sin Franc Pirc 6. 10. 1914 vpoklican v avstro-ogrsko vojsko. Glede na datum lahko sklepava, da je moral z vojsko na rusko fronto. Naslednjega leta, 7. 6. 1915, sta bila v vojsko vpoklicana še oče Franc in sin Valentin Pirc. To je bil čas, ko se je odprla soška fronta. Leta 1916 je umrla mama Marija Pirc. France Bernik tudi poroča, da je bil Valentin v italijanskem ujetništvu. Iz vojske se je vrnil le oče Franc, oba sinova, Franc in Valentin, pa sta bila pogrešana. Ker je oče ostal brez družine, se je kljub starosti (53 let) še pred koncem vojne znova poročil z 22 let mlajšo Katarino Nemeč, s katero je imel hči Jožefo Katarino. Umrl je leta 1934, star 69 let.

4.5 POTNI LIST FRANCA IN ANTONIJE ŠUBELJ IZ LETA 1939

Tudi potni list, ki ga hrani Katarina Tomažič, nam prinaša kar nekaj zanimivosti. Zanimivo je že to, da je bil en sam potni list za zakonski par Franca in Antonijo Šubelj. V njem so bili najprej podatki za Franca Šublja, nato pa za Antonijo Šubelj, slika pa je bila samo ena.

Slika 20: Potni list Franca Šublja, s katerim sta z ženo Antonijo potovala na sezonsko delo v slavninarsko tovarno v Bukarešto. Hrani Katarina Tomažič.

Izdalo: Načelstvo sreza Kamniškega Kamnik, Kamnik, 10. 1. 1939

U ime njegovega veličanstva Petra II po milosti božjoi volji narodnoj kralja Jugoslavije
Prezime i ime: ŠUBELJ FRANC, mama Marija Pirnat, zanimanje: slavninarski delavec, rodno mesto Domžale 4, srez Kamnik, banovina: Dravska, stalno prebivališče: Domžale, Kamniška 4, srez Kamnik, rojen 12. III. 1879.

Osebni opis: oženjen, stas srednji, lice ovalno, lasje rjavi, oči rjave, usta pravilna, nos pravilen, brki rjavi, brada obrta, posebni znaki – nima.

Fotografija Franca Šublja z ženo Antonijo

Potuje z njim: ŠUBELJ ANTONIJA, soproga, poklic slam., bivališče Domžale, rojena 1890, stas srednji, lasje kostanjevi, oči rjave, posebni znaki – nima.

Dovoljenja:

Ne velja za Španijo.

Veljavno za enkratno potovanje v Romunijo, za čas do 10. 7. 1939 (izdano v Kamniku, 10. 1. 1939)

Žigi: Romunija - meja: 19. jan 1939, Bukarešta 21. 1. 1939, Bukarešta 13. jul. 1939, Beograd 9. 6. 1939 (podaljšano dovoljenje do 10. jun. 1940), Ambasada nj. V. kralja Bukarešta, 15. VII. 1939, Velika Kikinda 16. VII. 1939, Bukarešta - meja 16. VII. 1939.

Potni list za Franca Šubelj in njegovo ženo Antonijo je izdalo Načelstvo sreza Kamniškega v januarju 1939. Njun naslov je bil takrat: Kamniška cesta št. 4 v Domžalah, ki so spadale v srez Kamnik. Oba sta bila po poklicu slavninarja in sta potni list potrebovala zato, da sta potovala na sezonsko delo v Romunijo. V njem sta tudi osebna opisa Franca in Antonije Šubelj. Izvemo, da je imel Franc Šubelj srednji stas⁵¹, ovalno lice, rjave lase, rjave oči, nos in usta pravilnih oblik, rjave brke in obrto brado. Antonija Šubelj je imela prav tako srednji stas, kostanjeve lase in rjave oči.

V potnem listu je odtisnjeno dovoljenje za enkratno potovanje v Romunijo za obdobje od januarja do julija 1939. Posebej je bilo navedeno, da dovoljenje ne velja za Španijo, kar je

⁵¹ Stas – postava, rast, <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=stas> (21. 1. 2021).

razumljivo, saj je bila v tistem času v Španiji še državljanska vojna⁵² (končala se je 1. aprila 1939⁵³). Žigi v potnem listu dokazujejo, da sta Franc in Antonija Šubelj romunsko mejo prestopila 19. januarja 1939, v glavno mesto Bukarešto pa sta prispela 21. 1. 1939. Poleg teh žigov je v potnem listu še žig z dne 9. 6. 1939 iz Beograda, kjer sta dobila podaljšano dovoljenje do 10. junija 1940, vendar ni žigov, ki bi dokazovali prestop romunske meje po juniju 1939. Glede na to lahko sklepava, da dovoljenja za delo v Romuniji do junija 1940 nista izkoristila.

5 KAJ NAM PRIPOVEDUJEJO USTNI VIRI?

5.1 INTERVJU S FRANCKO KORAČEVIČ IZ LETA 2007

Saša Roškar in Igor Kuzmič sta 20. 11. 2007 naredila intervju s Francko Koračevič, hčerko Antonije Šubelj, Karel Steiner pa ga je posnel. Leta 2018 je Francka Koračevič umrla. Posnetek intervjuja je zato danes zelo dragocen. Hranita ga Fotokino klub Mavica iz Radomelj in Slamnikarski muzej v Domžalah. Z dovoljenjem Saše Roškar sva posnetek poslušali in zapisali delček tega zelo zanimivega pogovora.

O mami Antoniji Plevel

»Moja mama je bila hčerka od Bertonceljna, kjer so imeli mlin. Aci Bertoncelj, znan pianist, je bil njen nečak. A ji je mama umrla, ko je bila stara šest tednov. Potem se je Bertoncelj, njen oče, še enkrat oženil, pa še drugič. Moja mama pa je živela tukaj, v eni hiši tukaj čez, pri Vrtačnikovih se sedaj reče, ko jim je bila hiša prodana. Tam je bila teta doma, pa tudi njena mama in moja mama. Moja mama je imela tukaj tete, ki so jo zelo rade imele, pa je niso hotele dati k Bertonclju. Tako mama pri Bertoncljevih ni nikoli živela. Oče ji je zelo pomagal, rekel pa ji je: »Zapisati ti pa nič ne morem.« Potem je imel že tretjo ženo in je bilo najbrž tudi bolj čudno.«

»Moja mama je šla prvič šivat na Dunaj, potem pa je bila dolgo časa v Pragi, pa v Budimpešti. Ko pa se je leta 1925 poročila, potem sta hodila z očetom v Romunijo. Skupaj sta šla. Tja sta

---

⁵² Španska državljanska vojna: »V začetku 20. stoletja je bila Španija pretežno agrarna dežela, s pretežnim delom kmečkega prebivalstva. Veliki posestniki so imeli popolno oblast nad ogromnimi kmetijskimi zemljišči. Take razmere so bile predvsem na jugu Španije, v malo boljšem položaju je bil delavski razred na severnem, bolj industrijskem delu države. Socialni položaj delavca se je po prvi svetovni vojni poslabšal. Španska industrija je skoraj prenehala delati za tujino. Mnogi industrialci so začeli odpuščati delavce ali pa so kar zaprli tovarne. Španija je bila izključena iz svetovnega trga, ker ni vzdržala konkurence industrijskih velesil. Leta 1929 jo je hudo prizadela še svetovna gospodarska kriza. Carinske zapore nekaterih velesil so zaprle pot njenim poljedelskim pridelkom in povzročile, da se je sesul notranji trg. To pa je bil še en razlog za odpuščanje delavcev in slabšanje gospodarskih in življenjskih razmer prebivalstva. Vzrok nezadovoljstva je bila tudi dominantna vloga cerkve v družbi, njenega velikega vpliva na posvetne zadeve in monopola v izobraževanju, velikega števila zemljišč in kapitala v njeni lasti po vsej Španiji. Vse to je pripeljalo do splošnega nezadovoljstva ljudstva, ki je videlo možnosti za boljše življenje v koncu monarhije in v nastanku republike. Februarja 1936 so potekale volitve, na katerih je zmagala republika z majhno večino. Zmaga je povzročila nepopisno veselje množic. Zaradi kaosa v državi in zaradi nesprejemljivega političnega stanja za desnico, je reakcija pripravljala upor zoper republiko. Ključni zarotniki so bili visoki častniki, ki so nasprotovali novi fazi republikanskega reformizma. Julija 1936 je guverner Kanarskih otokov general Francisco Franco izvedel vojaški puč v Španskem Maroku in na jugu Španije v Seville. Na severu, v Salamanci, Burgosu in Saragossi pa je puč izvedel general Mola, s čemer se je začela državljanska vojna. Španija je bila razdeljena na republikanska in nacionalna ozemlja. Imeli sta svojo vlado in svojo politično organizacijo. Velike želje in upanje na zmago republike pa so se sprevrgle v katastrofo in zmago fašističnega diktatorja generala Francisca Franca.« Vir: Španska državljanska vojna, <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/spanska-drzavljska-vojna.html> (29. 1. 2021).

⁵³ Španska državljanska vojna 80 let po koncu še vedno deli Špance, časopis Delo, 1. 4. 2019, <https://www.primorske.si/svet/spanska-drzavljska-vojna-80-let-po-koncu-se-vedn> (29. 1. 2021).

hodila vse do leta 1939. Ker je postajalo že bolj čudno, bližala se je druga svetovna vojna, potem nista več šla.»

Kje pa je živela na Dunaju, v Pragi, pa v Romuniji? Kako so imeli to organizirano?

»Moja mama je imela na Dunaju eno teto, ki je tudi šivala, a teta je bila veliko starejša od nje. Pa jo je takrat, prvič, k sebi na Dunaj vzela, ko je šla mama tja šivat. Pri njih je stanovala. Kje je stanovala, ko je šla delat v Prago, pa v Budimpešto, ne vem. Velikokrat je pripovedovala, kako je bila Budimpešta lepa. Ko je bila stara 17 ali 18 let, je iz Prage prinesla eno stensko uro, ki jo je vedno tako hvalila: »Ja, veš, za to sem jaz še v mladosti prihranila, zaslužila.« Pa imam to uro še danes in še kar luštno gre.»

Kako so pa potovali na Dunaj, v Pragu in Budimpešto? Za tiste čase so bile to kar velike razdalje.

»Tja jih je tovarna poslala in so šle z vlakom.»

Ali so morale same poiskati stanovanje ali so jim to tovarnarji organizirali?

»To so jim tovarnarji organizirali, dokler so bile punce samske. Niso imeli ne vem kakšnega stanovanja, to so bile samo sobe, da so lahko prespale. Ko pa sta z očetom hodila v Romunijo, sta imela tam stanovanje.»

Slika 21: Francka Koračević, hčerka Franca in Antonije Šubelj (iz posnetka intervjuja, 2007).

Slika 22: Antonija Plevel v mladih letih. Sliko mame je hranila Francka Koračević (iz posnetka intervjuja, 2007).

Kaj pa šest očetovih otrok iz prvega zakona?

»Eno teto smo imeli. Mama je imela teto (op. Terezijo Plevel), ki je bila tukaj pri nas, da nas je vzgajala. Ko se je oče poročil z mamo, jo je jasno s seboj vzela. Prišla pa sta vsako leto za nekaj mesecev domov. Od julija do oktobra, potem pa sta šla spet nazaj. Imela sta pa tako dogovorjeno. Tukaj je imela Ložar Romana eno majhno trgovino zraven Jarca. Tja je hodila teta zmeraj v nakupe, pa vse je na knjižico jemala. Ko pa sta starša prišla domov, sta šla tja plačat. Tako nas je ta trgovka celo leto financirala. Bila je prijetna ženska, stara, suhcena.»

Ali je mama potem, ko je imela vas, nehala hoditi na delo v Romunijo?

»Ne, ni nehala.»

Koliko stari ste bili, ko vas je pustila in šla v Romunijo?

»Eno leto ali še manj. Takrat ni bilo tako, kot je danes. Danes je porodniška celo leto, takrat pa ni bilo tako. Mama nas je pustila brez skrbi. Teta je bila strašno skrbna, pa ni bila nikoli

poročena. Samska je bila skozi, ampak ona je imela nas, kot bi bili mi njeni. Vzgojila je tri otroke iz prvega zakona Franca Šublja, ni imela samo naju.«

Ali je mama domov pisala pisma, dopisnice, kakšne takšne stvari? Ste otroci dobivali kakšna sporočila?

»Ja, je. Ko sva s sestro hodili v šolo, sva ji zmeraj pošiljali spričevala.«

Ali ta teta ni nikjer delala?

»Je delala, v Oberwalderjevi slamnikarski tovarni, kjer je bil potem Univerzale. Tam je delala a potem ni imela nič pokojnine. Mama nam je velikokrat pripovedovala, kako je bilo potem, ko je bila stara in ni več hodila v službo. Imela je veliko prihranjenega denarja. Rekla je: »Jaz moram imeti denar za stara leta, kdo mi bo pa kaj dal.« Tista hiša, v kateri sta z mojo mamo živeli, je bila pa na prodaj. Lastnik hiše je bil njen brat, mamin stric, ki pa je bil v Ameriki in je tisto hišo prodajal. Pa jo teta ni hotela kupiti, ker se je bala, da bo ostala brez denarja. Rekla je: »Kako bom pa živela?« Potem pa je denar zgubil vrednost. Prej je imela toliko denarja, da bi lahko kupila hišo, potem pa je šel denar tako v nič, da je za tisti denar samo šporhet dobila. Mama se je bala, da bo teta kar umrla od žalosti. Potem pa je bila tukaj pri nas, z mamo sta skupaj živeli.«

»Dve sestri sta šli tudi v Ameriko zaradi slamnikarstva. Ena je bila stara 16 let, druga pa 17.«

Ali sta potem prišli nazaj iz Amerike?

»Ne. Sedaj sta že obe umrli. Nikoli nista prišli nazaj, nikoli nista prišli niti na obisk domov. Ampak od ene hčerka je pa bila tukaj leta 1985. Oni sta šli po prvi svetovni vojni v Ameriko. Obe sta se v Ameriki poročili z Domžalčanoma. Tudi onadva sta se ukvarjala s slamnikarstvom.«

V katerem kraju sta pa živeli?

»Živeli sta na Brooklynu, v New Yorku. Tam je bilo veliko Slovencev.«

Ali sta kdaj kaj pisali domov, pošiljali kakšne slike?

»Ja, veliko imam slik od njih. Verjetno še več, kot jih imajo njihove hčere. Mama se je zelo veliko dopisovala z njimi. Imam še veliko pošte pa slik.«

To so bile njene pastorke, ali ne?

»Ja. Pa so imele mojo mamo zelo rade. Nič se ni poznalo, da niso njeni otroci. Smo bili zelo povezani en z drugim. Ni se nič videlo, da smo samo polsestre.«

V kateri tovarni pa so delale v Domžalah? Od kje so jih poslali v Ameriko?

»Delale so pri Kurzthalerju.«

Kaj je oče delal v romunskih tovarnah? Če smo prav razumeli, so imeli zelo strogo določeno, kaj je kdo delal. Eni so stiskali slamnike itd. Kaj je oče delal?

»On je bil tam majster, ni ravno fizično delal. Vodil je delavnico. Mama pa je šivala s temi mašinami. Tudi potem, ko sta bila že doma ostala, so mami v Univerzale rekli: »Če znaš na to mašino delati, pa kar jutri pridi. Ena Cilka je bila tam v Univerzale.«

Ali je oče pred Romunijo tudi hodil kam drugam delat?

»Ne. Kaj pa vem, najbrž prej ni delal nikjer. Kolikor jaz vem, je bil on stalno v Romuniji. Tam je imel 32 let dela, skozi je hodil tja.«

To se pravi, da jih je veliko hodilo na sezonsko delo v parih.

»Ja, kar v parih, mož pa žena sta šla.«

Ali so imeli tam kakšno svoje društvo ali kaj podobnega, da so se zbirali in družili?

»Tega ne vem, vem pa, da so hodili naokrog. Mama nam je velikokrat pripovedovala, da so bili tam, kjer se je kralj Aleksander oženil. Za ženo je imel romunsko princeso. Naša mama je bila radovedna, vse jo je zanimalo. Pa so šle na spreved takrat, ko jo je odpeljal. Tako je bila lepa ... Moja mama je bila globoko verna žena. Hodili so v cerkev, ne vem pa, kam. V Romuniji so imeli svoje življenje. Je bilo kar veliko Slovencev tam, ne samo Domžalčanov.«

Kako sta Franc in Antonija Šubelj nosila denar čez mejo?

»Denarja nista nikoli dala na banko, zmeraj sta ga prinesla s seboj. Enkrat jih je nekdo prijavil, da imata denar. Mama je pripovedovala, da so jih preiskovali več kot tri ure in jima razmetali vso prtljago. »Vi imate denar, vi imate denar,« so ponavljali. »Ja,« je rekel oče, »potem pa ga poiščite, če ga imam.« Mama je imela svoje čase kite. Tudi kite so ji razpletli. Vse so pregledali. Vsa se je morala sleči. Rekli so: »Vi imate denar.« Seveda, denarja sta imela pa veliko. No, pa ga niso našli. Mama je pripovedovala: »Jaz sem hodila gor pa dol po vlaku, pa je rekel kontrolor, ki ga je iskal: »Ja, gospa je že vsa živčna, gospa je že čisto rdeča. Zdaj smo že blizu.« Saj so bili res čisto blizu. Ga je imel oče v kovčku spravljenega, nekje zašitega. A ga niso našli. Potem so ju izpustili. Mama je rekla, da je bilo hudo. Takrat si je pa mislila: »Celo leto sva zastonj delala, pa nič ne bova domov prinesla.« Še od drugih ljudi sta zmeraj nosila denar domov. Pa za cerkev, za Bernika, ki je bil takrat župnik. Ko je izvedel, da sta naša dva doma, je bil že tukaj. Domžalčani so mu zmerom dali nekaj denarja za cerkev.«

Kakšne spomine sta imela na Bukarešto?

»Lepe, zelo lepe. Tovarnar, pri katerem sta delala, je bil Jud. Mama je pripovedovala, da je bil to enkraten človek. Zmeraj pa je pravila, da so Judje zelo vztrajni, da dosežejo svoje, pa so bili tudi kot plačniki zelo dobri. Vsaj ta je bil izreden možakar. Pa veliko tovarno je imel.«

Kaj sta vam - otrokom prinesla, ko sta prišla domov?

»O, kako smo se ju mi razveselili, ko sta prišla domov. Prinesla sta vse mogoče. Tukaj se najbrž takrat še ni toliko dobilo. Prinesla sta igrače, oblekice ... Smo tako nobel hodile napravljene, da je bilo veselje. Razveselili smo se ju pa zelo, zelo, zelo. Veliko sta prinesla zmerom. Vse mogoče igrače: punčke, pa medvedke itd.«

Kaj pa ta teta z Dunaja? Ali je prihajala domov, ali je stalno živela na Dunaju?

»Ona je pa dolgo časa na Dunaju živela. Na Dunaju je rodila hčerko, pa jim je umrla, stara komaj tri mesece. Potem je imela drugo hčerko, ki jo je moja mama prinesla sem k teti, ki je nas merkala, ko je bila stara šest tednov. Takrat je še delala. Mama je pripovedovala, da je zmeraj delala copate iz koruznega ličkanja. Pa je ta otrok tiste copate obul in prišel čakat teto. Ko pa je teta prišla domov, je rekla: »Teta, kamilčke, kamilčke.« Mama je pripovedovala, da jo je teta samo s kamilicami gor spravila. Sosed je rekel, ko so jo prinesli z Dunaja, šest tednov staro: »Uh, Reza, te pa ti ne boš gor spravla.« »Mrbit jo pa bom,« je rekla. Potem pa je taka fajn punca postala. No, potem, ko je bila stara približno 10 ali 12 let, sta starša prišla z Dunaja in sta si v Ljubljani hišo naredila. Potem so pa živeli v Ljubljani. Ona je bila Domžalčanka, njen mož pa je bil doma blizu Krškega ali Brežic ali od tam nekod.«⁵⁴

---

⁵⁴ Francka Koračević, intervju, Karel Steiner (kamera), sprašujeta Igor Kuzmič in Saša Roškar, 20. 11. 2007. Hrani Fotokino klub Mavrica in Slamnikarski muzej Domžale.

Ko sta Franc in Antonija Šubelj leta 1939 prenehala delati v Bukarešti, je bila njuna hčerka Francka stara 13 let, Antonija pa 9 let. Oče Franc Šubelj, kljub dolgoletnemu delu v Romuniji, v starosti ni prejemal pokojnine, zato si je doma uredil delavnico, v kateri je popravljaj klobuke. Antonija Šubelj pa je po drugi svetovni vojni še pet let delala v Univerzalu in si tako prislužila pokojnino.⁵⁵

Slika 23: Grob družine Franca in Antonije Šubelj na domžalskem novem pokopališču.

Kakor lahko vidimo z nagrobne plošče, je teta Terezija Plevel umrla 14. 11. 1947, stara 88 let. Tudi Franc in Antonija Šubelj sta doživela lepo starost. Franc Šubelj je umrl 28. 5. 1963, star 84 let, njegova žena Antonija pa je bila potem še 18 let vdova. Umrla je 4. 6. 1981, stara 91 let. Francka Koračević je umrla 8. 2. 2018, stara 92 let. Njen mož Danilo Koračević pa je umrl že 25 let prej (leta 1993), star 63 let.

5.2 INTERVJU Z GREGORJEM KORAČEVIČEM (19. februarja 2021)

Za pogovor sva prosili tudi Gregorja Koračevića, sina Francke Koračević. Upali sva, da bova razjasnili vsaj še nekaj nejasnosti glede korespondence njegove babice Antonije Šubelj. Z njim sva se pogovarjali 19. 2. 2021 v Osnovni šoli Rodica.

V mengeškem župnišču sva v Statusu animarumu našli podatek, da je oče vaše babice Antonije mlinar Pavel Bertoncclj.

»Ja, stara mama je morala biti v žlahti z Bertoncclji. Ko se je Antonija možila s Franceljnom Šubljem, je imel dedek menda veliko dolgov na bajti. Stara mama je morala nekaj časa zanj plačevati kredite. Takrat, ob poroki, pa je Bertoncclj menda rekel: »Ja, samo da boš hišo nanjo napisal.« En Bertoncclj je bil, se mi zdi, da Franci ali Francelj, ki je bil kapetan dolge plovbe, nekaj časa je bil tudi direktor Jugolinije ali kako se je takrat ta imenovala v Sloveniji. Takrat sem se učil za kuharja in sem ga spraševal, če bi lahko šel kuhat na ladjo. Pa je rekel: »Veš kaj, naredi najprej par let prakse, potem pa ti bom zrihtal.« Umrl je okoli leta 1975.«

⁵⁵ Saša Roškar, 2009, str. 34.

Slika 24: Avtorici z intervjuvancem Gregorjem Koračevičem, OŠ Rodica, 19. februarja 2021.

Kako to, da je imel Franc Šubelj dolgove, ko pa je delal v Romuniji in verjetno dobro zaslužil?

»Ne vem, kako je bilo. Vem samo, kar mi je stara mama govorila, pa moja mama. Potem je bilo že vse poplačano. Verjetno je bilo to še od prej. Potem, ko sta skupaj hodila v Romunijo, ni bilo več dolgov.«

Franc Šubelj je bil dvakrat poročen. Prva žena Angela Pirc, ki je bila doma iz Spodnjih Domžal 29, je umrla leta 1918 za špansko gripo.

»S Pirci smo bili tudi nekaj v žlahti. Eni Pirčevi so stanovali nasproti nas, čez cesto proti Domžalam. Pri Halupnik se je reklo pri hiši. S prvo ženo je imel veliko otrok. Marija in Ana sta šli še zelo mladi v Ameriko. Ko sem bil še otrok, smo iz Amerike dobivali pakete. Ne vem pa, ali jih je pošiljala Ana ali Marija. Bili so še Franc, Justa, Angela in Stane. Stane je bil avtomehanic, zdaj ga je nasledil sin. V drugem zakonu z Antonijo Plevel je imel še mojo mamo Francko in Tončko. Tončka, ki je bila poročena z Marjanom Majcnom iz Mengša, je tudi že pokojna. Imela sta sina Matjaža, ki je moj bratranec.«

Vaša mama Franka je povedala v intervjuju, da ima od Ane in Marije iz Amerike veliko pisem in fotografij.

»Ana in Marija sta ji pisali, to vem. Bom doma še enkrat pogledal, kje so tista pisma. Dobro se še spomnim, ko je Ana poslala sliko. V Ameriki je imela dva sinova. Onadva sta bila od mene starejša dve do tri leta, zato sem od njih potem dobil cunje. Ker je bilo potrebno plačati carino, je postalo to tako drago, da se ni več splačalo prevzemati cunj. Pa Urigli žvečilne gumije je vedno pošiljala. Vem, da so bili zmerom zraven.«

Ali sta Ana in Marija kdaj prišli na obisk iz Amerike?

»K nam je prišla dvakrat edino ena sorodnica iz Avstralije. Peter Šubelj je imel sestro, ki je bila oženjena v Avstraliji. Pisala se je Vrenjak ali Vranjak, pred parimi leti je umrla. Njena hčerka je bila parkrat tukaj. Iz Amerike pa je prihajal edino mamin stric Tone Šubelj. On je bil tukaj sigurno štirikrat, mogoče petkrat. Se ga dobro spomnim. On je bil moj birmanski boter.

Verjetno je bil kakšno leto prej pri nas na obisku. On je umrl v začetku junija 1965⁵⁶, pa ne vem, ali je še dobil mojo birmansko sliko ali ne. Janezu Šublju je poslal denar za birmo. Janez je bil njegov namestnik, ker je bil on v Ameriki.»

Slika 25: Gregor Koračevič: »Na tej sliki so: Antonija Šubelj, Polona in Minka Kompare, Anton Šubelj in jaz. To je bilo zadnje srečanje, ki ga je priredil Anton Šubelj. Bili smo v restavraciji pri pošti v Domžalah. Avgusta 1964.« (Fotografija je povzeta po knjigi o Antonu Šublju.⁵⁷)

Slika 26: Gregor Koračevič: »Na tej sliki sedijo od leve proti desni: Antonija Šubelj, Polona in Minka Kompare, Anton Šubelj, jaz, moja mama Francka, sestra Vesna, oče Danilo, nato je mamina sestra Tončka. Na drugi strani sta obrnjena v kamero Šubljev Stane z ženo Antonijo in njun sin Stanči, ki je malo starejši kot jaz. Na drugi strani spredaj je verjetno Angela, mamina polsestra. To je bil zadnji Tonetov obisk, avgusta 1964. Takrat mu je mama povedala za birmo.« (Fotografija iz knjige o Antonu Šublju.⁵⁸)

⁵⁶ Anton Šubelj je umrl 9. junija 1965 v Clevelandu zaradi srčne kapi. Vilma Vrtačnik Merčun, Nika Grošelj, Lara Tekavc, 2010, str. 12.

⁵⁷ Vilma Vrtačnik Merčun, Nika Grošelj, Lara Tekavc, 2010, str. 107.

⁵⁸ Vilma Vrtačnik Merčun, Nika Grošelj, Lara Tekavc, 2010, str. 106.

Kako se spomnite svoje birme?

»Bila je birma kot birma. Birmanska slika z Janezom obstaja. Birma je bila v Domžalah, v domžalski cerkvi, župnik pa je bil Matija Tomc. Slik od birme pri cerkvi in v cerkvi nimam, pač pa jih imam od doma, preden sem šel v cerkev.«

Ali ste za birmo dobili dosti daril?

»Takrat sem dobil ročno uro, pa eno škatlo piškotov. To je bila birmanska ura, ki je dolgo časa nisem smel nositi. So rekli: »Jo boš nosil, ko boš večji.« Rekli so, da je ure škoda, ker je birmanska in da se ta ne nosi.«

Deset let ste bili takrat stari, a ne?

»Nekaj takega, ja, takrat smo hodili k birmi. Tukaj v Domžalah je bila birma vsako leto. Ko sva zadnjič s hčerko Katjo iskala razglednice, sem našel še gradbeno dovoljenje in načrt za našo hišo. Narejena je bila leta 1906, mi pa smo jo kasneje obnovili.«

France Šubelj se je prvič poročil leta 1903. Ali mogoče veste, kje sta pred letom 1906 živel Franc Šubelj in njegova prva žena Angela?

»Ne vem, kje sta stanovala. Pirčevih je bilo kar nekaj v Domžalah. Eni so bili tukaj blizu, pri Halubnik.« (Opomba: Marija in Ana sta bili rojeni v Zgornjih Domžalah 106, tretjerojeni sin Franc, ki se je rodil oktobra 1906, pa že v Zgornjih Domžalah 125. Iz tega lahko sklepamo, da sta Franc in Angela Šubelj stanovala najprej na naslovu Zgornje Domžale 106.)

Ali poznate Pirčeve, kjer se je pri hiši reklo Pri Petelinovem Franceljnu?

»Ja, sem slišal za te.«

Antonija Plevel je leta 1915 dobila veliko razglednic od Franca Pirca. Ali je bilo to mogoče sorodstvo od Angele Pirc, Šubljeve prve žene?

»Mogoče je bil kakšen bratranec, ne vem.«

Razmišljali sva že, da je bil Franc Pirc mogoče Antonijin fant. To je bilo 10 let pred njeno poroko?

»Ne verjamem, po mojem mnenju je bila to verjetno daljna žlahta. Drugače pa so bili vsi otroci zelo povezani. Z vsemi smo imeli stike. Recimo s Stankom Šubljem, avtomehanicom, Justa je prišla k nam največkrat. Živela je v Ljubljani na Zaloški cesti, njen mož pa je bil kamnosek. Imela sta dva otroka, Dani in Zlata. Dana že dolgo, vsaj 40 let, živi na Švedskem, Zlato pa je doma na koncu Ljubljane. Angela se je poročila s Hermanom Kleinlercherjem, ki je prišel iz Nemčije. Imela sta sina Toneta in hčerko Bredo, s katerima smo se pogosto srečevali, največkrat pa je k nam prihajala Justa.«

Kako se spomnite babice Antonije?

»Bila je zelo dobra. Ko sem bil še vajenec in sem hodil v 2. letnik, mi je kupila omaro za dnevno sobo, tri in pol metra dolgo, še sedaj je tam. Tudi star oče, njen mož, me je imel zelo rad. Imam kar nekaj slik z njim, ko sem bil še otrok. Rekel je, da bo to moja hiša. Pa ni nič oporoke naredil, zato jo je naredila stara mama. Potem sem del stavbe odstopil sestri, tako da sedaj oba živiva v tej hiši.«

»Stara mama je bila zelo pobožna. Včasih sem ob nedeljah zjutraj za v cerkev zaspal. Pa nisem nič profitiral, sva šla pa ob desetih ali pa ob enajstih k maši. V cerkev je bilo treba iti. Ko je imela moja mama že fičota, sem staro mamo vozil z njim, ker je malo težko hodila na tisti hrib, na katerem je domžalska cerkev. Vsako nedeljo po maši sva šla k Lenčku, kjer so imeli

slašičarstvo, vsako nedeljo. Tam sem pojedel tudi po štiri torte ali krem šnite, kakor sem imel dan.«

»Stara mama je doma ves čas kuhala. Tam, kjer je imela drvarnico, so morala biti drva vedno doma, v hiši za krušno peč. Sto butar je morala imeti doma že junija. Kupila jih je od nekoga iz Tuhinja, ki ji je pripeljal tudi klaftro drv. Potem pa je k nam hodil nekdo, da jih je sežagal. V kuhinji je imela šporhet na drva, ki je bil postavljen, bil je to emajliran kovinski štedilnik na drva. Ona je vedno sama kuhala in bila čisto neodvisna. Spomnim se, da je velikokrat skuhala za vse, ko sta moj oče in mama še delala, jaz pa sem hodil v šolo. Ko sem prišel domov, je bil vedno kuhan čaj, poleti in pozimi. En piskrček je imela za čaj, tam je bil vedno kuhan. Spomladi ali čez zimo je pekla jabolka. Eno jablano smo imeli, ki je imela zanič jabolka, ampak za pečenje so bila pa dobra. Mi smo temu jabolku rekli »ta sladek«. Ta jabolka je dala v pekač, prilila malo vode in jih spekla. Ona je bila praktično do smrti povsem samostojna. Pekla je zase, zame, včasih še za mamo in očeta.«

Ali je babica Antonija kdaj govorila o časih, ko sta z očetom hodila v Romunijo?

»Ne, skoraj nič. Bil sem še premajhen. Vem edino, da sta iz Romunije prišla z enim majhnim lojtrnim vozičkom. Še sedaj ga imamo doma. To je približno meter in pol dolg voziček, na katerem sta imela cunje, pa sta ga dala na vlak in pripeljala domov. O tem, kako je bilo v Romuniji, ne vem nič.«

Sliki 27 in 28: Gregor Koračevič z dedkom Francem Šubljem, na Rodici, okoli leta 1960 (iz arhiva Gregorja Koračeviča).

Kako se spomnite dedka Franca Šublja. Ali se ga sploh kaj spomnite?

»Ja, ja. On je umrl takrat, ko sem imel jaz prvo obhajilo. Spomnim se, da ga je prišel domžalski župnik prej blagoslovit in je rekel, da je lepo, da sva najmlajši in najstarejši v družini istočasno dobila zakrament. Nekaj dni kasneje, mogoče teden dni po tistem, je oče umrl (op.: 28. maja 1963). Oče me je imel zelo rad. Pri sebi je imel vedno srčno flaško. O, kolikokrat me je poslal v gostilno h Kebru. Takrat še ni bilo toliko prometa. Dal mi je denar in flaško. Tja sem šel po pelinkovec. Ata je točno vedel, koliko stane in me je poslal. Pa sem šel lepo tja peš, gostilničar Stane Kovač je natočil pelinkovec, nato pa spet nazaj peš. Tega se najbolj spomnim. Kaj drugega ne vem več.«

Ali se kaj spomnite, da je imel potem, ko je prišel iz Romunije, klobučarsko delavnico za popravljanje klobukov?

»Ja, to vem zato, ker mi je mama pripovedovala. Neki Jaka jim je vozil klobuke, ki so bili potrebni popravila. Pa je moja mama, ki je bila takrat mlada, rekla očetu: »Ata, ali grem lahko na ples,« nekje so imeli ples takrat. Pa pravi oče: »Seveda, samo tiste klobuke prej poštepaj, potem pa pojdi.« Mama je pripovedovala: »Potem pa grem jaz tja v delavnico, klobukov pa ogromno, cela skladovnica. Tako zelo sem hitela, pa sem bila gotova šele ob devetih zvečer. Kam pa naj grem tako pozno? Bila je zaključena zgodba.« Pa se to ni zgodilo samo enkrat. Sam pa se delavnice ne spomnim. Takrat ni več popravljaj klobukov. Ko smo popravljali hišo, pa smo na podstrešju našli ogromno tistih »muštrov«, kot so jim rekli. To so bili leseni kalupi.«

Ali je imel tudi kakšno stiskalnico za klobuke?

»Ne vem, kako je to delal, ali jih je uparjeval, tega ne vem.«

Se pravi, da mu je vaša mama pomagala v delavnici.

»Ja, ona je bila takrat mlada, stara okoli 20 let. Oče jo je naučil delati in mu je pomagala. Tistih klobukov, je pripovedovala, ni bilo ne konca ne kraja.«

Ali je šla vaša mama tudi v Univerzale šivat ali kaj takega?

»Ne, ona je šla potem v šolo in je bila računovodkinja. 20 let je bila finančni knjigovodja in računovodja v tovarni Toko, potem pa računovodja v domžalskem zdravstvenem domu.«

Babica Antonija je menda še nekaj let delala v Univerzale, da je zaslužila pokojnino, ker ji delovnih let v Romuniji niso priznali v pokojninsko dobo.

»Ja, tisto pa je bilo. Vem, da ji je oče rekel, naj bo raje doma in naj skrbi za otroke, pa mu je rekla: »Kolikor bo pokojnine, jo pa bo.« Hotela jo je imeti. Saj ji ni manjkalo veliko, le nekaj let. Prej pa je delala v slavninarski tovarni pri Kurzthalerju.«

Oče pa ni imel pokojnine, čeprav je 32 let delal v Romuniji.

»Ja, tisto se takrat ni štelo. Stara mama pa je rekla: »Jaz pa ne bom tako, kot ti. Jaz bom imela pokojnino.«

Katere jezike sta govorila? Nemško sta gotovo dobro znala. Oče je verjetno govoril tudi romunsko.

»Tega ne vem, nemško pa sta znala oba. Ko sem še hodil v šolo za kuharja, smo imeli nemščino. Stara mama je rekla: »Nauči se samo: der - di - das, pa boš vedel vse.« To pomeni: on ona ono, moški, ženski in srednji spol. Oba sta dobro obvladala nemščino.«

Ko je leta 1918 mama Angela umrla zaradi španske gripe, je Francu Šublju ostalo šest otrok. Z Antonijo pa se je poročil šele sedem let kasneje. Kdo je skrbel za nepreskrbljene otroke v tem času?

»To je bila verjetno Terezija Plevel. Meni dolgo časa ni šlo v glavo, katera Plevelova je napisana na našem nagrobniku, na katerem piše Šubeljnovi. To je bila teta Reza. Mama je pripomnila: »Kako bo Francelj skrbel za otroke?«

Se pravi, da je Terezija skrbel za te otroke, še preden se je Antonija poročila z Francem Šubljem.

»Ja. Ko sva se z ženo poročila, je par stavkov povedala tudi Antonija. Rekla je, da ona dobro ve, kako je, če te morajo drugi ljudje vzgajati.«

Vaša mama je povedala, da je teta Marjana živela na Dunaju. Ko je Antonija hodila delat na Dunaj, je stanovala pri njej. Poročila se je z Alojzijem Medvenom iz Kostanjevice, s

katerim sta najprej živela na Dunaju. Njuno hčerko je Antonija pripeljala Tereziji in jo je to tudi ona vzgajala. To naj bi bila Mici Medven. Ali vam je to ime kaj znano?

»Medvenovi so naredili hišo v Ljubljani za Bežigradom. Spomnim se samo Mici in njenega moža. Imela sta hčerko, ki se jima je utopila. Potem sta imela še eno hčerko. Mici je bila po poklicu sodnica. Z družino se je kasneje preselila v Črnomelj. Z mambo sva šla parkrat na obisk k Medvenovim v Ljubljano, oni pa so prišli k nam. Hodili smo tudi k Mici v Črnomelj. Tudi s staro mambo Antonijo smo šli dvakrat ali trikrat v Črnomelj. Njene mame Marjane pa se ne spomnim.«

Leta 1944 so Medvenovi Antoniji pisali pismo. Opisali so, kaj kdo dela, na koncu pa so zapisali: »Jaz pa sem sedaj brezposelna, ker so univerzo zaprli.« Kdo je pisal to pismo, ne veva, ker je podpis le »Medvenovi«. Ali je Mici imela sestro?

»Mogoče. A ona ni živela tam, pa smo Mici videli kar nekajkrat.«

V Zagrebu je bila neka Minka K. Ali veste, kdo je bil to?

»To je bila Minka Kompare (op.: hčerka dedkove sestre Marije, ki je bila poročena v Mengšu). Minka je bila v Zagrebu zato, ker je pomagala moji mami, ki je bila v Zagrebu operirana na nogi. Zdi se mi, da je bila Minka medicinska sestra, pa je imela neke zveze v Zagrebu. Tako je šla mama v Zagreb, da so jo operirali in ji rešili nogo. Mama ji je bila zelo hvaležna, saj je rekla, da če ne bilo Minke, je v Zagrebu ne bi sprejeli.«

Ali vaši mami Francki v Ljubljani niso znali pozdraviti njene noge?

»Niso je upali operirati. Stara mama jo je peljala tja, pa so ji rekli: »Kar domov jo peljite, bolje, da v enem kosu umre, kot pa tako.«

Antoniji je pogosto pisala tudi neka prijateljica Manica. Ali jo je kdaj omenjala? Ali mogoče poznate družino Kvas in ali vam je znano ime Franc Waljavec?

»Ne. Ne poznam.«

Antonijina prijateljica Manica ji je pisala, če bo kmalu narejen njen spominek. Vaša mama Francka pa je omenila, da je teta Reza delala copate iz ličkanja. Ali se spomnite, da bi tudi Antonija kdaj delala copate iz ličkanja?

»Tega pa ne vem.«

Verjetno je imel dedek v Romuniji tudi znance in prijatelje. Ena razglednica je v romunščini, naslovljena na Franca Šublja v mestu Craiova, zahodno od Bukarešte.

»Verjetno. Kje točno sta bila, ne vem. V Bukarešti so rekli, ampak verjetno sta bila tudi v kakšni provinci zraven.«

V Statusu animarumu piše, da ste vi Franckin nezakonski otrok. Ali vam je mama kaj govorila o tem?

»Onadva sta se poročila štiri leta kasneje. Oče je bil pri vojakih, potem pa je iz Črne gore prišel sem in tukaj ostal. Toliko jaz vem. On se je podpisal kot moj oče in on me vzgajal. Njune poroke pa se ne spomnim. Spoznala sta se v Budvi. Mama, Nusbergerjeva Greta in še dve prijateljici so šle v Budvo na dopust. Bila je Jugoslavija in to ni bil problem. Tam ga je spoznala.«

Za pogovor se vam najlepše zahvaljujemo!

Slika 29: Francka Šubelj s sinom Gregorjem, leta 1955 (iz arhiva Gregorja Koračeviča)

Slika 30: Poroka Francke Šubelj in Danila Koračeviča, 1959. Priči sta Franc in Stane Šubelj (iz arhiva Gregorja Koračeviča).

6 SKLEPNE UGOTOVITVE

Naj ob koncu raziskovalne naloge povzameva ugotovitve, do katerih sva prišli z raziskovanjem korespondence ter z vsemi razpoložljivimi pisnimi in ustnimi viri.

6.1 ŽIVLJENJEPIS ANTONIJE PLEVEL, POR. ŠUBELJ (1890–1981)

Antonija Plevel se je rodila 14. junija 1890 kot nezakonska hči materi Johani Plevel na Rodici št. 15. V rojstni knjigi Župnije Mengeš za obdobje 1876–1892, ki jo hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani, oče ni naveden. V mengeškem Statusu animarumu pa je prav tako zapisano, da je nezakonska hči (fill. ill.), pod opombami pa je kot oče naveden Pavel Bertonceľj, mlinar iz Spodnjih Domžal. Ker je Antoniji mama umrla, ko je bila stara šest tednov, je skrbništvo zanjo prevzela mamina sestra Terezija ali Reza Plevel (roj. 1859), njen krstni boter pa je bil Anton Plevel (roj. 1868), ki je takrat živel na istem naslovu (Rodica 15). Glede na letnice rojstva je jasno, da sta bila Anton in Terezija Plevel sorojenca Antonijine mame Johane Plevel. Njen oče Pavel Bertonceľj (roj. 1866) je bil mlinar iz Spodnjih Domžal 55, ob Antonijinem rojstvu pa je bil star 24 let. Po pripovedovanju Antonijine hčerke Francke se je Pavel Bertonceľj potem dvakrat poročil. Status animarum nam pove, da je imel s prvo ženo dve hčeri (prva se je rodila pet let za Antonijo), z drugo ženo Marijo Flere (roj. 1869) pa dva sinova in štiri hčere. V Antonijinem življenju oče Pavel Bertonceľj ni imel večje vloge, ustno izročilo govori le o tem, da so bili med seboj povezani. Najstarejši Bertonceľjev sin France (roj. 1906), ki je nasledil mlin in domačijo, je bil oče slavnega pianista Acija Bertonceľja (1939–2002).

Kakor sva že omenili, je Antonijo Plevel vzgajala teta Terezija Plevel. Terezija je bila šivilja slamnikov v Oberwalderjevi slamnikarski tovarni, kjer je bila kasneje tovarna Univerzale. Vse njene sorodnice so bile šivilje slamnikov, dve teti in stričeva žena. Zato ni čudno, da je tudi

Antonija Plevel že kot dekle začela šivati slamnike. Delala je v slamnikarski tovarni Kurzthaler v Domžalah, hodila pa je tudi na sezonsko delo na Dunaj in v druga srednjeevropska mesta. Njena hčerka Francka je o tem povedala, da je šla mama prvič šivat na Dunaj, kjer je takrat živela njena teta Marjana Medven. Kasneje je šivala slamnike še v Pragi in v Budimpešti, mengeški Status animarum pa navaja, da je bila leta 1920 tudi v Bukarešti.

Slika 31: Antonijina teta Reza Plevel je skrbela in vzgojila veliko otrok: nečakinji Antonijo in Mici, mlajše otroke Franca Šublja iz prvega zakona ter Francko in Antonijo (na sliki) iz Šubljevega drugega zakona. Svojih otrok ni imela in se tudi nikoli ni poročila (iz arhiva Gregorja Koračeviča).

Sorodniki predvidevajo, da je Terezija Plevel verjetno leta 1918, ko je sosedu Francu Šublju za špansko gripo umrla prva žena Angela Pirc, skrbela za njegovih šest nepreskrbljenih otrok. Novembra 1925 pa se je s Francem Šubljem poročila Antonija Plevel, ki je bila od njega 11 let mlajša. Odslej sta skupaj odhajala na sezonsko delo v Romunijo, kjer je on delal že prej, približno 18 let. Rodili sta se jima dve hčerki, Francka (roj. 1926) in Antonija (roj. 1930). Kljub temu, da je imela Antonija doma dve majhni hčerki, je še naprej hodila z možem Francem Šubljem na sezonsko delo v Romunijo. Za mlajše otroke iz prvega zakona ter za Francko in Antonijo pa je skrbela teta Reza. Hčerka Francka se je spominjala, da je bila stara približno eno leto ali še manj, ko je mama Antonija spet odšla z očetom na delo v Romunijo. Povedala je: *»Mama nas je pustila brez skrbi. Teta je bila strašno skrbna, pa ni bila nikoli poročena. Samska je bila skozi, ampak ona je imela nas, kot bi bili mi njeni. Vzgojila je tri otroke iz prvega zakona Franca Šublja, ni imela samo naju.«* Kasneje je v intervjuju povedala tudi, da je vzgojila tudi Mici, hčerko svoje sestre Marjane, ki je takrat z možem živela in delala na Dunaju. Korespondenca tudi kaže, da so bili z Medvenomi ves čas v tesnih stikih.

Slika 32: Antonija Plevel v mladih letih (iz arhiva Gregorja Koračeviča)

Slika 33: Antonijina starejša hči Francka Šubelj okoli leta 1929 (iz arhiva Gregorja Koračeviča).

Oče Franc in mama Antonija sta domov iz Romunije pisala pisma in dopisnice, hčerki Francka in Antonija pa sta jima v Romunijo pošiljali svoja spričevala. Posebno so se otroci veselili, ko sta prihajala domov, saj sta jim prinesla veliko oblek in igrač. Hčerka Francka se spominja: *»Ko se je oče poročil z mamo, jo je jasno vzal s seboj. Prišla sta vsako leto za nekaj mesecev domov, od julija do oktobra, potem sta šla spet nazaj. Imela pa sta tako dogovorjeno. Tukaj je imela Ložar Romana je eno majhno trgovino zraven Jarca. Tja je hodila teta zmeraj v nakupe, pa vse je na knjižico jemala. Ko pa sta starša prišla domov, sta šla tja plačat. Tako nas je ta trgovka celo leto financirala.«*

Antonija in Franc Šubelj sta imela zelo lepe spomine na delo v Romuniji. Francka je v intervjuju povedala: *»Tovarnar, pri katerem sta delala, je bil Jud. Mama je pripovedovala, da je bil to enkratni človek. Zmeraj je pravila, da so Judje zelo vztrajni, da dosežejo svoje, pa so bili tudi kot plačniki zelo dobri. Vsaj ta je bil izreden možakar. Pa veliko tovarno je imel.«* Ohranjen je zadnji potni list Franca in Antonije Šubelj, ki ga je izdalo Načelstvo sreza kamniškega v Kamniku 10. januarja 1939. Iz njega izvemo, da sta Antonija in Franc Šubelj 19. januarja 1939 prestopila romunsko mejo in tam delala do julija. V Beogradu sta 9. 6. 1939 podaljšala dovoljenje za delo v Romuniji do 10. junija 1940, vendar tega zaradi bližajoče se vojne nista nikoli izkoristila. Zadnjič sta prestopila romunsko-jugoslovansko mejo pri Veliki Kikindi 16. julija 1939. O tem, kaj sta delala v slamninarskih tovarnah v Romuniji, je hčerka Francka povedala: *»On je bil tam majster, ni ravno fizično delal. Vodil je delavnico. Mama pa je šivala s temi mašinami. Tudi potem, ko je že ostala doma, so mami v tovarni Univerzale rekli: »Če znaš na to mašino delat, pa kar jutri pridi.«*

Ker državi nista imeli sklenjenega medsebojnega dogovora, se jima delo v Romuniji ni štelo v pokojninsko dobo. Zaradi tega je Franc Šubelj nikoli ni imel pokojnine, ampak je doma odprl delavnico za popraviljanje klobukov. Gregor Koračevič je o tem povedal naslednje: *»Ja, to vem zato, ker mi je mama pripovedovala. Neki Jaka jim je vozil klobuke, ki so bili potrebni popravila. Pa je moja mama, ki je bila takrat mlada, rekla očetu: »Ata, ali grem lahko na ples,« nekje so imeli ples takrat. Pa pravi oče: »Seveda, samo tiste klobuke prej poštepaj, potem pa pojdi.« Mama je pripovedovala: »Potem pa grem tja v delavnico, klobukov pa ogromno, cela skladovnica. Tako zelo sem hitela, pa sem bila gotova šele ob devetih zvečer. Kam pa naj grem*

tako pozno? Bila je zaključena zgodba.« Pa se to ni zgodilo samo enkrat. Sam pa se delavnice ne spomnim. Takrat ni več popravljajal klobukov. Ko smo prenavljali hišo, pa smo na podstrešju našli ogromno tistih »muštrov«, kot so jim rekli. To so bili leseni kalupi.«

Antonija je še pet let po drugi svetovni vojni delala v domžalski tovarni Univerzale, da je izpolnila pogoje za pokojnino. Takrat je bila stara 55 do 60 let. Gregor Koračevič se spominja: *»Vem, da ji je dedek rekel, naj bo doma, naj raje skrbi za otroke, pa mu je babica rekla: »Kolikor bo pokojnine, jo pa bo.« Hotela jo je imeti. Saj ji ni manjkalo veliko, le nekaj let. Prej je delala v slavninarski tovarni pri Kurzthalerju.«*

Antonija Šubelj je ostala zdrava in aktivna vse do svoje smrti. Skrbela je za otroke in moža, ki je umrl 28. 5. 1963. Njen vnuk Gregor se je spominja takole: *»Bila je zelo dobra. Ko sem bil še vajenec in sem hodil v 2. letnik, mi je kupila omaro za dnevno sobo, tri in pol metra dolgo, še sedaj je tam. Tudi star oče, njen mož, me je imel zelo rad. Imam kar nekaj slik z njim, ko sem bil še otrok. Rekel je, da bo ta hiša moja. Pa ni nič oporoke naredil, zato jo je naredila stara mama. Potem sem del stavbe odstopil sestri, tako da sedaj oba živiva v tej hiši. Stara mama je bila zelo pobožna. Včasih sem ob nedeljah zjutraj za v cerkev zaspal. Pa nisem nič profitiral, sva šla pa ob desetih ali pa ob enajstih k maši. V cerkev je bilo treba iti. Ko je imela moja mama že fičota, sem staro mamo peljal z njim, ker je malo težko hodila na tisti hrib, na katerem je domžalska cerkev. Vsako nedeljo po maši sva šla k Lenčku, kjer so imeli slaščičarstvo, vsako nedeljo. Tam sem pojedel tudi do štiri torte ali krem šnite, kakor sem imel dan. Stara mama je doma ves čas kuhala. Tam, kjer je imela drvarnico, so morala biti drva vedno doma, v hiši za krušno peč. ... Ona je vedno sama kuhala in bila čisto neodvisna. Spomnim se, da je velikokrat skuhalo za vse, ko sta moj oče in mama še delala, jaz pa sem hodil v šolo. Ko sem domov prišel, je bil vedno kuhan čaj, poleti in pozimi. Spomladi ali čez zimo je pekla jabolka. Eno jablano smo imeli, ki je imela zanič jabolka, ampak za peči so bila pa dobra. Mi smo jabolku rekli »ta sladek«. Ta jabolka je dala v pekač, dolila malo vode in jih spekla. Ona je bila praktično do smrti povsem samostojna. Pekla je zase, zame, včasih še za mamo in očeta.«*

Antonija je bila osrednja osebnost v družini Šubljevih, saj je bila preko pisem in osebno, preko obiskov, dobro povezana z družino svojih in moževih otrok, pa tudi z ostalim sorodstvom. Umrta je 4. junija 1981, stara 91 let.

6.2 KORESPONDENCA ANTONIJE PLEVEL, POR. ŠUBELJ

Analizirali sva 40 poštnih pošiljk, od katerih je bilo 33 (82 %) razglednic in sedem pisem. Večina razglednic je iz obdobja Avstro-Ogrske (30), večina pisem pa iz obdobja po drugi svetovni vojni (5). Razglednice so bile poslane v obdobju od leta 1911 do 1981, eno pismo pa okoli leta 1985, že po Antonijini smrti. Tri četrtine ohranjenih poštnih pošiljk (75 %) je iz časa Avstro-Ogrske, 7 % iz obdobja med obema svetovnjima vojnama, 5 % iz časa druge svetovne vojne, ostale (13 %) pa so bile poslane po drugi svetovni vojni.

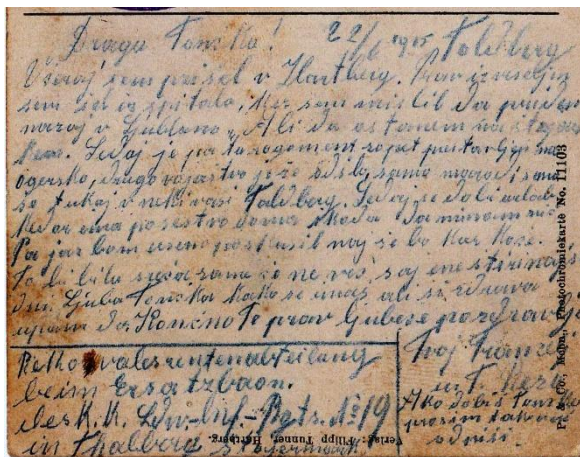
RAZGLEDNICE FRANCA PIRCA IZ LETA 1915

Franc Pirc ali Francelj, kakor se je podpisoval, je Antoniji Plevel napisal 15 razglednic. Njegova sporočila na razglednicah so bila kratka in večinoma težko berljiva. Vse razglednice, razen ene, so bile poslane leta 1915, ko je bil v avstro-ogrski vojski. Razglednico z dne 2. 6. 1914 pa je poslal iz Moravč. V vojsko je bil vpoklican 6. 10. 1914, kar pomeni, da je moral na vzhodno fronto. Razglednice so prihajale z ozemlja današnje Avstrije (Gradec, Dunaj, Thalberg), Madžarske (Budimpešta) in Romunije (Braslov, Nagyvarad). Vse so bile pregledane s strani

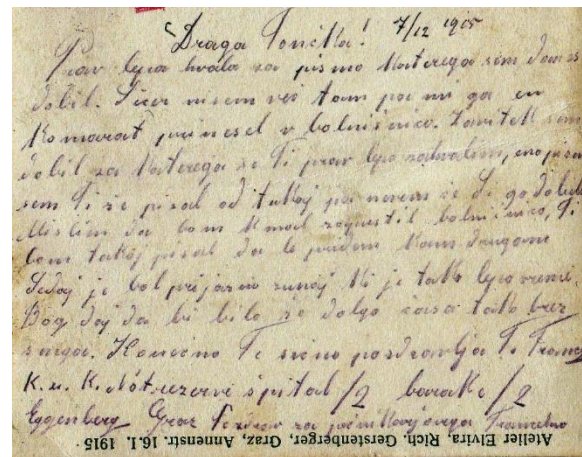

vojaške cenzure, kar dokazujejo žigi z napisom »Zensurer k. u. k. Militanzensur Laibach« (vojaška cenzura v Ljubljani). Zaradi tega je moral Franc Pirc paziti, o čem je pisal, saj v nasprotnem primeru Antonija Plevel razglednic ni dobila.

Aprila 1915 je pisal, da se nahajajo v Hartbergu in da tam ostajajo 10 dni, nato pa gredo naprej. 4. maja 1915 je pisal iz Brasova v Romuniji, kjer je bil v neki vojaški bolnišnici. Zakaj je bil v bolnišnici, iz razglednic ne izvemo. Glede na časovne razmike med razglednicami lahko sklepava, da je bil v vmesnem času na bojišču.

Slika 34: Razglednica K8, ki jo je Franc Pirc poslal iz vasi Taliberg blizu Hartberga 22. 6. 1915.

Slika 35: Razglednica K17, ki jo je Franc Pirc poslal iz Gradca 14. 10. 1915, ko je Antoniji pisal iz bolnice.

Mesec dni in pol kasneje (22. 6. 1915) je Franc Pirc pisal Antoniji iz Thalberga, da je vesel, da je odšel iz bolnišnice. Na naslednjih šestih razglednicah je pisal, kako so potovali skozi Gradec, Kološvar in Nagyvarad (11. 7. 1915), skozi Budimpešto (10. 7.) in z Dunaja (14. 7. 1915) proti Gradcu, 26. 7. 1915 pa so prišli v Thalberg. Štiri dni kasneje je Antoniji sporočil, da odhaja spet na Ogrsko. Iz avgusta 1915 ni ohranjene nobene razglednice, zato je mogoče sklepati, da je moral spet na bojišče. Prva naslednja razglednica je šele iz 21. septembra 1915 iz Gradca. Tam je zagotovo ostal še do 28. septembra, le da je bil prestavljen v drugo kasarno, pa tudi v drug oddelek. 28. 9. 1915 je iz Gradca poslal razglednico z naslednjo vsebino: »Kakor sem ti že pisal, sem sedaj pri oddelku strojnih pušk. Prišel sem včeraj k temu oddelku. Ako bom šel s tem oddelkom na bojno polje, en mesec ostanem še gotovo tukaj. Ako me zopet kam drugam ne porinejo.« Oktobra je pisal dvakrat, obakrat z Gradca, tako da se je verjetno uresničilo to, kar je napovedal 28. 9. 1915. Med zadnjo in predzadnjo razglednico, od 14. 10. pa do 7. 12. 1915, je preteklo več kot mesec dni, kar verjetno pomeni, da je bil novembra 1915 z oddelkom »strojnih pušk« na bojišču. Zadnjo razglednico je pisal iz bolnišnice v Eggenbergu pri Gradcu, kar bi lahko pomenilo tudi, da je bil novembra na bojišču ranjen. Ker je pisal, da bo kmalu zapustil bolnišnico, lahko sklepava, da je moral potem spet na bojišče, s katerega pa se žal ni več vrnil. Do septembra 1915 je bil njegov naslov K. K. L. I. R. No. 19, potem pa K. K. L. I. R. No. 3, kar naj bi pomenilo, da je bil v domobranski pehotni diviziji, najprej v polku št. 19, nato št. 3.

V domžalskem Statusu animarumu sva poiskali podatke o družini Franca Pirca. Ugotovili sva, da se je pri hiši reklo Pri Petelinovem Franceljnu. Tudi Antonijinemu vnuku Gregorju Koračeviču se je to ime zdelo znano, kaj več pa o družini ni vedel. Iz te družine so odšli v avstro-ogrsko vojsko najprej sin Franc Pirc (6. 10. 1914), nato pa še oče Franc Pirc in mlajši sin Valentin Pirc (7. 6. 1915). Bernik za Valentina Pirca navaja tudi podatek, da je bil v

italijanskem ujetništvu. Družina je med prvo svetovno vojno v celoti razpadla. Doma je umrla mama Marija Pirc, oba sinova pa se nista nikoli vrnila iz vojne. Ker ni bilo podatkov o tem, da sta na bojišču umrla, sta bila po vojni pogrešana.

Glede na to, da je Franc Pirc pisanje na razglednicah večinoma zaključil s pozdravom: »*Končno te srčno pozdravlja Tvoj Francelj*«, sva sprva sklepali, da je bil Franc Pirc Antonijin fant. O tem sva se pogovorili z Antonijinim vnukom Gregorjem Koračevičem. Njegovo mnenje je bilo, da gre bolj verjetno za neko sorodstvo. Vendar je bilo to leto 1915, ko Antonija še ni bila povezana s Francem Šubljem. Ta je bil sicer v avstro-ogrsko vojsko poklican na isti dan kot Franc Pirc, vendar je bil takrat mož s šestimi otroki. Njegova žena Angela Pirc pa je umrla za špansko gripo oktobra 1918. Glede na to ne morava zaključiti, da je bila Antonija Plevel sorodstveno povezana s Pirci že pred poroko s Francem Šubljem. Antonijinega vnuka Gregorja Koračeviča sva tudi vprašali, če mogoče ve, kdo je skrbel za nepreskrbljene otroke v času od oktobra 1918, ko je umrla Šubljeva prva žena, pa do novembra 1925, ko se je poročil z Antonijo Pirc. Njegovo mnenje je bilo, da je bila to verjetno Terezija Plevel. Čeprav je to možno, pa tega ne moreva preveriti.

RAZGLEDNICE PRIJATELJEV IN ZNANCEV IZ ČASA AVSTRO-OGRSKE IN OBDOBJA MED OBEMA SVETOVNIMA VOJNAMA

Antonija Plevel je shranila več razglednic prijateljev in znancev, od teh je največ razglednic prijateljice Manice. Dvakrat ji je pisala z izletov, na razglednicah pa so bili podpisi še drugih udeležencev teh izletov. Na izletu je bila na Reki in v okolici Dunaja (Hütteldorf). Več nam povesta dve drugi razglednici. Prvo je napisala v Bukarešti 6. 2. 1913. Glede na to, da je razglednico nasloвила na tovarno Kurzthaler, lahko zanesljivo sklepava, da je Antonija Plevel takrat delala v tej tovarni. Drugo je pisala z Dunaja. Antoniji sporoča, da ji je poslala paket z obleko in še čim (pravi: »*Prau radovedna sem, če sta sprejeli kartono in obleko in če se je kaj polomilo.*«) Poleg tega sprašuje, če bo spominek kmalu gotov. Glede na to, da je Antonijina hčerka Francka v intervjuju omenila, da je teta Reza delala copate iz ličkanja, so bili mogoče taki copati ta spominek, lahko pa tudi kaj drugega. Predvidevava, da je bila tudi Manica šivalka slamniov na Dunaju in v Bukarešti.

Ostale razglednice so Antoniji pisali: Nace in Pepa (božična voščilnica iz decembra 1911 iz Ljubljane), prijateljica Helena (maja 1916 iz Trofaicha), družina Kvas (s St. Gabriela), A. Francelj (iz Celja), Franc Waljavec (iz Murau mit Bahnhof), Zefka (s Trsata nad Reko), neki F. B. (iz Velesovega) in Ilonka Stolc iz Palića. Ponekod je podpisov še več, vedno pa kaže na to, da so bili njeni prijatelji in znanci na izletih, s katerih so pisali.

V korespondenci Antonije Šubelj je bila tudi razglednica, naslovljena na Staneta Šublja, ki je bil Antonijin pastorek. Po naslovu iz nje izvemo, da je Stane Šubelj okoli leta 1935 služil vojaški rok v Nevesinjah v Zetski banovini, približno 60 kilometrov južno od Sarajeva.

Iz leta 1940 je ohranjeno pismo Minke K. iz Zagreba, v katerem govori o zdravljenju Francke Šubelj. Kdo je Minka K. nama je pojasnil Gregor Koračevič: »*To je bila Minka Kompare* (op. hčerka Šubljeve sestre Marije, ki je bila poročena v Mengšu). *Minka je bila v Zagrebu zato, ker je pomagala moji mami, da je bila v Zagrebu operirana na nogi. Zdi se mi, da je bila Minka medicinska sestra, pa je imela neke zveze v Zagrebu. Tako je šla mama v Zagreb, da so jo operirali in ji rešili nogo. Mama ji je bila zelo hvaležna, saj je rekla, da če ne bilo Minke, je v Zagrebu ne bi sprejeli.*« Na vprašanje, zakaj njegove mame niso operirali v Ljubljani, je odgovoril, da si tega operativnega posega niso upali narediti.

KORESPONDENCA MEDVENOVIH Z DUNAJA IN LJUBLJANE

Antonija Šubelj je ohranila tri razglednice in eno pismo Medvenovih. Dve razglednici sta iz časa Avstro-Ogrske, ko sta teta Marjana in njen mož Alojzij živela in delala na Dunaju, razglednica in pismo pa sta iz obdobja druge svetovne vojne. Status animarum za Plevelovo družino ter intervjuja s Francko Koračevič (iz leta 2007) in Gregorjem Koračevičem sta pojasnila vse, kar nisva mogli razbrati iz poštnih pošiljk. Iz župnijskih knjig sva izvedeli, da je Marjana Plevel (roj. 1877) od leta 1900, ko je bila stara 23 let, živela in delala na Dunaju. Leta 1914 se je poročila z Alojzijem Medvenom, ki je bil doma iz Kostanjevice, po poklicu pa je bil policaj. Francka Koračevič je v intervjuju povedala, da je teti Marjani prva hči umrla. Drugo hčerko Mici je Antonija Plevel z Dunaja prinesla v Domžale, k teti Rezi, ko je bila Mici stara komaj šest tednov. Teta Marjana se je morala vrniti na delo, teta Reza pa je skrbela še za Mici. To dejstvo pojasnjuje tudi vprašanje Alojzija Medvena, ki je na eni izmed razglednic spraševal, kdaj bo Mici prišla na Dunaj. Razglednica žal nima datuma.

Francka Koračevič, pa tudi njen sin Gregor Koračevič, sta v intervjuju povedala, da so se Medvenovi pred drugo svetovno vojno preselili v Ljubljano, kjer so zgradili hišo. Kako je bilo med drugo svetovno vojno, ko je stike med Ljubljano in Domžalami ovirala žica, s katero je bila obdana Ljubljana, nam pove pismo z dne 23. 1. 1944. V njem so Medvenovi zapisali: *»Ko bi vi vedeli, kolikokrat se mi oziram proti Gorenjski, kolikokrat mislimo na vas, zlasti mama, ki kar ne more pričakati dneva, da se bomo zopet videli.«* Mama Marijana je bila s svojo sestro Terezijo Plevel (teto Rezo) in z nečakinjo Antonijo zelo povezana. Kasneje so zapisali, da še vedno ne morejo dobiti prepustnice, da bi jih obiskali. Zato so predlagali, da se z Antonijo vidijo na železniški postaji v Šentvidu: *»Tona, če moreš, pridi 13. februarja na mejo v Št. Vid, če bomo mogle govoriti, ne vem, se bomo pa vsaj videle, če smo še vedno take, kot smo bile pred dvema letoma. Morda se nam pa le posreči spregovoriti par besed.«* Iz tega zapisa izvemo, da se zaradi vojne že vsaj dve leti niso videli.

Medvenovi so o svojih družinskih članih zapisali: *»Ata je še vedno v tiskarni v službi, mama doma gospodinji, Mici hodi v službo na sodnijo, jaz sem pa sedaj brezposelna, ker so univerzo zaprli, sedaj pa upam, da bom dobila službo.«* Ker se je pošiljatelj pisma na koncu podpisal kot Medvenovi, ne izvemo imena člana družine, ki je to pismo pisal. Vsekakor pa se v njem pojavi Marjanina hči Mici, ki je bila omenjena že na razglednici iz časa Avstro-Ogrske. Gregor Koračevič se spominja: *»Medvenovi so naredili hišo v Ljubljani za Bežigradom. Spomnim se samo Mici in njenega moža. Imela sta hčerko, ki se je utopila. Potem sta imela še eno hčerko. Mici je bila po poklicu sodnica. Z družino se je kasneje preselila v Črnomelj. Z mamo sva šla parkrat na obisk k Medvenovim v Ljubljano, oni pa so prišli k nam. Hodili smo tudi k Mici v Črnomelj. Tudi s staro mamo Antonijo smo šli dvakrat ali trikrat v Črnomelj. Mame Marjane pa se ne spomnim.«*

Gregor Koračevič hrani Micino pismo iz leta 1993. Čeprav ga nisva vključili v to raziskavo, navajava delček iz njega, saj pojasnjuje povezanost obeh družin. Mici je to pismo napisala v Črnomlju 25. aprila 1993, štiri dni po smrti Franckinega moža Danila Koračeviča. V njem piše: *»Ljuba Francka! Zelo, zelo me je prizadela vest, da si izgubila dragega moža in tvoji otroci skrbnega očeta. Življenje je kruto, ne izbira in ne sprašuje, kdo je mlad in še poln življenjske moči. Enostavno pobere, kar mu pride pod roko in za seboj pušča strta srca. Izrekam Tebi in Tvojim iskreno sožalje. Veš, Francka, v soboto popoldne sem si vse pripravila, da pojdem v nedeljo zjutraj v Domžale. Skopala sem se, si uredila lase in napravila budilko. Zjutraj pa sem se tako slabo počutila, da sem videla, da nisem za na pot. Mojih ni bilo doma in tako sem ostala. Ves dan sem bila v mislih s Teboj, zlasti zdajle popoldne, ko vem, kako zelo Ti je težko. Zemlja je vzela v svoje okrilje prah onega, ki jo je ljubil, v Tvoji družini pa bo ostala živa misel nanj,*

ki je bil skrben gospodar. Tako lepo mi je v telefonskem pogovoru rekla Tvoja sestra Tončka: »Veš, nič ne morem, kar sedimo in premišljujemo. Znal je biti tako nežen, da mi bo to ostalo do smrti v spominu.« Čeprav iz pisma Medvenovih iz leta 1944 sklepava, da je Mici imela še sestro, ki je študirala ali delala na univerzi, pa se je Gregor Koračevič ne spominja. Dobro se spominja edino Mici, ki so jo obiskovali še v Črnomlju, Mici pa jih je večkrat obiskala v Domžalah. Razlog za tako tesno povezanost je bil gotovo v tem, ker je Mici del otroštva preživela v Domžalah, saj jo je vzgojila teta Reza Plevel, podobno kot prej že Antonijo, potem pa še mlajše otroke Franca Šublja iz prvega zakona in Francko ter Tončko iz njegovega drugega zakona.

PISMI ANTONA ŠUBLJA IZ CLEVELANDA, ZDA

Najmlajši brat Franca Šublja, je bil operni pevec Anton Šubelj. Leta 1928 je prvič obiskal Združene države Amerike, kjer je imel svojo prvo koncertno turnejo po ZDA. Trajala je od februarja 1928 do septembra 1929 in je obsegala 86 koncertov v 14-ih ameriških državah, v 45-ih ameriških mestih od atlantske do pacifiške obale. Anton Šubelj se je leta 1930 za stalno preselil v ZDA. V letih 1932–1946 je bil zborovski pevec in solist v Metropolitanski operi v New Yorku. Kasneje je v Washingtonu ustanovil lastno šolo za solopetje in operno igro, poučeval pa je tudi na glasbenem inštitutu (Institute of Music) v Washingtonu. Po letu 1951 se je popolnoma posvetil glasbenemu delu Slovencev v Clevelandu. Vodil je veliko (7) pevskih zborov ter prirejal operne predstave z ansambli Glasbene matice s slovenskimi libreti. Bil je zelo zaslužen za širjenje slovenske pesmi med mlade, ki so bili že tretja ali celo četrta generacija slovenskih izseljencev v ZDA.

V času, ko je pisal prvo pismo (4. 1. 1957), je že živel v Clevelandu, v ameriškem središču Slovencev. Pismo začinja s pozdravom »Dragi brat in Tona!« V njem piše o tem, da je vesel, da je njegov brat Francelj krepak še pri 77-ih letih. Pisal je o svojih zdravstvenih težavah zaradi sladkorne bolezni. Razmišljal je tudi o prihodnosti svojega pedagoškega dela v Clevelandu: »Kadar bom jaz umrl, bo večinoma vse zaspalo, zato molite za moje zdravje.« Poleti 1964 je zadnjič obiskal domovino.

Slika 36: Anton Šubelj zadnjič na obisku v domovini. Z leve: Tončka in Francka, mama Antonija, Anton in Janko Šubelj. Spredaj Franckina otroka Vesna in Gregor (iz arhiva Gregorja Koračeviča).

Drugo pismo, vključeno v to raziskavo, je napisal 27. marca 1965, dobra dva meseca pred svojo nenadno smrtjo zaradi srčne kapi. Najprej je v njem pisal o tem, kako bo izvedel svojo vlogo

birmanskega botra Gregorju Koračeviču. Denar je poslal svojemu birmanskemu namestniku, nečaku Janezu Šublju, za stroške in Antoniji Šubelj za Gregorjevo obleko. Želel si je, da bi Gregor imel lep praznik, ki ga ne bo nikoli pozabil. Birma je bila 30. maja 1965. Gregor Koračevič se je spominja takole: »Bila je birma kot birma. Birmanska slika z Janezom obstaja. Birma je bila v Domžalah, v domžalski cerkvi, župnik pa je bil Matija Tomc. Slik od birme pri cerkvi in v cerkvi nimam, pač pa jih imam od doma, preden sem šel v cerkev.« Povedal je, da je za birmansko darilo dobil škatlo piškotov in birmanko uro, ki pa je še nekaj časa ni smel nositi. Birmanskemu botru Antonu Šublju so poslali birmansko fotografijo, vendar niso nikoli izvedeli, ali jo je Anton Šubelj prejel pred svojo smrtjo, saj je umrl 9. junija istega leta.

Slika 37: Gregor Koračevič na dan birme, 30. maja 1965, za njim stoji oče Danilo Koračevič, poleg njega sestra Vesna, za njo mama Francka, roj. Šubelj (iz arhiva Gregorja Koračeviča).

Slika 38: Gregor Koračevič in nadomestni boter Janez Šubelj na dan birme 30. maja 1965. Fotografijo so poslali botru Antonu Šublju v Cleveland, ki je umrl 9. junija 1965 (iz arhiva Gregorja Koračeviča).

Zanimivo je tudi nadaljevanje tega pisma Antona Šublja. Omenja slavnostni banket februarja 1965, s katerim so se Slovenci v Clevelandu poklonili Antonu Šublju za njegov velik prispevek k ohranjanju slovenske pesmi v Ameriki. Tako je Anton Šubelj nekaj mesecev pred svojo smrtjo še doživel delček hvaležnosti ameriških Slovencev za njegovo delo.

PISMA ANTONIJINIH PASTORK IZ NEW YORKA

Pisma iz New Yorka sta okoli leta 1980 pisali Minka in Ančka, ki sta bili najstarejši hčerki Antonijinega moža iz prvega zakona in zato njeni pastorki. Iz pisem izvemo, da sta že slabega zdravja, kar je razumljivo, saj sta se takrat bližali osemdesetim letom. Minka je slabo slišala in videla, Ančka pa je težko hodila. Napisali sta, da sta zelo povezani, da se vsak dan vidita in skrbita druga za drugo. Vse pa kaže, da sta bili že obe vdovi. Nazadnje je umrl Minkin mož Charli. Pišeta tudi o svojih otrocih. Izvemo, da je imela Ančka hčerko Annie, ki je imela tri otroke, Minka pa sinova Denniesa in Tommyja. V pismih se spominjata vseh svojih bratov in sester (Franca, Angele in Staneta, sestra Justina pa je bila takrat že pokojna). Tako Ančka kot Minka sta domov pošiljali denar, po pet dolarjev, ki sta jih priložili v pismo. Minka je v zadnjem pismu Francki Koračevič sporočila, da pride na obisk Ančkina hči Annie ter njena hči z možem. Na obisk so prišli za 14 dni, ker so želeli spoznati rojstno hišo svoje mame, poleg tega pa so obisk izkoristili za počitnice. Francka Koračevič se je spominjala, da je Ančkina hči Annie prišla na obisk leta 1985.

Pisma so zanimiva tudi z jezikovnega vidika, saj so napisana v narečni slovenščini, kakršno sta Ančka in Minka v Ameriki govorili. V drugem pismu se narečna slovenščina meša z angleškim jezikom, npr. »pravjo, da ni nobenega operejšna za to« in »nič ne slišim, če nimam hiring aid«.

NASLAVLJANJE ANTONIJE PLEVEL, POROČENE ŠUBELJ

Naj na koncu primerjava še, kako so pošiljatelji naslavljali Antonijo Plevel–Šubelj, kar prikazuje spodnja preglednica.

Preglednica 3: Naslavljanje Antonije Plevel, por. Šubelj

<i>Pošiljatelj</i>	<i>Naslavljanje Antonije Plevel-Šubelj</i>
Franc Pirc	Draga Tončka! Draga Toni!
Medvenova, Dunaj	Drage nama!
Prijatelji (A–O)	Drage. Draga nam. Draga prijateljica (Manca, Helena), Draga Tončka.
Prijatelji (1919–1940)	Draga gospodična Antonija! (Ilonka Stole) Spoštovana gospa! (Minka K.)
Medvenovi (1941–1945)	Ljuba Tona in vsi drugi!
Anton Šubelj, Cleveland	Dragi brat in Tona! Draga Tona!
Minka in Ančka, New York	Draga Tona in vsi tvoji!

Franc Pirc je Antonijo Plevel naslavljal s Tončka ali Toni. Teta Marjana Medven in njen mož Alojzij, ki sta Antoniji pisala z Dunaja, sta naslavljali obe, Antonijo in njeno skrbnico Rezo, Marjanino sestra. Prijateljici Manca in Helena sta jo naslavljali »draga prijateljica«, ostali prijatelji pa z imenom Tončka ali samo »draga«. V času druge svetovne vojne in po njej pa so Antonijo Šubelj vsi naslavljali le še Tona.

OD KOD SO PRIHAJALE RAZGLEDNICE IN PISMA?

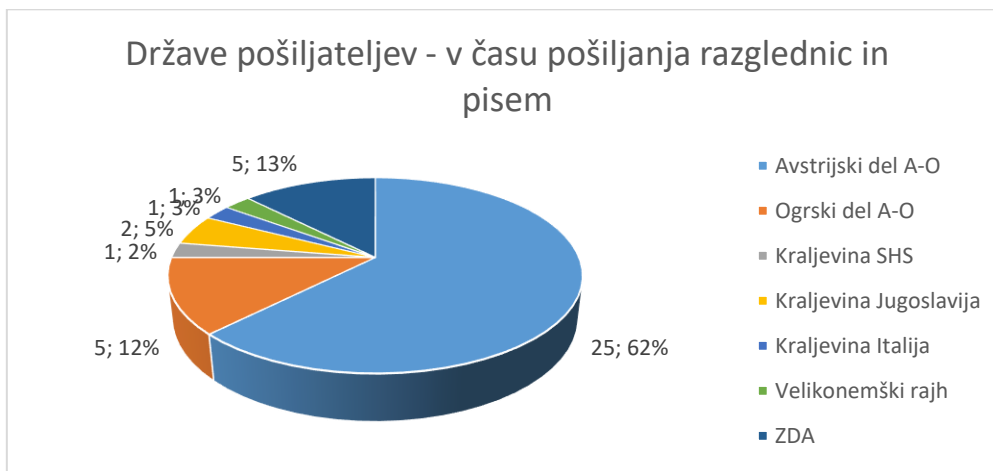
Zanimalo naju je, ali je pošta (razglednice in pisma) prihajala iz takratnih držav ali iz tujine. Zato sva poiskali vse kraje, od koder je bila ta pošta odposlana, na zemljevidu (Google Maps) pa sva nato ugotavljali, iz katerih zgodovinskih držav so bile odposlane in katera država se v teh mestih nahaja danes. Pri tem nama je bil v pomoč Mali zgodovinski atlas.⁵⁹ Rezultate najine analize prikazuje spodnja preglednica.

Preglednica 4: Države v času pošiljanja razglednic in pisem

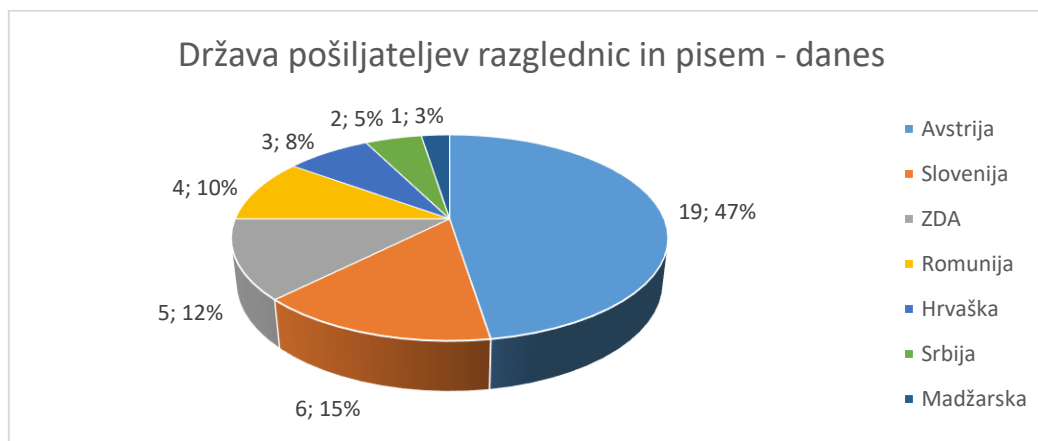
<i>V času pošiljanja</i>	<i>kraji</i>	<i>današnje države</i>	<i>skupaj</i>
Avstro-Ogrska: avstrijski del	Moravče, Ljubljana, Celje, Velesovo	Slovenija	4
	Reka, Trsat	Hrvaška	2
	Hartberg – 2 x, Thalberg – 2 x, Gradec – 7 x, Dunaj – 5 x, Murau, neznano (Deff...), Trofaich	Avstrija	19
Avstro-Ogrska: ogrski del	Brassov, Nagyvrad, Bukarešta, Sibiu	Romunija	4
	Budimpešta	Madžarska	1
Kraljevina SHS	Palič	Srbija	1
Kraljevina Jugoslavija	Subotica	Srbija	1
	Zagreb	Hrvaška	1
Kraljevina Italija	Ljubljana (1941–1943)	Slovenija	1

⁵⁹ Tomaž Weber, Fani Rovšek Kosmač, Božidar Mrevlje, Mateja Rihtaršič, Gabrijela: Mali zgodovinski atlas, atlas za zgodovino v 7., 8. in 9. razredu. Ljubljana, založba Modrijan, 2007.

Velikonemški rajh	Ljubljana (1944)	Slovenija	1
ZDA	Cleveland – 2 x, New York – 3 x	ZDA	5
			40

Več kot polovica vse pošte (62 %) je Antonija Šubelj dobila iz avstrijskega dela Avstro-Ogrske. Največ razglednic je prispelo iz Gradca (7) in Dunaja (5). Večino teh jih je pisal Franc Pirc. Iz ogrskega dela Avstro-Ogrske je prejela pet razglednic. Tri razglednice z Ogrske je poslal Franc Pirc (iz Brassova, Nagyvarada v Romuniji in iz Budimpešte na Madžarskem), eno prijateljica Manica iz Bukarešte (lahko sklepamo, da je tam šivala slamnike, kakor kasneje Antonija Šubelj), eno razglednico pa je Francu Šublju v romunščini napisal prijatelj iz Romunije. Iz nje izvemo tudi Šubljev naslov v Romuniji (mesto Craiova). Antonija Šubelj je posamezne razglednice ali pisma dobivala tudi iz drugih držav, ki so bili na našem ozemlju po prvi svetovni vojni in v času druge svetovne vojne. Po njej pa sva analizirali le še pet pisem njenih sorodnikov iz Amerike (iz Clevelanda in New Yorka, ZDA).

Če korespondenco Antonije Šubelj pogledava v vidika današnjih držav, ugotavlja, da jih je prišlo največ z območja današnje Avstrije (19 ali 47 %), iz Slovenije 6 (15 %), iz ZDA (5 ali 12 %) in iz Romunije 4 (10 %). Razlog za to je bil odraz zgodovinskih razmer, v katerih je bila ta pošta odposlana. V času prve svetovne vojne je bil Franc Pirc poslan na vzhodno fronto in ji je poslal veliko razglednic v času, ko je bil po bolnišnicah ali pa s svojim polkom na poti. Nekaj razglednic je Antonija Šubelj prejela tudi od svojih sorodnikov na Dunaju (kjer je živela njena teta Marjana Medven) in od prijateljic, ki so bile verjetno na sezonskem delu v avstrijskih večjih mestih. Razglednice s Hrvaške in Srbije je prejela od prijateljev in znancev, ki so bili tam na izletu (Reka, Trsat, Palić, Subotica).

Naj zaključiva z ugotovitvijo, da so vse razglednice in pisma, ki jih je Antonija Šubelj prejela, prispela iz takratne države, v kateri so se naši kraji nahajali. Obstajata le dve izjemi. Prva je pošta iz Ljubljane v

času druge svetovne vojne, druga pa pisma iz Amerike (ZDA). Edino za to pošto lahko rečemo, da je prispela iz tujine.

7 ZAKLJUČEK

Raziskovanje korespondence Antonije Plevel, por. Šubelj, nam daje vpogled v dogajanja v zelo dolgem časovnem obdobju, od 1911 do 1981. V tem času se je zgodilo veliko zgodovinsko pomembnih dogodkov, sprememb meja ter razpad in nastanek novih držav. Iz korespondence so zgodovinske razmere najbolj opazne v času vojn. Iz časa prve svetovne vojne o razmerah govorijo razglednice Franca Pirca, iz časa druge svetovne vojne pa pismo sorodnikov Medvenovih iz Ljubljane.

Posebno zanimivo nama je bilo raziskovati razglednice Franca Pirca iz časa prve svetovne vojne. Kljub temu, da so bile cenzurirane, je omenil, da se je v vojno vključila Italija ter da so ga premeščali, nazadnje v oddelek »strojnih pušk«. Bil je tudi v vojaških bolnišnicah v Brasovu (Romunija) in v Eggenbergu pri Gradcu. Časovni presledki med razglednicami so verjetno odražali čas, ko je bil na bojišču in Antoniji ni mogel pisati. Zadnja razglednica je bila poslana 7. decembra 1915, potem pa o njem ni bilo več sledu, po vojni pa je bil med pogrešanimi. Še vedno pa za naju ostaja uganka, v kakšnem razmerju je bila Antonija Plevel s Francem Pircem, ali je bil njen fant ali sorodnik.

Zanimive zgodbe izvemo iz pisem in razglednic sorodnikov: Medvenovih z Dunaja in iz Ljubljane, iz pisem Antona Šublja iz Clevelanda ter Minke in Ančke iz New Yorka. Način komunikacije na daljavo se je v primerjavi z današnjim časom močno spremenil. Ugotavljava, da so bile poštna pošiljke, razglednice in pisma, nekoč pri komunikaciji na daljavo zelo pomembne, danes pa jih skoraj ne pišemo več.

Raziskovalno nalogo bi lahko nadaljevali. Zaradi izredne epidemiološke situacije nisva mogli obiskati Nadškofijskega arhiva v Ljubljani, kjer bi mogoče našli manjkajoče podatke o družini Antonije Plevel. Antonijin vnuk Gregor Koračevič pa hrani še veliko slikovnega in pisnega gradiva o otrocih Franca Šublja iz njegovega prvega in drugega zakona. Raziskovanje tega gradiva bi lahko prineslo še veliko zanimivih zgodb o družini Franca in Antonije Šubelj.

8 LITERATURA IN VIRI

Literatura:

- Atlas evropske zgodovine (kartografsko gradivo), 2. slovenska izdaja, uredila Meta Sluga. Ljubljana, Slovenska knjiga, 1996.
- Franc Bernik: Zgodovina fare Domžale, samozaložba, 1923, poglavje XI, Domžale v svetovni vojni (str. 264–337).
- Osebnosti, Veliki slovenski biografski leksikon, od A do L, urednika Tončka Stanonik, Lan Brenk, Ljubljana, Mladinska knjiga, 2008, str. 65.
- Tjaša Pele, Sabina Slovenc, Petra Stražar: Po sledih Žagane vode - domžalske mlinščice, raziskovalna naloga, Domžale, OŠ Rodica, 2004, str. 11. in 15.
- Jelka Miranda Razpotnik in Damjan Snoj: Raziskujem preteklost, Učbenik za zgodovino v 9. razredu osnovne šole, 3. izdaja. Ljubljana, Rokkus Klett, 2015.

- Saša Roškar: Zgodba o slavnikih na Domžalskem, Domžale, Občina Domžale, Komisija za turizem, 2009.
- Slovenski etnološki leksikon, uredil Angelos Baš. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2004.
- Stane Stražar: Ob bregovih Bistrice, Od Rodice do Dupline in Radomlje z okolico. Radomlje, 1988.
- Janez J. Švajncar: Svetovna vojna 1914–1918, Slovenci v avstro-ogrski armadi, Maribor, Pokrajinski muzej, 1988.
- Vilma Vrtačnik Merčun, Nika Grošelj, Lara Tekavc: Operni pevec Anton Šubelj z Rodice, Njegovo prvo potovanje v Ameriko (1928 – 1929). Domžale, Kulturno društvo Groblje, 2010.
- Veliki slovar tujk, urednik Miloš Tavzes. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2006.
- Tomaž Weber, Fani Rovšek Kosmač, Božidar Mrevlje, Mateja Rihtaršič, Gabrijela: Mali zgodovinski atlas, atlas za zgodovino v 7., 8. in 9. razredu. Ljubljana, založba Modrijan, 2007.

Elektronski viri in literatura:

- Divizija, SSKJ, <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=divizija> (19. 3. 2021).
- Jugoslavija 1945–1980, Raj na Zemlji – za naivne, 1. del, GM, AR Revija, <https://arrevija.si/post/549143/jugoslavija-1945-1980-raj-na-zemlji-za-naivne-1-del> (19. 3. 2021).
- Ljubljana v času okupacije med drugo svetovno vojno <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/ljubljana-v-casu-okupacije-med-drugo-svetovno-vojno.html> (19. 3. 2021).
- Oto Luthar, ZRC SAZU: Prva svetovna vojna in pisanje, http://www.100letprve.si/mejniki/pisanje_v_vojnem_casu/index.html (19. 3. 2021).
- Bogdan Kolar: Status animarum kot arhivsko gradivo, Slovensko rodoslovno društvo, <http://www2.arnes.si/~rzjtopl/rod/viri/status.htm> (19. 3. 2021).
- Korpus, SSKJ, <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=korpus> (19. 3. 2021).
- Novi Slovenski biografski leksikon, Aci Bertonec, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1018140/> (22. 2. 2021).
- Pehota, SSKJ, <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=pehota> (19. 3. 2021).

Pisni viri:

- 33 razglednic in 7 pisem (podedovane po Antoniji Šubelj in Francki Koračevič) iz arhiva Katarine Tomažič in Gregorja Koračeviča.
- Potni list Franca in Antonije Šubelj, izdalo Načelstvo sreza Kamniškega, Kamnik, 10. 1. 1939, hrani Katarina Tomažič.
- Rojstna knjiga Župnije Mengeš za obdobje 1876–1892, str. 250, hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani.
- Poročna knjiga Župnije Mengeš, 1921–1964, str. 4, hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani.
- Status animarum Domžale, 1906–1965, Župnijski urad Domžale.
- Status animarum Rodica, 1906–1965, Župnijski urad Domžale.
- Status animarum Loka in Rodica, 1855–1906, Župnijski urad Mengeš.

Ustni viri:

- Francka Koračevič, intervju, spraševala sta Saša Roškar in Igor Kuzmič, posnel Karel Steiner, 20. 11. 2007. Posnetek hranita Fotokino klub Mavrica in Slamnikarski muzej Domžale.
- Gregor Koračevič, Kamniška cesta 4, Domžale, intervju, 19. 2. 2021